

11 16025
Paulus
A. Veimer

UUEST STALINLIKUST
RAHVAMAJANDUSE
TAASTAMISE
JA ARENDAMISE
VIIE AASTA PLAANIST

R. TUNGLA

RK >POLIITILINE KIRJANDUS<

Duplan

A. Veimer

Uuest stalinlikust
rahvamajanduse
taastamise ja arendamise
viie aasta plaanist

RK

Poliitiline Kirjandus

Tallinn, 1946

13410
A-16025

NSV LIIDU RAHVAMAJANDUSE TAASTAMISE JA ARENDAmise VIIE AASTA PLAANIST

Fašistliku Saksamaa ja teiste teljeriikide kokkuvarisemine Punaarmee võimsate löökide all tõendas kogu maailmale sotsialistliku ühiskondliku korra, Nõukogude riigi, tema relvastatud jõudude üleolekut kodanlikest riigest. Edukas üleminek sõjaajajärgust rahuaja tingimustesse tõendab samuti Nõukogude majandussüsteemi üleolekut kapitalistlikust majandussüsteemist.

Milles seisab Nõukogude majandussüsteemi printsipiaalne erinevus, tema üleolek kapitalistlikust majandussüsteemist? ÜK(b)P 16. kongressil andis seltsimees Stalin Nõukogude majandussüsteemile järgmise iseloomustuse:

„Nõukogude majandussüsteem tähendab, et:

1) kapitalistide klassi võim on kukutatud ning asendatud töölisklassi võimuga;

2) tootmisvahendid, maa, vabrikud, tehased jne. on kapitalistide käest ära võetud ja üle antud töölisklassi ning töötavate talupoegade hulkade omandusse;

3) tootmise arendamine on allutatud mitte konkurentsi ning kapitalistliku profiidi kindlustamise põhimõttele, vaid plaanikindla juhtimise ja töötajate materiaalse ning kultuurilise taseme süstemaatilise tõstmise põhimõttele;

4) rahva tulu jaotamine toimub mitte kurnajate klassi ning nende arvurikaste parasiitlike kodakondlaste rikastamise huvides, vaid tööliste ja talupoegade materiaalse olukorra süstemaatilise tõstmise ning sotsialistliku tootmise laiendamise huvides nii linnas kui maal;

5) töötajate materiaalse olukorra süstemaatiline paranemine ja nende vajaduste (ostuvõime) pidev kasv, olles tootmise laienemisele pidevalt suurenevaks allikaks, garanteerib töölisklassi liigtootmis-kriiside, töötaolu jne. vastu;

6) töölisklass on maa peremeheks; töölised töötavad mitte kapitalistide, vaid omaenese klassi kasuks.

Mis tähendab kapitalistlik majandussüsteem?

Kapitalistlik majandussüsteem tähendab, et:

1) võim riigis on kapitalistide käes;
2) tootmisvahendid ja -riistad on kurnajate omanduses;
3) tootmine on allutatud mitte töötajate materiaalse elutaseme tõstmise, vaid kõrge kapitalistliku kasumi kindlustamise põhimõttele;

4) rahva tulu jaotamine toimub mitte töötajate materiaalse olukorra parandamise, vaid kurnajaile võimalikult suure kasumi kindlustamise huvides;

5) kapitalistlik ratsionaliseerimine ja tootmise kiire tõus, millede eesmärgiks on kindlustada kapitalistidele suuri kasumeid, põrkavad töötajate miljoniliste hulkade kerjusliku seisukorra — neil pole alati võimalik rahuldada oma vajadust isegi kõige väiksemal määral — ja materiaalse kindlustatud oleku alanemise kui tõkke vastu, mis loob paratamatult aluse vältimatutele liigtootmis-kriisidele, tööpuuduse kasvule jne.;

6) töölisklass on kurnatavaks klassiks, kes töötab mitte enda, vaid võõra klassi, kurnajate klassi kasuks.

Säärased on nõukogude majandussüsteemi eelised kapitalistliku süsteemiga võrreldes. („Leninismi küsimusi“, 10. trükk, venek. väljaanne, lk. 397—398.)

Kapitalistlikes riikides on majanduslikku elu määravaks teguriks profiit. Sedamööda, kuidas kapitalistile on kasulik, kuidas ta loodab saada kasu, sedamööda ta paigutab kapitali tootmisse. Kuitalle majandus säärast profiiti ei tööta, siis tõmbab ta oma kapitali tootmisest välja. Seetõttu sõjajärgseis tingimuses me näemegi iseloomulikku olukorda: vaatamata suurtele laastamistele, mis leidsid aset Inglismaal, Prantsusmaal ja teistes kodanlikes riikides, ei teostata seal säärast laiaulatuslikku ülesehitustööd, nagu seda rahvamajanduse taastamine eeldab. Vastupidi, mitte tööstuse ja majanduse laiendamine pole praegu kapitali ülesandeks, vaid püüde kasutada töölisklassile ebasoodsat jõudude vahekorda; kapital ründab töölisklassi, püüdes alla suruda tööpalku, kaotada neid saavutusi eriti sotsiaal-seaduseandluse alal, mis töölisklass kätte võitis sõja ajal. Seetõttu võimegi näha niihästi Ameerikas kui ka Euroopa kodanlikes riikides teravnevat klassivõitlust, mille näitajaks on võimas streigiliikumise-laine, samuti kapitalistlike riikide relvastatud võitlus asumaade rahvaste vabaduspüüete vastu niihästi Kaug- kui Lähis-Idas.

Säärane on olukord kapitalistliku tootmissüsteemi viljana. Tänu sellele, et meil riigivõim on töölisklassi käes, et põhitootmisvahendid — maa, vabrikud, pangandus, transport — on ühiskonna omand, saab nõukogude rahvas teadlikult seada oma sihte, saab teadlikult suunata oma tootmisjõude, rakendada neid kogu rahvamajanduse raamides kindla plaani alusel. See ühtne riiklik rahvamajanduse plaan haarab kogu Nõukogude Liidu rahvamajandust, kõiki selle eriharusid, ta hõlmab iga käitist, iga asutist, iga põllumajandusüksust. Säärase plaani alusel suunab sotsialistlik riik kogu rahvamajandust tervikuna, määrab selle üldise arenemise tempot, samuti tema üksikute harude arenemise tempot; selle rahvamajanduse plaani kaudu määratakse seos rahvamajanduse üksikute harude vahel ja selle plaani abil määratakse kindlaks üksikute tööstuskäitiste kui ka teiste tootvate üksuste territoriaalne paiknemine.

Seega nõukogude korra rahvamajanduse arenemine ei toimu stiihiliselt, olenevalt turu konjunktuurist, vaid siin seab sotsialistlik ühiskond endale teadlikult ülesande lähemaks perioodiks.

Missugused ülesanded seab siis endale Suures Isamaasõjas võidule tulnud nõukogude rahvas? Selle kohta öeldakse seaduses viie aasta plaani kohta järgmist:

Lähema viie aasta rahvamajanduse arendamise põhiline majandus-poliitiline ülesanne seisab selles, „et taastada meie maa kannatada saanud rajoonid, saavutada tööstuse ja põllumajanduse sõjaeelne tase ning ületada siis see tase tunduvas ulatuses“.

Uue viisaastaku plaani juhtivaks lüliks on rasketööstuse ja raudteetranspordi esmajärjekordne taastamine ning arendamine, millela pole võimalik kogu rahvamajanduse kiire ning edukas taastamine ning arendamine.

Tootmisvahendite kiirendatud kasv on sotsialistliku laiendatud taastootmise põhiliseks iseloomujooneks. See on meie Nõukogude Liidu iseseisvuse ja kaitsevõime alus.

Meie Nõukogude majanduse sõjajärgse arenemise tingimustes omab rasketööstuse ja transpordi kiire tõus erilist tähtsust, millest sõltub väga suurel määral sõjajälgede edukas kaotamine kogu rahvamajanduses. Kui võrrelda praegust taastamistööd Esimesele Maailmasõjale ja interventsioonile järgnenud taastamistööga, on praeguse rahvamajanduse taastamise iseloomulikuks jooneks, et sõjaelse tootmistaseme saavutamine nõuab meilt väga suurt põhi-fondide suurendamist, hiigla-kapitalimahutuste, s. o. ehitustööde programmi teostamist. Pärast Esimest Maailmasõda ja intervent-

siooni sõjaeelse taseme saavutamiseks ning tööstuse toodangu tõstmiseks 1,7 miljardilt rublalt 1920. a. 11,9 miljardi rublani 1926. a., s. o. rohkem kui 10 miljardi rubla ulatuses, tuli paigutada rahvamajandusse kogusummas ainult 5 miljardit rubla, sellest 2 miljardit rubla tööstusse. Sel ajal oli põhiliseks ülesandeks säilinud käitiste käikulaskmine, neile toorainete ning kütte soetamine ja käibevahendite andmine. Praegu aga on suurel territooriumil, mis oli fašistliku okupatsiooni all, meie põhifondid fašistide poolt põhjalikult purustatud.

Et anda ettekujutust hävituse suurusest, toon „Pravdas“ nr. 308 28. aprillil 1945 avaldatud sm. Volodarski artiklist mõningaid andmeid:

Hitlerlikud kõrilõikajad hävitasid ning põletasid täielikult või osaliselt 1710 linna ja üle 70 000 küla; nad hävitasid üle 6 miljoni elamu, jättes peavarjuta 25 miljonit inimest.

Sakslased purustasid Doni ja Moskva söebasseinis 1135 söekaevandust, milles toodeti üle 100 miljoni tonni sütt, üle 3000 naftapuuraugu naftatoodanguga kuni 5 miljonit tonni, 61 suuremat ning palju väiksemaid elektriijaamu üldvõimsusega 5 miljonit kilovatti.

Fašistid hävitasid 37 musta metallurgia tehast aastatoodanguga 11 milj. tonni malmi, 10 milj. tonni terast, 8 miljonit tonni valtsrauda. Kokku hävitati fašistide poolt 31 850 tööstuskäitist, kus töötas ligi 4 miljonit töölist, 65 000 km raudteed, 13 000 raudteesilda, 4100 raudteejaama.

Sakslased rüüstasid ning laastasid 98 000 kolhoosi, 2890 masinatraktoriijaama ja 1876 sovhoosi. Nad hävitasid või vedasid Saksa- maale 7 miljonit hobust, 17 miljonit sarvlooma, 20 miljonit siga, 27 miljonit lammast ja kitse.

Tõsi küll, nõukogude rahvas on juba teinud suure töö taastamise alal. Nii annab Moskva-lähedane söebassein praegu päevas kaks korda enam sütt kui enne sõda, Doni bassein annab jälle riigile rohkem sütt kui ükski teine söebassein, ja nii kõigil aladel. Kuid taastamist ootab veel palju käitisi, tehaseid, jõujaamu, maju, kommunaalettevõtteid. Sellest siis ongi tingitud, et meie tsentraliseeritud korras paigutame viisaastaku jooksul rahvamajandusse kapitalimahutusi 250,3 miljardi rubla ulatuses (1945. a. eelarve hindades). Säärane suur uute käitiste ehitamine teeb vajalikuks rasketööstuse, s. t. metallurgia, kütte, energeetika, masinaehituse taastamise kiirendatud korras.

Uue viisaastaku plaani arvud tiivustavad kõiki nõukogude inimesi, kutsuvad neis välja õigustatud uhkustunde oma võimsa kodumaa üle. Tarvitseb vaid süveneda plaani arvudesse, ja meie silme ette tõuseb rahvamajanduse edasise arendamise tõeline hiiglaslik ulatus.

Nõukogude rahvamajanduse arenemisest, selle arenemise tempost saame huvitava pildi, kui võrdleme tähtsamate tootmisartiklite toodangut viisaastaku viimisel aastal, s. o. 1950. a., 1913., 1929., 1932., 1937. ja 1940. aastaga, s. o. tsaari-Venemaa rahvamajanduse seisukorraga ja esimese ja teise viisaastaku viimse aasta ning kolmanda viisaastaku kolmanda aasta töö tulemustega.

TOODANGU SUURENEMINE TÄHTSAMATE ARTIKLITE JÄRGI

Toodangu liik	Mõõtühik	1913	1929	1932	1937	1940	1950
Malm	milj. tonni	4.2	4.0	6.2	14.5	15	19.5
Teras	" "	4.2	—	5.9	17.7	18.3	25.4
Valtsmetall	" "	3.5	3.4	4.4	13.0	13.1	17.8
Süsi	" "	29.1	40.1	64.4	128.0	166	250.0
Nafta	" "	9.2	13.8	22.3	30.5	31.1	35.4
Gaas söest ja põlevkivist	milj. m ³	—	—	—	—	—	1900
Elektrienergia	mrd. kWh	1.9	6.2	13.5	36.4	48.2	82
Turvas	milj. tonni	—	5.3	13.5	24.9	32	44.3
Vedurid	tükki	664	575	827	1204	—	2720
Kaubavagunid	tuh. tk. (kahteljelistena)	14.8	15.9	23.1	66.1	—	146
Autod	tuh. tk.	—	1.4	23.9	200	—	500
Traktorid	" "	—	3.3	50.6	115.6	—	277.6
Metallilõikamis- tööpingid	" "	1.5	3.8	15.0	36.1	—	74
Sooda kaustiline	tuh. tonni	—	—	—	—	—	390
Sooda kaltsineeritud	" "	160	231.4	284.9	495.7	—	800
Mineraalväetised	" "	—	234	922.8	3216.3	—	5100
Saematerjalid	milj. m ³	11.9	16.6	24.4	33.8	—	39
Tsement	milj. tonni	1.5	2.2	3.5	5.5	—	10.5
Puuvillane riie	milj. m	—	3094	2694	3447	3952	4686
Villane riie	" "	—	93.2	88.7	108.3	119.6	159.3
Nahkjalatsid	milj. paari	8.3	48.8	84.7	164.3	—	240.0
Liha	milj. tonni	—	—	—	—	1.2	1.4
Või	tuh. tonni	—	—	—	—	207	275
Suhkur	tuh. tonni	997	823	827	2421	2151	2400
Seep	" "	120	247.8	357.2	495.2	699.6	870

Me näeme, et kui tsaari-Venemaa tootis 1913. a. 4,2 miljonit tonni malmi, siis kangelaslike jõupingutuste tulemusel stalinlike viisaastakute eduka lahendamise viljana nõukogude rahvas tootis 1940. a. juba 15 miljonit tonni malmi ja seab endale ülesandeks toota 1950. a. juba 19,5 miljonit tonni malmi, vaatamata sellele, et sõja laastamise mõjul on osa musta metallurgia käitistest, eriti Donetsi basseinis, lõunas, hävinud. Tsaari-Venemaa tootis 1913. a. 4,2 miljonit tonni terast, nõukogude rahvad tootsid 1940. a. 18,3 miljonit tonni terast ja seab endale ülesandeks toota 1950. a. 25,4 miljonit tonni. Tsaari-Venemaa tootis 1913. a. 29,1 miljonit tonni sütt, nõukogude rahvas tootis 1940. a. 166 miljonit tonni sütt ning seab endale ülesandeks 1950. a. toota juba 250 miljonit tonni sütt. Tsaari-Venemaa tootis 9,2 miljonit tonni naftat, nõukogude rahvas tootis 1940. a. 31 miljonit tonni naftat ja seab enesele ülesandeks toota 1950. a. 35,4 miljonit tonni. Tsaari-Venemaa tootis 1913. a. 1,9 miljardit kWh elektrienergiat, nõukogude rahvas seab enesele ülesandeks toota 82 miljardit kWh elektrienergiat, s. o. enam kui 41 korda rohkem kui tsaari-Venemaal. Tsaari-Venemaa tootis 1913. a. 664 vedurit, nõukogude rahvas seab enesele ülesandeks 1950. a. toota 2720 vedurit. Tsaari-Venemaa tootis 1913. a. 14 800 kaubavagunit, nõukogude rahvas seab endale ülesandeks 1950. a. toota 146 000 kaubavagunit. Tsaari-Venemaa ei tootnud üldse autosid, nõukogude rahvas tootis 1937. a. 200 000 autot ja seab endale ülesandeks 1950. a. toota 500 000 autot. Tsaari-Venemaa ei tootnud üldse traktoreid, nõukogude rahvas seab endale ülesandeks 1950. a. toota 227 600 traktorit. Tsaari-Venemaa tootis 1500 metallilõikamis-tööpinki, nõukogude rahvas seab endale ülesandeks 1950. a. toota 74 000 tööpinki. Need arvud näitavad meile, et need pingutused, mida nõukogude rahvas tegi enne sõda esimese, teise ja osa kolmanda viisaastaku realiseerimise näol, kandsid head vilja, et bolševike partei juhtimisel jõudsid nõukogude rahvad juba enne sõda maailmamajanduses juhtivale kohale.

Pole vahest huvitusetä märkida, et Nõukogude Liit juba enne sõda jõudis Euroopas esimesele kohale tööstustoodangu alal: kogu tööstuse tootmisel, elektrienergiast, nafta-, turba-, rauamaagiotootmisel, malmis, terases, elektriterases, valtsmetallis, masinaehituses, põllutöömehhanismide ehituses, vedurite, kaubavagunite, veoautode, traktorite, kombainide, superfosfaadi, väävelhappe, suhkrupeedi, jalatsite, seebitootmise ja kalapüügi alal, ja oli teisel kohal söe-, sõiduautode ja tsemendi-tootmisel; paberitootmisel

olime Euroopas kolmandal kohal. Maailma tööstuses olid Ameerika Ühendriigid veel põhiliste näitajate osas meist ees. Kuid ka siin oli juba rida artikleid, kus meie maailma tööstuses olime esimesel kohal, nii näiteks elektriterase-tootmises, põllumajandusmasinate tootmises, vedurite tootmises, traktorite tootmises, kombainide tootmises, suhkrupeedi-tootmises, turbatootmises, kuna muul alal me olime teisel kohal. Põllumajanduse osas olime maailmas esimesel kohal nisu-, rukki-, odra-, kaera-, linatootmises; puuvillatootmises olime maailmas teisel kohal. Edasi olime meie esimesel kohal hobuste ja sigade arvu poolest, kuna sarvloomade osas olime teisel kohal. Raudtee pikkuselt olime maailmas enne sõda teisel kohal, kusjuures iseloomulik on märkida, et kasvu tempolt ükski riik ei saanud meie Nõukogude Liiduga võistelda.

Kolmanda viisaastakuga seadis nõukogude rahvas enesele ülesandeks ette jõuda kapitalistlikest riikidest mitte ainult toodangu absoluutsete arvudega, vaid mööda minna kapitalistlikest riikidest ka majanduslike näitajate poolest, s. o. seati ülesandeks ka iga inimese kohta toota rohkem kui üheski teises riigis maailmas. Sõda katkestas selle arenemise käigu, ja meie sel viisaastakul, nagu öeldud, seame endile ülesandeks kaotada kõik need määratud laastamisjäljed, mille fašistlik sõda meile on tekitanud, ning saavutame meie rahvamajanduse sõjaeelse taseme 1948. aastal, nii et 1950. aastal, uue viisaastaku viimsel aastal, on kogu Nõukogude Liidu rahvamajanduse sõjaeelne tase ületatud järgmiselt: rahvatulude osas 38% ulatuses, kogu tööstustoodangu osas 48% ulatuses, põllumajandustoodangu osas 27% ulatuses, transpordi mahu osas 36% ja kaubakäive 28% ulatuses.

Nagu nägime, peab põllumajanduse toodang ületama sõjaeelse taseme 27% ulatuses, mille kohaselt meie 1950. aastal peame oma põldudelt koguma 127 miljonit tonni vilja, 26 miljonit tonni suhkrupeete, 3,1 miljonit tonni toorpuuvilla. Ka peab karjamajandus saavutama sõjaeelse taseme. Taastamise tempost ja toodangu kasvust Nõukogude maal kõnelevad meile selget keelt järgmised arvud:

1921.—1926. a. tootmisajastul moodustas iga-aastane toodangu juurdekasv 2049 miljonit rubla, esimesel viisaastakul — 5478 miljonit rubla, teisel viisaastakul — 10 438 miljonit rubla, kolmanda viisaastaku kolmel esimesel aastal — 14 316 miljonit rubla. Uue stalinliku viisaastaku lõpul moodustab toodangu iga-aastane absoluutne juurdekasv 15 600 miljonit rubla.

Suur Isamaasõda nõudis kogu rahva loovate jõudude mobiliseerimist rinde teenimisele. Sellega rikuti rahuaja normaalne seos tööstuse ja teiste rahvamajanduse harude vahel. On selge, et kui põllumajandus, transport, kommunaalmajandus jne. ei saanud tööstuselt sisseseadeid, veerevat koosseisu, materjale jne., tekitas see nendes rahvamajanduse harudes väga suuri raskusi. Uus viisaastak seabki tööstusele ülesandeks järsult ületada sõjajärgne tase rahvamajanduse varustamises sisseseadete ning toorainetega. Sm. Voznessenski aruandes toodi väga iseloomulikke andmeid ning näiteid sotsialistliku tööstuse juhtivast osast sotsialistliku rahvamajanduse taastamises ja edasises arendamises. Nii annab tööstus uue viisaastaku jooksul põllutöömehi 4,5 miljardi rubla eest 1926. a. hindades 1,9 miljardi rubla vastu teise viisaastaku jooksul. Ta annab 720 000 traktorit 512 000 traktori vastu, mineraalväetisi 17 milj. tonni 8,7 milj. tonni vastu, raudtee saab tööstuselt 7585 vedurit 5960 vastu teisel viisaastakul, 472 000 vagunit 255 000 vastu teisel viisaastakul. 1950. aastal on meie autotööstuse kogutoodang aastas 500 000 autot.

Pärast Esimest Maailmasõda läks Nõukogude maa tööstustoodangu sõjajärgse taseme saavutamiseks vaja 6 aastat. Uus viie aasta plaan seab ülesandeks saavutada sõjajärgne tase juba 1948. aastaks. Ainult Nõukogude maal, nõukogude rahval, kes ka sõja kõige raskematel perioodidel jätkas laiaulatuslikku, suurt ülesehitustööd tagalas, on võimalik endale seada säärane rahvamajanduse arendamise ja taastamise tempo. Maailmas pole teist riiki, kes oleks võimeline püstitama endale selliseid ülesandeid.

Esimese sõjajärgse viisaastaku plaan, see on sotsialistliku korra edasise tugevdamise ja arendamise plaan, ühiskondlike rikkuste suurendamise, meie kodumaa majandusliku ja sõjalise võimsuse tõstmise, nõukogude rahva materiaalsete, elutarbeliste ja kultuuriliste elutingimuste parandamise viisaastak.

ISELOOMULIKKE JOONI EESTI NSV RAHVAMAJAN- DUSE ARENDAMISE VIIIE AASTA PLAANIST

Kinnitatud seaduse alusel on kapitalimahutused ENSV rahvamajandusse 5 aasta jooksul 3,5 miljardit rubla. Kuid see summa ei haara veel mitte kõiki töid. Väljaspool kinnitatud rahvamajanduse plaani on meil ette näha veel täiendavaid suurtöid vähemalt 500 miljoni rubla ulatuses; seega kogu 5 aasta jooksul meie rahvamajandusse paigutatud kapitali summa ületab 4 miljardit rubla. See on tohutu suur summa, mis annab tunnistust sellest, kui suurt tähelepanu osutab nõukogude võim meie vabariigi rahvamajanduse ülesehitamisele. Meil ei tule unustada, et see summa kulutatakse peamiselt sõjas hävinud kaitiste, elumajade, uurimisasutiste jne. taastamiseks ja uute ehitamiseks. Seega teostatakse meil 5 aasta jooksul enam kui 4 miljardi rubla väärtuses ehitustöid, mille hulka on arvatud ka seadeldiste väärtus.

On iseloomulik märkida, et kapitalimahutuste summa erikaal on Nõukogude Eesti jaoks kõige suurem, s. o. ühe elaniku kohta tuleb meil võrreldes teiste vennasvabariikidega kõige rohkem kapitalimahutusi.

Teiseks iseloomustavaks näitajaks on see, et meil aastane kapitalimahutuste summa on tunduvalt suurem, kui on meie aastane brutotoodang käesoleva viisaastaku jooksul. Kui meie viisaastaku jooksul paigutame kapitalimahutusse aastas keskmiselt 800 milj. rubla, siis brutotoodang on selle viisaastaku jooksul tunduvalt väiksem. Nii on ta 1946. a. ca 350 miljonit rubla ja alles 1950. aastal ta jõuab ca 850 miljoni rublani. Teiste sõnadega: need kaks arvu näitavad seda suurt abi, mida meie oma rahvamajanduse arendamiseks saame teistelt vennasvabariikidelt, sest tänu ainult sellele abile on meil võimalik uutesse ehitustesse paigutada rohkem kapitali, kui meie kogu brutotoodang väärtusi vastu annab.

Teisest küljest näitab meile kapitalimahutuste summade jagunemine valmistusalade järgi, et ainult sotsialistlik plaanimajandus ja kuulumine Nõukogude Liidu rahvaste perre võimaldab

meil nii lühikese aja jooksul nii otsustavalt arendada kogu meie rahvamajandust.

4. miljardist rublast kasutatakse ümmarguselt $\frac{3}{4}$ meie raske-tööstuse väljaarendamiseks, kuid, nagu meie teame, just raske-tööstuse — antud juhul meie põlevkivitööstuse, kütteainete-tööstuse, energiamajanduse, masinaehituse-tööstuse — väljaarendamine on eelduseks ning aluseks kogu rahvamajanduse kiirele parandamisele.

Sm. Stalin andis oma 9. veebruaril peetud valimiseelses kõnes analüüsi sellest, kuidas toimub tootmisjõudude arendamine, kapitali mahutamine kapitalistliku tootmisviisi juures, kus pikaldase profiidi kuhjumise teel kergetööstuses saab võimalikuks hakata arendama rasketööstust; samuti sellest, kuidas toimub tootmisjõudude arendamine sotsialistliku tootmisviisi juures, kus majanduslikud ning poliitilised eelised võimaldavad majandusajaloos enneolemata kiirusega arendada rasketööstust, nagu seda kujukalt näeme just meie vabariigis käesoleva viisaastaku plaanis.

Edasi on meie rahvamajanduse arendamise kavas käesoleva viisaastaku jooksul iseloomulik see asjaolu, et nõukogude võim taotleb maksimaalselt valmistoodete, aga mitte poolfabrikaatide tootmist. Kodanliku Eesti ajastul oli $\frac{2}{5}$ rahvamajandusse paigutatud kapitalist Scheeli panga käes, kes omakorda oli saksa kapitali esindajaks Eestis. Terve rea teiste pankade kaudu kontrollis Scheel peaaegu kogu Eesti tööstust, pangandust ja kaubandust. Scheeli panga käes olid põlevkivitööstus, tselluloositööstus, fosforiiditööstus, tekstiiltööstus. Sellega seoses on iseloomulik, et kodanliku Eesti ajal meie põhilised tööstusharud orienteeriti poolfabrikaadi tootmisele, esijoones Saksamaa ja Inglismaa jaoks. Näiteks põlevkivitööstuses on põlevkiviõli teatavasti poolfabrikaat, ta on väärtuslik tooraine keemiatööstusele; saksa mõju tõttu meie põlevkivitööstuses määrati rõhuv osa põlevkiviõlist väljaveoks Saksamaa keemiatööstusele. On iseloomulik, et käitiste natsionaliseerimisel nii Kiviõlis, Kohtlas kui ka Viktor Kingissepa nimelises põlevkivitööstuses ei leidunud kohapeal üldse tehnilist dokumentatsiooni bensini ja teiste kergemate õlide utmise ning rafineerimise sisseseadete kohta, samuti nagu peaaegu kogu põhiline raamatupidamine nende käitiste kohta toimus väljaspool meie vabariigi piire.

Teine näide: Hoolimata meie metsade vähesusest suunati metsa ekspluatatsioon mitte puidu täielikuks kasutamiseks kohapeal,

vaid pearõhk pandi poolfabrikaadi tootmisele (puitmass, tselluloos). Veel rohkem: pärast Kehra tselluloosivabriku ehitamist tegi Nõukogude Liidu valitsus majanduslikult väga soodsa ettepaneku ehitada uus paberivabrik tselluloosi töötlemiseks ning paberi müümiseks Nõukogude Liitu. Kuid jällegi oli see saksa kapital, mille mõjul toleaeagne kodanlik valitsus selle majanduslikult väga soodsa ettepaneku tagasi lükkas ja jätkas odava tselluloosi väljavedu Saksamaale.

Veel näide: Maardu fosforiidide kasutamiseks sõlmis kodanlik valitsus jällegi Saksamaaga lepingu, mille kohaselt valitsus nõustus 10 aastaks ette müüma toodetava fosforiidijahu Saksamaale, kuigi see käis risti vastu oma rahvamajanduse huvidele, sest meie põllumajandus vajab tungivalt superfosfaati, ja oli ilmne, et õige rahvamajanduse-poliitika ülesandeks oli mitte fosforiidijahu väljavedamine, vaid superfosfaadivabriku ehitamine kohapeal. Kuid sõltuvus väliskapitalist ei võimaldanud eesti kodanlusel ajada oma rahvamajanduse huvide kohast poliitikat, vaid sundis neid töötama oma rahva ning rahvamajanduse huvide vastu.

Või veelgi väga iseloomulik näide: Eesti tekstiiltööstus kui meie kergetööstuse baas oli samuti suunatud poolfabrikaatide tootmisele. Nii Kreenholm kui ka Balti Manufaktuur tootsid põhiliselt poolfabrikaati, mida välja veeti Saksamaale ja üsna suurel määral ka Inglismaale, hoolimata sellest, et Inglismaal pärast Esimest Maailmasõda oli just tekstiiltööstuses kogu aeg väga suur kriis, väga palju käitisi seisis ning suur töötute armee koosnes eeskätt tekstiiltööstusest; kuid vaatamata sellele, kasutades Eesti tööpal-kade odavust, veeti Kreenholmis ning Balti Manufaktuuris valmistatud lõnga suurtes kogustes Inglismaale.

Need on üksikud näited sellest, kuidas väliskapital Eestis, omades monopoolset seisukorda ning olles faktiliselt peremeheks riigis, suunas meie tootmisjõudude arendamist Eesti rahvamajandusele kahjulikus suunas, muutes maa tegelikult poolkoloniaalseks maaks, mis teatavasti ongi imperialistlikele tööstusriikidele toorainete ja toiduainete tootjaks ning monopoolse kapitali kurranamisobjektiks.

Teiseks põhiliseks näitajaks meie maa sõltuvusse viimisest Lääne-Euroopa imperialistlikest tööstusriikidest oli asjaolu, et kõik meie tööstuse ja põllumajanduse masinad olid välismaise päritoluga ning väliskapital ei pooldanud meie oma masinaehituse-tööstuse tekkimist. Veel rohkem, tema otsesel mõjul teata-

vasti hävineski suurel määral meie endine masinaehituse-tööstus. Siin saavad selgeks selle majanduspoliitika sihid, nad ei vaja teisi kommentaare. Riik, kes iga viimse kui masina üksikosaga on loendamata niitidega seotud välisriikidega, sõltub neist mitte ainult majanduslikult, vaid ka poliitiliselt. Kõik need asjaolud kokku annavadki meile põhjuse iseloomustada kodanlikku ajajärku Eestis kui meie riigi muutmist valitseva kodanluse poolt Lääne-Euroopa imperialistlike riikide kurnamisobjektiks.

Stalinlik rahvuspoliitika seab endale risti vastupidised ülesanded. Tema seab endale ülesandeks rahva ning rahvuse kõigi loovate jõudude, sealhulgas ka majanduslike tootmisjõudude maksimaalse väljaarendamise; sellekohaselt seab ka meie majanduspoliitika endale ülesandeks kõigi tootmisjõudude väljaarendamise, tema looduslike rikkuste maksimaalse ärakasutamise ja tootmis-tsükli lõpuleviimise igas valmistusharus. Seepärast on meie ülesandeks toota mitte poolfabrikaate, vaid valmisprodukte. Meie ülesandeks on toota põlevkivist gaasi, bensiini, määrdeõlisid, arst-timeid, plastilist massi, parkimisaineid ja kõike muud, mida sealt moodsa teaduse abil tehnika suudab välja tuua. Meie ülesandeks on mitte ainult töödelda puid tselluloosiks, vaid tselluloosi edasi töödelda paberiks, kartongiks; meie kaugemaks eesmärgiks on isegi kogu paber töödelda polügraafiatööstuses raamatuks, pildiks, tapetiks või muuks.

Juba sel viisaastakul me ehitame välja oma superfosfaaditööstuse ja väetame oma superfosfaadiga soid ning nurmi, ja Kreenholm ja Balti Manufaktuur saavad lõpetatud tootmistsükli ning hakkavad tootma riidet, aga mitte lõnga turu jaoks.

Säärane on põhiline majanduspoliitiline erinevus kodanliku Eesti ja Nõukogude Eesti vahel. Kas säärane maa tootmisjõudude maksimaalne rakendamine valmistootete produtseerimiseks tähendab kodanliku aja majanduslikku autarkiat, majanduslikku kitsapiirilistust ning umbsust? Muidugi ei tähenda see seda. Bolševike partei ja Nõukogude valitsus ei sea Eestis ülesandeks toota absoluutselt kõike seda, mis meil igapäevases elus tarvis läheb. See oleks jämedas vastuolus meie arusaamisega sotsialistlikust plaanimajandusest. Meie tootmisjõudude maksimaalne arendamine, tema maksimaalselt ratsionaalne rakendamine ei tähenda sidemete lõdvendamist teiste vennasvabariikidega, vaid, vastupidi, tähendab nende sidemete kõvendamist. Asi seisab ainult selles, et meie peame neid loodusvarasid, mis meie territooriumil on, neid aja-

looliselt kujunenud majanduslikke võimalusi kõige ratsionaalsemalt rakendama nii, et meie töö annaks majanduslikult kõige suurema efekti, ja seepärast meie arendame esijoones just neid alasid, milleks meil on nii looduslikud kui ajaloolised eeldused. Anname teistele vennasvabariikidele seda, mida meil on, mille pooldest me rikkamad oleme, nagu põlevkivi, selle tooteid jm., ja saame vennasvabariikidelt seda, mille pooldest nemad on rikkamad, mida meil ei ole ja mida meil on tarvis.

Võime juba eeltoodugi põhjal öelda, et selle viisaastaku jooksul muutuvad meie sidemed kangelasliku linna Leningradiga ja Moskvaga lahutamatuks. Kui Leningradi heaolu, kui Leningradi tööstused saavad sõltuma suurel määral meie põlevkivitööstuse edukast tööst, siis samal ajal meie põlevkivitööstuse edukas tootmine saab suurel määral sõltuma Leningradi tööstuse edukast tööst, kes meile väga palju saab andma tööstussiseseadete torustikku, elektritarbeid jm. Kuid need sidemed on teissuguse iseloomuga kui kodanlikul ajastul. Need ei ole enam monopoolse kapitali orjastavad sidemed ning orjastusike asumaa rahvastele, vaid need on kahe üheõigusliku ning üheväärse vennasvabariigi tihedad ning lahutamatud sidemed.

Kuid uus viisaastak ei tähenda mingil kombel seda, et raske tööstuse arendamise kõrval jääks unarusse ning vajaliku tähelepanuta meie kergetööstuse, eriti meie põllumajanduse, transpordi ja side väljaarendamine. Vastavalt Kommunistliku Partei 18. kongressi otsusele iga majandusliku rajooni komplekssest väljaarendamisest leiab see põhilise tähtsusega ülesanne täitmise ka selle viisaastaku jooksul. Ei saa edukalt arendada rasketööstust, kui sellega paralleelselt ei toimu ka kergetööstuse ning eriti põllumajanduse tõsine ülesehitamine, iseäranis nüüd, pärast määratu suurt hävitustööd ning laastamist, mille osaliseks on saanud põllumajandus. Nõukogude rahvail, kes Suure Isamaasõja ajal on üle elanud nii palju raskusi, on täielik õigus nõuda olukorra kiiret parandamist, ja selle aluseks on põllumajanduse kiire ülesehitamine. Rahval peab olema külluses vilja, rasvainet, piimasaadusi, riideid ning jalatseid. Me peame elamumajanduse, oma kommunaalelu tõstma sõjaeelse tasemeni. Kuid see töö on kõige otsesemalt seotud meie põllumajanduse ülesehitamisega. Ei ole küllaldaselt leiba ning toitu töölise ja teenistuja laual, kui meie põllud ei saa väetist, kui neid ei harita küllaldaselt, kui nad ei saa sordiseemet, kui nad ei saa masinaid põllutööde teostami-

seks ning saagi koristamiseks. Meie ees seisavad määratu suured ülesanded meie karjamajanduse taastamisel. Meie kõik teame, kui raske on olukord näiteks liha- ning piimasaadustega. Kuid põhjus, miks see nii on, on selge: üle poole karja on sõjaajal hävinud ja turutoodang on veel enam vähenenud. See tähendab aga seda, et meie selle viisaastaku jooksul peame sihikindlalt ja teadlikult kogu jõu koondama selleks, et suurendada nende alade turutoodangut. See aga eeldab peale majanduslike tegurite tervet rida organisatsioonilisi ning tehnilise baasi kõvendamise abinõusid. Meie karjade söödabaas on tarvis korda seada, meie maaparandustöid on tarvis läbi viia, et tõsta meie kultuurkoplid ja heinamaad vajalikule kõrgusele; meie põllumajandusmasinad on laostunud ning vajavad kapitaalset uuendamist. Meie meiereide, koorejaamade jne. võrk vajab samuti taastamist. Meie külmutushoonete võrk on sõjas hävinud ja vajab ülesehitamist. Kõik need sammud on hädatarvilikud ja leiavad täitmist käesoleva viisaastaku kavas.

Homse päeva piirjooni tööstuses

Vaatame lähemalt, kuidas kavatsetakse kasutada 3,5 miljardit rubla kapitalimahutusi ENSV rahvamajanduses.

Viisaastaku jooksul areneb eriti suurelt põlevkivitööstus. Pii-sab järgmise võrdluse toomisest: kui 1940. aastal oli põlevkivitoodang 1 800 000 tonni, siis ulatub selle toodang 1950. aastal 8 400 000 tonnini. Tunduvalt suureneb põlevkivist bensiini, õli ja petrooleumi ajamine.

Vabariigi kirdeossa tekib suur tööstusrajoon kümnete suur- ja väikeettevõtetega. Praegused kaevurite-asulad muutuvad viisaastaku lõpuks suurteks linnadeks paljude tuhandete elanikega.

Põlevkivi baasil hakkab laialdaselt arenema gaasitootmine. Kohtla-Järvelt juhitakse Leningradi võimas gaasijuhe, mis rahuldab täielikult Lenini linna vajadust ja ka Eestit, esmajärjekorras Tallinna, mis omab suurt rahvamajanduslikku tähtsust: me vabastame transpordi suurel määral kütteaine sisseveost ja hoiame kokku suurel hulgal metsa. Gasifitseerimine toob elanikele suuri mugavusi ja parandab töötajate elutingimusi.

Juba teostavad põlevkivibasseinis taastamist ja ehitamist NSVL Kütteettevõtete Tööstuse Ehituse Ministerium ja ENSV Põlev-

kivi- ja Keemiatööstuse Ministeerium. Iga päevaga võtavad ehitustööd üha suuremat hoogu.

Suuresti hakkab arenema põlevkivitööstuse väärtuslike jäätmete, eriti põlevkivituha igakülgne kasutamine. Põlevkivituha hakatakse saama aastas kuni 4,5 miljonit tonni. Praegu toimub intensiivne teaduslik uurimistöo tuha kasutamise tehnoloogia alal. Tuhast hakkame tegema põlevkivituhtsementi, telliseid, plokkke ja teisi ehitusmaterjale.

Põlevkivituhk kui sideaine on küllaldaselt läbi uuritud, mistõttu käesoleval ajal käib juba tuhtsementi katsevabriku ehituse töö Tallinnas; selle vabriku võimsus projekteeriti 20 000 tonnile aastas. Vabrik läheb käiku selle aasta lõpul. Sääraseid vabrikuid ehitatakse ka põlevkivirajooni. On ilmne, kui suur tähtsus on sellel uut liiki sideainel kogu ehitusmaterjalitööstuse arendamise ning meie ehitusprogrammi teostamise seisukohalt, sest uus sideaine asendab täiesti lubja ja seda saab rakendada ka madalamate markide tsemendi asendamiseks.

Teine tähtis uus ala põlevkivituha kasutamisel on šlakkvilla tootmine, mida meil Eestis seni pole toodetud, kuid mida väga laialdaselt toodetakse eriti Ameerika Ühendriikides, kuid ka meil, vennasvabariikides. Šlakkvill on väga kõrgeväärtuslik isolatsioonmaterjal, tule- ning niiskuskindel, väliselt valge vati taoline, väga kerge. Tooraine selle saamiseks on kõrgahjude šlakk, mida kuumendatult töödeldakse. Meie põlevkivituhk annab, nagu katsed näitavad, väärtuslikku šlakkvilla.

Kolmas tuha kasutamise viis on telliste tegemine, mille kohta on kogemusi juba 1940. aastast, kuid mis ei andnud päris rahuldavaid tulemusi tuhttelliste liigse niiskuse imemise tõttu, mille mõjul nad enneaegselt lagunevad. Tuhktelliste valmistamise tehnoloogia muutmine on tõstnud küll toodangu kvaliteeti, kuid päris rahuldavad pole ka senised uued saavutused. Alustati katseid ka teises suunas: muuta utmisahjust tulev tuhk šlakiks, millel on sootu paremad näitajad ehitusmaterjali omaduste-seisukohalt. Laboratoorselt saadud tulemused on rahuldavad.

Milles on praegu põhiline raskus põlevkivituha kasutamisel? Tuha ebaühtlane keemiline koostis. Juba põlevkivi ise on oma koostiselt ebaühtlane, kuid seda ebaühtlust suurendab väga erinev aherainete hulk, mis koos põlevkiviga satuvad utmisretorti ja pärast tuhana sealt väljuvad. Probleem seisabki stabiilse keemilise koostisega tuha saamises; see probleem lahendatud, avaneb

meie põlevkivitööstuse arenemisele veel avaram perspektiiv, kuna selle tuha rohkus — ligi 4,5 miljonit tonni aastas — 1950. a. muudab selle probleemi üleliidulise tähtsusega probleemiks.

Viisaastak näeb ette turbatööstuse suurt arenemist. 1950. aastal peab toodetama 319 000 tonni turvast. Selleks nähakse seaduses ette taastada ja tegevusse rakendada turbatööstusi tootmisvõimega 220 000 tonni.

Põlevkivi ja turvas peavad muutuma meie vabariigi peamiseks kütteenaineks ja me oleme kohustatud miinimumini viima metsa kasutamise küttepuides. 1947. aastal algab uue turbabriketivabriku ehitamine, tootmisvõimega 50 000 tonni, samuti suurendatakse Tootsi briketivabriku võimsust kuni 50 000 tonnini aastas.

Taastatakse ja ehitatakse lõpuni välja kombinat „Eesti Fosforiit“, mis hakkab andma kuni 100 000 tonni superfosfaati. Nii rahuldab vabariigi põllumajandus täielikult oma superfosfaadi vajaduse.

Kogu meie majanduse aluseks kütte kõrval on elektrienergia. See ala sai sõja tagajärjel rängalt kannatada. Meil jäi järele vaevalt $\frac{1}{6}$ meie elektrijaamade võimsusest, kuna hävisid säärased suured jõujaamad, nagu Ulila, Püssi, Narva, üle poole vähenes Tallinna elektrijaama võimsus, rääkimata väiksematest jaamadest. Selle 5 aasta jooksul toimub meil tõsine elektrijaamade taastamine. Tuleb ehitamisele Ahtmel põlevkivi-rajoonis esialgse kava järele 36 000 kilovatiline jaam, mille ehitustööd käivad üsna pingsalt; plaani kohaselt peab juba 1947. a. lastama käiku 12 000 kW. Samuti taastatakse Püssi, mille hooned on valmis ehitatud ja kus monteeritakse esimest 6000 kW. Aasta lõpuks või hiljemalt tuleval aastal tahetakse välja ehitada jaam 12 000-kilovatilise võimsusega. Praegu taastatakse Narva elektrijaama 4000 kW-ga. Ette on nähtud 5 aasta jooksul Ulila väljaehitamine ja Kohtla-Järvele uus jaam 24 000 kW-ga. Kogusummas peame 5 aasta lõpul saama 92 000 kW võimsust juurde. Kuid see pole veel küllaldane. Energiaküsimus jääb kitsaskohaks ja me taotleme Liidu keskvalitsuse ees juba selle 5 aasta jooksul Narva hüdroelektrijaama väljaehitamist.

Uue tõusu teeb läbi metallitööstus. Laevaehitus, mis kunagi Eestis oli tähelepanuväärival kõrgusel ja vahepeal suurel määral hävis, elustub viisaastaku kava kohaselt. Meil ehitatakse 2 võimsat laevaehitustehast ja pealeselle veel üks laevaremondi-

tehas kaubalaevastiku jaoks. Saame suure metallitööstuskombinaadi endise „Dvigateli“ baasil, milles on niihästi terasevalu kui ka valtsimise tööpingid ja masinaehituse-osakond. Sellest käitiseist me saame turbatööstuse-siseseadeid, ehitismehhanisme ja mitmeseerialisi tööpinke. Tööliste arv on temas planeeritud 2000.

Metallitööstuse veteraan „Volta“ kasvab ligemale 8-kordseks, liidu tehase nr. 9 (end. „Krull“ ja „Ilmarise“ toodang kasvab samuti ligemale 3-kordseks.

Viiakse lõpuni „Punase Reti“ sisseadete komplekteerimine eesmärgiga toota vajalikke osi kohapeal. Tema võimsus on ette nähtud kuni 20 000 raadiovastuvõtjat aastas.

Suurkäitiseena jätkatakse Tartus täpsusmehhanika-instrumentide vabrikute ehitamist. Selle käitise esimene osakond on juba täiesti taastatud ning annab tänavu toodangut. Erilise osakonnana töötab seal telefoniaparatuuride osakond, mille esimene toodang tuli välja tänavu 1. maiks. Ka see tõuseb suureks käitiseks, milles tööliste arv on mitu tuhat.

Samuti taastatakse Tartu põllutööstusmasinate vabrik, viljalõikusmasinate, rehepeksumasinate, heinaniidumasinate ja tuulajate tootmiseks. Samuti rekonstrueeritakse Tartu piimatöötlemise sisseadete tehas. Sahku ja äkkeid hakkab suuremal hulgal tootma Rakvere tehas. Pärnus taastatakse mootoritehas „Eesti Mootor“ aastase toodanguga 700 siseplahvatusmootorit. Taastatakse jalgrattatööstus (kuni 12 000 jalgratast aastas).

Suuri kapitalimahutusi nõuab tekstiiltööstus. Täies ulatuses taastatakse kuulus Kreenholmi Manufaktuur Narvas. Viisaastaku lõpuks on ta uuesti üheks Euroopa suuremaks tekstiilettevõtteks, kuid nüüd juba viimisteldud tootmistsükliga. Tema kõiki osakondi laiendatakse tunduvalt ja ehitatakse täiesti uus osakond riide viimistlemiseks, apretuuri-osakond ja trükkimisosakond. Kreenholmi taastamistööd teostuvad plaani kohaselt, aastase töö viljana on juba käiku lastud 96 000 ketrusvärtnat ja aasta lõpuks lastakse käiku ka 1000 kudumistelge. Edukalt areneb ka Narva kose veejõul töötava elektrijaama taastamine. Täielikult taastatakse „Balti Manufaktuur“ Tallinnas, mille esimene osakond on juba töökorras ning III kvartaalist peale annab juba plaanipäraselt toodangut. Meie tekstiiltööstus viib viisaastaku lõpuks oma toodangu ainuüksi puuvillase riide alal 121 miljoni meetrini aastas.

Tunduvalt laiendatakse kõiki jalatsivabrikuid. „Unioni“ toodang viiakse viisaastaku lõpuks 400 000 saapapaarini aastas. „Aktiiv“

Tallinnas hakkab aastas tootma 340 000 paari ja „Ühendus“ Tartus 240 000 paari. Jalatsivabrikud hakkavad 1950. aastal andma kaks korda rohkem tooteid, võrreldes sõjaeelse 1940. aastaga.

Rekonstrueerimisele kuulub kummivabrik „Põhjala“. Mitmesuguste rahvamajandusele vajalike kummitoodete kõrval hakkab ta viisaastaku lõpuks andma kuni pool miljonit kummijalatsit aastas.

Laiendatakse klaasivabrikut „Tarbeklaas“ ja mööblivabrikut „Rahva Mööbel“. Tallinna kunstlike parkainete tehas hakkab 1950. aastal andma 3000 tonni toodangut aastas.

Teissuguse ilme omandab vabariigi paberitööstus. 1950. aastaks peab selle aastane toodang ulatuma 35 000 tonnini. Et saavutada selline tootlikkus, seatakse V. Kingissepa nimelisse kombinaati üles veel üks paberimasin. Täielikult taastatakse Türi paberivabrik, tootmisvõimega 10 000 tonni paberit aastas. Laiendatakse Kohila paberivabrikut ja kartongivabrikuid Räpinas ja Jõeskil.

Metsatööstuse alal suureneb puidu väljavedu, metsatööde ja väljaveo mehhaniseerimise kaudu. Rekonstrueeritakse olemasolevad saeveskid. Taastatakse vineeri- ja mööblikombinaat Tallinnas. Viisaastaku lõpuks hakkab see andma aastas 20 000 kuupmeetrit vineeri ja 5,7 miljoni rubla eest mööblit. Samuti laiendatakse Pärnu mööblivabrikut.

Viisaastaku jooksul organiseerivad metsatööstuse-käitised laades maastaapides ehitamiseks vajalike valmisdetailide tootmist. Kavas on kokkupandavate valmis-elumajade tootmine.

Toiduainete- ja kalatööstusele on viisaastak ettevõtete tunduva laiendamise ja uuendamise ajajärguks. Kavatsusel on ehitada uued leivakombinaadid Tallinna, Kohtlasse, Narva, Pärnu ja Saaremaale ja uued leivavabrikud Rakveresse ja Kiviõlisse. Tallinnas taastatakse võimas sadama külmutushoone, liha- ja piimakombinaat. Kogu vabariigis tekib uuesti meiereide võrk. Toodang suureneb kompektivabrikuis „Kawe“ ja „Karamell“, tubakavabrikuis „Leek“ ja „Ahto“. Laieneb Tallinna parfümeeria- ja seebivabrik. Virumaale ehitatakse kartulisiirupi-vabrik. Eesti hakkab saama oma puuvilja- ja juurviljakonserve. Selleks eesmärgiks on kavatsusel ehitada vabrik tootmisvõimega 2 miljonit purki konserve aastas.

Viisaastaku lõpuks ulatub kalapüügi toodang 20 000 tonnini aastas. 1948. aastal peame sprottide ja kilude tootmise alal saa-

utama sõjaelse taseme. Eesti rannik kattub väikeste kilutööstuste laialdase võrguga.

Suured kapitalid mahutatakse tööstuskooperatsiooni ettevõteteisse. Tunduvalt suureneb massikaupade tootmine väikeste töökodade arendamise ja uute artellide loomise teel.

Kogu vabariigis seisavad ees suured ehitustööd, milleks kulub hiiglahulk igasugust ehitusmaterjali. Sellega seoses tõusevad ehitusmaterjalide tööstuse ette tõsised ülesanded toodangu suurendamise alal.

Viie aasta plaan määrab Eesti NSV-le toota 1950. aastal kuni 160 000 tonni tsementi. Selleks eesmärgiks taastatakse täielikult ja laiendatakse tunduvalt Kunda tsemenditehas. Aserisse ehitatakse uus tsemenditehas niisama suure tootmisvõimega nagu Kundas, mistõttu vabariik ülesseatud tsemendi tootmise plaani järsult ületab.

Aknaklaasi tootmine küünib 1950. aastal 1 400 000 ruutmeetri. Kaalumisel on neljanda klaasimasina ülesseadmine Järvakandi tehases.

Tunduvalt laieneb tellisetootmine. Kõik olemasolnud tehased taastatakse ja laiendatakse ning ehitatakse mitu uut.

Tallinna ja Virumaale ehitatakse põlevkivituhktellise-tehased tootmisvõimega 20 miljonit tellist aastas ja põlevkivituhkplokitehased tootmisvõimega 10 miljonit plokki aastas. Samuti ehitatakse Tallinna ja Virumaale põlevkivituhktsemendi-tehased; mõlema tehase tootmisvõime on 60 000 tonni tsementi aastas.

Tallinna ja Tamsallu ehitatakse kipsitehased tootmisvõimega 15 000 tonni kipsi aastas. Vaivara katusekivitehas hakkab andma kuni 3 500 000 katusekivi aastas. Katusekivide tootmine laieneb ka tellisetehastes.

1948. aastal tehakse Tallinnas algust kuivkrohvi-tehase ehitamisega, mille tootmisvõime on 200 000 ruutmeetrit toodangut aastas. 1947. aastal peab lõpetatud olema betooni- ja krovitehaste ehitamine Tallinnas, Tartus ja Narvas. Laiendatakse isolatsiooni-plaatide tehast Tallinnas ja Lihulasse ehitatakse uus tehas rolliidi tootmiseks.

Selline on lühidalt taastamistöde ja uue tööstusliku ehitamise programmi Eesti NSV-s. Vabariigi kõigis nurkades hakkavad 1950. aastaks suitsema kümnete uute suur- ja väikeettevõtete korstnad.

Uus stalinlik viisaastak toob nõukogude rahvale materiaalse elutingimuste tunduva paranemise.

Toimub laialdane elamute ehitamine. Viisaastaku vältel peab Eesti NSV-s kasutamisele tulema 1 125 000 ruutmeetrit riiklikku elamispinda, sealhulgas kohalikel nõukogudel 240 000 ruutmeetrit.

Viisaastaku jooksul peab põhiliselt taastatama Tallinna, Tartu, Narva ja Pärnu elamu- ja kommunaalmajandus. Taastamisele tulevatest tähtsamatest kultuurilistest objektidest tuleb märkida „Estoniat“, mille esimene järk kontsertsaali ja teatrisaali osas lõpetatakse käesoleval aastal ja juurdeehitus, millega kogumaht suureneb umbes $\frac{1}{3}$ võrra, lõpetatakse tuleval aastal.

Käesoleval aastal antakse eksploatatsiooni Teaduste Akadeemia uus hoone Sakala tänavas Tallinnas ja tema filiaal Tartus, alustatakse Narva ja Tartu teatri taastamist. Ehitatakse Kunstimuseumi ja Riigiraamatukogu hooned.

Erilist tähelepanu pühendatakse meie vabariigi pealinna korramisele. Linnas laiendatakse trammiliiklust. Trammivagunite arv suureneb 54-lt 65-ni. Algab trolleibuseliini ehitamine. 1950. aastaks ulatub liini pikkus 10 kilomeetrini, sellel kurseerib 20 trolleibust. Samuti paraneb Tallinnas omnibuseliiklus.

Viisaastaku lõpuks on omnibuseliiklus sisse seatud vabariigi viies linnas. Üksteist linna saab veevärgi, mille võrgu pikkus on 250 kilomeetrit. 13 linna tuleb kanalisatsioon, mille võrgu pikkus on 307 kilomeetrit.

1950. aastal on vabariigi koolide arv 1148, seal õpib 136 000 õpilast. Tunduvalt kasvab, võrreldes sõjaeelse ajaga, haiglavoodite arv; neid tuleb 6400.

Praegu on vabariigis 65 kino. Viisaastaku lõpuks viiakse aganende arv 215-ni.

Uuel viisaastakul osutatakse suurt tähelepanu teadusele. See on ka arusaadav, sest uus viisaastak on kõrge tehnilise progressi viisaastak, kus teaduse ja tehnika saavutused seatakse rohkem kui varem rahva teenistusse. Nõukogude teadusele on asetatud ülesanne täielikult edasi arendada kõiki oma jõude ja asuda maailma teadusliku progressi etteotsa. Eesti NSV teaduse alal töötajad ja tehniline intelligents leiavad endile viisaastaku aastail kõige laiemat tegevusvälja. Hiljuti asutatud ENSV Teaduste Akadeemia saab Nõukogude Eesti teadusliku mõttekeskuseks.

Territoriaalne plaanimine

Sellest, missugust mõju avaldab uue viisaastaku teostamine territoriaalselt, kuidas tööstustoodang kasvab üksikute maakondade ning linnade kaupa, saame huvitava pildi ligilisatud tabelist „Vabariikliku tööstuse toodangu kasv territoriaalselt ministeeriumide kaupa 1945—1950“. (Vt. lk. 24.)

Võrdleme näiteks vabariikliku alluvusega tööstuse toodangut Tallinnas ja Virumaal 1950. a. ja 1945. a. suhtarvudes. Kui 1945. a. tööstustoodang on 100, siis 1950. a. on Tallinna tööstustoodang 259, kusjuures aga üksikute tootmisharude kaupa on kasv hoopis ebaühtlane. Nii kasvab Tallinnas tööstustoodang kiiremini kui on keskmine: tselluloosi- ja paberitööstuses (453), Ehitus- ja Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeeriumi toodang (390), Metsatööstuse Ministeeriumi toodang (355), Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi toodang (287), kuna alla keskmist jääb Põlevkivi- ja Keemiatööstuse Ministeeriumi toodang (183), Kalatööstuse Ministeeriumi ning terve rea teiste ministeeriumide toodangu kasv. Selle mõjul Tallinna erikaal üldises tööstustoodangus väheneb. Kui 1945. a. Tallinnas toodeti 50,6% kogu meie tööstustoodangust, siis 1950. a. Tallinnas toodetakse ainult 43,9% kogu tööstustoodangust. See on muidugi täiesti terve arengu tendents. On ebaloomulik, et pool kogu vabariigi tööstustoodangust oli koondatud Tallinna. Väga kiire kasvu seevastu teeb läbi Virumaa, kelle erikaal tõuseb 9,1% 1945. a. 15,2%-ni, kusjuures tööstustoodangu üldine kasv on 500, s. t. toodang kasvab viiekordseks.

Missugused tootmisalad Virumaal domineerivad? On endastmõistetav, et kandev on siin põlevkivi- ja keemiatööstus, kelle toodang tõuseb siin 713,4%. Üle keskmise areneb ka Kalatööstuse Ministeeriumi toodang (531%). Alla maakondlikku keskmist taset areneb Ehitus ja Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeeriumi toodang (364%), kuna järsult jääb maha Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi toodang, kus kasv on ainult 241%. Ka tema kohapealsed kombinaadid ei arene nõutava kiirusega, sest nende toodangu kasv on ette nähtud 230%. Metsatööstuse Ministeeriumi toodangu kasv on ainult 227% ja ka tööndusliku kooperasiiooni toodang on 284%.

Neid arvusid vaadeldes näeme, et siin meie tööstustoodangu kasvu plaanimine Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi, Metsatööstuse Ministeeriumi ning Töönduslike Kooperatiivide Peavalitsuse kaudu

2 Vabariikliku tööstuse toodangu kasv territoriaalselt ministeeriumide kaupa 1945 — 1950

1945 = 100

Jrk. nr.	Ministeeriumid	Vabar. kokku	Tallinn	Tartu	Narva	Pärnu	Virumaa	Järvamaa	Harjumaa	Läänemaa	Saaremaa	Pärnumaa	Viljandimaa	Tartumaa	Valgamaa	Võrumaa
1.	Põlevkivi- ja Keemiatööstuse Ministeerium	500	183	—	—	—	713	150	1950	—	—	275	—	—	—	—
2.	Ehitus- ja ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeerium	260	390	495	—	—	364	1000	155	*)	—	—	—	*)	*)	—
3.	Kohaliku tööstuse Ministeerium	260	287	239	183	254	241	189	250	163	214	244	361	181	175	355
4.	Tselluloosi- ja Paberitööstuse Peavalitsus	566	453	—	—	—	—	—	691	—	—	—	—	—	—	181
5.	Metsatööstuse Ministeerium	217	355	380	—	254	227	100	78	157	100	140	214	135	186	178
6.	Toiduainetetööstuse Ministeerium	308	258	345	3400	385	488	371	233	333	325	400	482	533	800	633
7.	Kalatööstuse Ministeerium	273	179	239	400	294	531	—	230	667	870	—	—	—	—	—
8.	Põllumajandusliku Ühistegevuse Peavalitsus	379	—	—	—	—	336	301	457	656	404	339	278	366	645	452
9.	Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariiklik Liit (ETKVL)	127	126	—	—	—	50	300	100	200	100	100	100	100	200	200
10.	Töõndusliku Kooperatsiooni Peavalitsus	268	220	576	2100	247	284	*)	553	585	26	1400	573	862	332	1200
11.	Invaliidide Kooperatsioon	479	330	817	—	23	—	—	—	450	—	—	1300	—	500	—
K o k k u :		299	259	303	712	292	500	270	310	314	336	245	364	247	326	331

*) Hakatakse tootma viisaastaku jooksul. 1945. a. toodangut ei olnud.

on nõrk ning ei rahulda mingil määral selle kiiresti kasvava töös-
tusrajooni rahvastiku elutarbelisi vajadusi. On selge, et meie
aastaplaanide koostamisel peame siin juurde viima tõsiseid kor-
rektiive.

Sellesama järelduseni jõuame, kui võrdleme üksikute tootmis-
alade kasvu dünaamikat territoriaalselt. Nii näeme, et põlevkivi-
ja keemiatööstuse üldtoodangust toodeti Tallinnas 1945. a. 38,8%
ja 1950. a. ainult 14,4% seetõttu, et põlevkivitööstuse kasv toimub
peamiselt Virumaal ja selletõttu tõusebki ta erikaal Virumaal
48,2%-lt 1945. a. 68,7%-le 1950. a.

Me näeme, et ligemale 70% kogu Põlevkivi- ja Keemiatööstuse
Ministeeriumi toodangust annab 1950. a. juba Virumaa, kuigi sel-
lele ministeeriumile alluv turbatööstus ning fosforiiditööstus tee-
vad samuti läbi suure tõusu.

Ka ehitus- ja ehitusmaterjalide tööstuse kasv kajastab üldist
arenemissuunda. Siin toimub küll Tallinnaski tema erikaalu
kasv seetõttu, et Tallinna taastamine nõuab väga suuri koguseid
ehitusmaterjali, kuid paralleelselt toimub kasv ka Virumaal. Nii
oli ehitusmaterjalide tööstuse erikaal Tallinnas 1945. a. 22,5%,
1950. a. 34,2% ja Virumaal 1945. a. 16,7%, 1950. a. 23,2%.

Mitte täiesti aga ei ole õige Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi
toodangu erikaalu kujunemine Tallinnas ja Virumaal, kus selle
ministeeriumi toodang, mis 1945. a. oli 50% Tallinnas, tõuseb
1950. aastaks 54,3%, kuna Virumaal see 1945. a. on ainult 2,8%
ning 1950. aastaks langeb 2,6%-ni.

Võidakse öelda, et ka kohapealsed kombinaadid ehk arenevad
teisesuunaliselt, kuid andmed ei kinnita seda. Nii on kombinaa-
tide toodangu kasv ette nähtud Tallinnas 1945. a. 14,5%-lt
21,2%-le 1950. a. Tähendab, nende kohaliku tööstuse kombinaa-
tide erikaal Tallinnas 5 aasta jooksul tunduvalt tõuseb, ligemale
 $\frac{1}{3}$ võrra, kuna Virumaal, kus 5 aasta jooksul rahva arv kasvab
kümnete tuhandete võrra, kombinatide erikaal Kohaliku Töös-
tuse Ministeeriumi toodangus langeb. Nii oli see 1945. a. 8% kogu
kombinaatide toodangust ja 1950. a. on see ette nähtud ainult 7%.

Ka Metsatööstuse Ministeeriumi toodangu erikaalu kujunemine
territoriaalselt ei ole terve. See kasvab Tallinnas 21,7%-lt 35,6%-le,
kuna jällegi Virumaal ainult 9,0%-lt 1945. a. 9,4%-le 1950. a.

Toiduainetetööstuse Ministeeriumi toodangus Tallinna osa-
tähtsus väheneb 67%-lt 55,9%-le, kuna Virumaal see kasvab
3,6%-lt 5,7%-le. Ka siin ei ole kasvu tempo küllaldane.

Kalatööstuse Ministeeriumis langeb Tallinna erikaal 51,3%-lt 33%-le 1950. a. ning tõuseb Virumaal 2,5%-lt 5,6%-le.

Põllumajandusliku Ühistegevuse Peavalitsuse toodangus on Virumaal langus 11,5%-lt 11,4%-le, mis tõestab, et Põllumajandusliku Ühistegevuse Peavalitsuse juhtkond alahindab Virumaa tähtsust ning ei arenda seal küllaldaselt oma käitisi. Töenduslike Kooperatiivide Peavalitsuse toodangus Tallinna erikaal langeb 78,5%-lt 63,5%-le, ning Virumaa tähtsus tõuseb 7,1%-lt 7,4%-le. Ka siin on lubamatult väike kasv.

Toiduainetetööstuse Ministeeriumi kohapealsete kombinatide erikaal seda liiki toodangus moodustab Tallinnas 1950. a. 5,8% ja Virumaal 9,7%.

Toodud arvud näitavad selgesti, kuidas meil 5 aasta jooksul üksikute maakondade ökonomika põhjalikult muutub ning esijoones just Virumaal, kus tööstustoodangu kasv järsult tõuseb. Ometi peame veel silmas pidama asjaolu, et selle viisaastaku jooksul Virumaal toimub põhiliselt alles ehitustegevus, kapitalimahutused, ning produktsioon selle ehitustegevuse tagajärjel saadakse põhiliselt alles peale 1950. aastat. Kuid Viru maakonna ökonomika murrangulist ning tormilist kasvu peavad kõik meie plaanivad organid ja eeskätt Riiklik Plaanikomisjon iga-aastaste plaanide koostamisel teravalt silmas pidama, et õigeaegselt vältida siin tekkida võivaid disproportsioone.

PÖLLUMAJANDUSE EES SEISVAIST ÜLESANDEIST UUE VIISAASTAKU RAAMIDES

Esimese küsimusena põllumajanduses tegelevate seltsimeeste ees seisab meie põllumajandusliku arenemise suuna küsimus. Sellele küsimusele vastamiseks tuleb vaadelda meie põllumajanduse eriharude sõjaeelset erikaalu.

Kui me pöördume nende arvude poole, siis näeme, et enne sõda andis loomakasvatus kõigist põllupidajate rahalistest sissetulekust 73,4%, millest 50% langes veisekasvatusele.

Loomakasvatuse toodang oli küllalt kõrge. Nii saadi sõjaeelseil aastail piima 950 000 tonni, liha 72 600 tonni, sellest sealihaga 41 000 tonni, mune 170 miljonit tükki, villa 1000 tonni ja nahku 722 000 tükki, kusjuures sellest toodangust suur osa veeti välja. Nii veeti välja: võid 15 000 tonni, piima ja koort 5000 tonni, liha 3500 tonni, sellest peekonit 2500 tonni ja kanamune 60 miljonit tükki. Pealeselle veeti aastas välja sugusigu kümnete tuhandete ja suguveiseid tuhandete kaupa.

Millest oli tingitud see põllumajanduse arenemise suund? Millised looduslikud, ühiskondlikud ja geograafilised eeldused olid meil just karjamajanduse väljaarendamiseks?

Loomakasvatuses oli domineerivaks alaks piimakarjapidamine, kusjuures selle ala esiplaanile tõusmist põhjustasid peale mõjuvate ühiskondlike tingimuste (välisturgude nõuded) ka soodsad looduslikud tingimused.

Nii oli meil 1939. a. põllumajanduse loenduse andmeil ca 1 100 000 ha põllumaad, 900 000 ha heinamaad ja 700 000 ha karjamaad. Seega on põllumajanduslikust pindalast rohumaid ca 60%. On selge, et see asjaolu loob soodsa aluse veisepidamisele, sest suur osa maast on sobiv esijoones heina- ja karjamaaks, mitte aga põllumaaks.

Veisepidamise kõrval oli üsna tugevasti arenenud seakasvatus,

kusjuures piimaümbertöötamise jäägid kujunesid tähtsaks teguriks seakasvatuse toidubaasis.

Meie nõukogude korra juures võib seakasvatust eriti soodustada viinavabrikute taaselustamine, sest nende tööstuste jäägid on tähtsaks teguriks seakasvatuse ja karjakasvatuse arendamisel.

Vähema ulatusega, kuid siiski üsna tähtis tegur nende põhilike kõrval oli linnukasvatus, karusnahkade tootmine ja hobusekasvatus omade tarvete rahuldamiseks. Oluline on siinjuures märkida, et toiduteraviljakasvatus piirdus sisetarvete rahuldamisega, kuna karjamajanduse arendamiseks oli vaja karjade sööda baasi laiendada, olgu jõusöötade sisseveoga või omade söödaviljade tootmise suurendamise teel. Nõukogude Eesti põllumajanduse ülesandeks on edasi arendada meil kujunenud piima- ja liha tootmist, linnukasvatust. Ka edaspidi jääb meie põllumajanduse ülesandeks kõrgeväärtsliku täispiima, või, juustu, peekoni ja munade tootmine ja selle kõrval kartuli ja võib-olla suhkrupeedi laialdasem kultiveerimine.

Teisest küljest on selge, et niihästi meie geograafiline asend kui ka sõjajärgne olukord linaturul teevad vajalikuks linakasvatuse taaselustamise, mis jäi eriti saksa okupatsiooni ajal täiesti soiku. On selge, et selle ala kõige külgne väljaarendamine on esmajärgulise tähtsusega ülesanne; sellele küsimusele omistavad meie partei keskkomitee ja NSV Liidu valitsus esmajärgulist tähtsust. Nende tehniliste kultuuride kasvatamise laiendamise edustamiseks ja soodustamiseks loodi isegi uus ministeerium.

Uhtlasi tuleb märkida seda suurt tähelepanu, mida praegu seltsimees Stalini isikliku vahelesegamise mõjul kogu NSV Liidus pööratakse piimasaaduste suurendamisele ning varumisele. Me teame, et tänavu meie Varumisministeerium piimatootmise soodustamiseks ja karjale vajaliku söödabaasi loomiseks vähendab talupidajatele ja sovhoosidele müügikohuslikke norme söödavilja osas. See nõuab aga kõigilt meilt, et meie oma põllumajanduse arendamisel seda suunda silmist ei kaotaks ning seaksime oma igapäevases töös selle suuna endile põhiliseks sihiks, millele tuleb allutada teised ülesanded.

Missugused ülesanded seab siis meile viisaastak karjakasvatuse alal? Kui me võtame arvud, siis näeme, et uue viisaastaku jooksul me seame endile ülesandeks suurendada hobuste arvu 46 000 võrra, veiste arvu 175 000 võrra, lehmade arvu 95 000 ja lamaste ja kitsede arvu 131 000 võrra. Nii on ühelt poolt ülesanne

kiiresti kaotada sõjajäljed meie karjakasvatuses, suurendades esmajoones meie karja just arvuliselt, kuid teisest küljest on meil ka toodangu tõstmise alal üsna suured ja kiired ülesanded. Nii peame meie toodangut tunduvalt tõstma: talundeis peab tõusma toodang ühe lehma kohta 1530 kg-lt 1946. a. keskmiselt 2090 kg-ni 1950. aastal ja sovhoosides, kus nõuded on suuremad ja kus ka töö annab kiiremaid tagajärgi, peab toodang ühelt lehmal 1865 kg asemel 1945. a. tõusma 2950 kg-ni, s. o. 161%. Ka loomade arv peab sovhoosides kasvama kiiremini kui talundeis. Nii peab loomade arv seal tõusma rohkem kui kahekordseks, sigade arv peab tõusma 119%, hobuste arv 141% ja kodulindude arv enam kui neljakordseks, kusjuures sovhoosid peavad tunduvalt suurendama oma turutoodangut ja peavad andma tunduvalt rohkem piima-saadusi töötavale rahvale. Nii peab nende piima-turutoodang kasvama 4,7-kordseks ja liha-turutoodang 3,3-kordseks, sealhulgas sealihaturutoodang ligi 10-kordseks. Ka peavad sovhoosid andma üsna suure koguse tõuloomi meie karjamajanduse arendamiseks.

Põllupidamise alal seab uus viisaastak ülesandeks saavutada sõjaeelne tase ja see paljudel aladel ületada. Nii peab talundite üldine põllupind tõusma sõjaeelsele tasemele, s. t. ca 1 miljonile ha-le. Talundeis tuleb kultuuride alla panna 935 500 ha ehk 5% rohkem sõjaeelsest pindalast; see on 24% rohkem, kui oli läinud aastal. Kultuuride all oleva pinna suurenemine saavutatakse okupatsiooni ajal sööti jäänud maade ülesharimisega.

Teraviljasaagi tõstmiseks vajalikule kõrgusele on tarvis suurendada teraviljakultuuride pindala viie aasta jooksul üle 120 000 ha, pannes teraviljakultuuride alla kokku 586 000 ha. Seejuures on esmajärjekorras vaja taastada talvvilja kui tähtsama toiduteravilja külvipind ja jõuda 176 000 hektaarini, mis rahuldab meie vabariigi elanikkonna vajaduse toiduteravilja alal. Sel alal me juba läheneme ülesseatud eesmärgile, sest 1945. a. sügisel me külvasime talvvilja 50 000 ha rohkem kui 1944. a. ja 1945. a. saagi pindala on 160 000 ha. Käesoleva aasta sügiskülvil me peame täielikult saavutama endise taseme ja külvama 175 000 ha talvvilja.

Suviviljade alal tuleb erilist tähelepanu pöörata söödaviljade külvipinna suurendamisele ja viisaastaku lõpuks peame jõudma sõjaeelsele tasemele.

Tehniliste kultuuride alal tuleb laiendada lina külvipinda ja viisaastaku lõpul ületada endine tase.

Kartuli ja aedvilja alal on samuti vaja endine tase kiiresti saa-

vutada. Plaani järgi peame me endise taseme saavutama juba käesoleval aastal ja järgnevail aastail selle tunduvalt ületama.

Karjale söödabaasi kindlustamiseks tuleb taastada kultuurheinamaad ja viisaastaku lõpuks kultuurheinamaade pindala kahekordistada. Samuti tuleb rõhku panna kultuurkarjamaade rajamisele ja viisaastaku lõpul jõuda sellel alal 40 000 hektaarini, mis on ligemale kolmekordne, võrreldes sõjaeelse tasemega.

Kuid oluline pole üksi külvipinna suurendamine, vaid veel olulisem on saagi tõstmine. Nii tuleb meil talvvilja alal saaki tõsta 8,2 tsentnerilt 14,5 tsentnerini ja suvivilja alal 7 tsentnerilt 11,4 tsentnerini. Kartulisaaki tuleb tõsta 96 tsentnerilt 137 tsentnerini. Ulaltoodu põhjal võime öelda, et meie teravilja tootmine peab tõusma sõjajärgselt madalalt tasemelt talvvilja alal 2- kuni 5-kordseks ja suviviljade alal 1,7-kordseks.

Nagu näeme, ülesanded, mida meile viisaastaku plaan põllumajanduses seab, pole kaugeltki väikesed ja nende elluviimine ei lähe kaugeltki iseenesest, nii et meie juhtivad põllumajanduse alal töötajad saaksid leppida ainult pealtvaataja osaga. On selge, et säärase suure plaani teostamine meie põllumajanduses nõuab meilt üsna palju tööd ning takistuste võitmist.

Mida näitavad meie möödunud aasta töötulemused põllumajanduses?

Kui me nüüd vaatleksime seni tehtud töö põhjal, kuidas areneb meil põllumajandus, siis 1945. a. töötulemused paljastavad meile, ja näitavad meile, kus on meie töö nõrgad küljed, kus me peame oma tööd otsustavalt parandama.

Toon andmeid meie tööst möödunud aastal.

1945. a. talvvilja külviplaan kogu vabariigis täideti 101% ulatuses, kusjuures üks maakond jäi siiski maha, nimelt Pärnumaa, kus külvati ainult 88% plaanist ehk absoluutsetes arvudes jäi seal 1800 ha seemendamata. Kui me vaatleme meie külviplaanide täitmist möödunud aastal üksikute kultuuride kaupa, siis näeme, et kaunviljade alal täideti plaan 103-protsendiliselt (Saaremaal 94%, Viljandimaal 99%). Kartuli alal täideti plaanist 95%, kusjuures maha jäid meil peamised kartulikasvatatajad maakonnad: Virumaa — 93%, Harjumaa — 88%, Läänemaa 95%, Saaremaa 86%, Viljandimaa 94% ja Tartumaa 92%.

Nagu näeme on kartuli alal meil peaaegu kogu vabariigis möödunud aastal töö läinud üsna halvasti. Me teame, et selle objektiivsete põhjustena on toodud kartuliseemne puudust, halba suve jne. Võime aga öelda, et kartulikasvatamise plaan oli reaalne, seemne puuduse kõrvaldamiseks ei kasutatud nimetamisväärsetes ulatuses teistes vennasvabariikides edukalt kasutatud abinõusid; seega tulenes plaani mittetäitmine selle ala töötajate halvast tööst, aga mitte objektiivseist põhjustist.

Täiesti halvasti töötati meil möödunud aastal lina alal. Vabariiklik plaan täideti ainult 81% ulatuses, kusjuures ainult 2 maakonda täitis kevadkülvi-plaani, kuigi see plaan oli üsna väike: Järvamaa 104% ulatuses ja Võrumaa 102% ulatuses. Kõik teised maakonnad ei täitnud plaani, kusjuures eriti halb on see, et sääraseid maakonnad, kes on olnud põlised linakasvatajad — Valga ja Pärnu maakond — jäid rängasti maha. Nii täitis Valgamaa 31% ja Pärnumaa ainult 59% linakülviplaani. On ilmne, et lina külvipinna taastamise küsimus kujuneb tänavu meie põllumajanduse alal tegelejatele, meie riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide juhtivatele seltsimeestele väga tõsiseks küsimuseks, kus nad näitavad, kuid võrd nad suudavad täita neile pandud ülesandeid, kui palju nad on võtnud õppust möödunud aastal tehtud vigadest.

Arvesse võttes seda suurt tähtsust, mida meie juhtivad organid pööravad linakasvatusele, ei saa meie sellesse küsimusse suhtuda ükskõikselts; me ei saa rahulikult pealt vaadata, kui seda plaani ei täideta, me peame tõsiselt nõudma linakülviplaani täitmist.

Plaani mittetäitmise kohta toodud „objektiivsed põhjused“ — et sügis oli vihmane ja talv tuli vara — ei kannata arvustust välja. Meil oli vihmane suvi mitte üksikutes maakondades, vaid kogu vabariigis; samuti tuli talv varem mitte üksikutes maakondades, vaid kogu vabariigis. Kui aga ühed maakonnad suutsid plaani täita ja teised ei suutnud, siis ei ole küsimus vihas ja varases talves, vaid inimestes, kes seda tööd organiseerisid. Kui kuskil maakonnas halvasti töötati, siis töö tulemused paljastavad selle.

Eriti väärrib tähelepanu meie masinate kasutamise küsimus põllutöödel. Peab kahjuks konstateerima, et kooperatiivide ja talundite poolt masinate kasutamise plaani ei täidetud. See täideti ainult 71% ulatuses, kusjuures eriti halvasti töötasid hobulaenu-tuspunktid, kes täitsid oma plaani 52% ulatuses.

Peatugem veidi hobulaenutuspunktidel. Hobulaenutuspunktid on omandanud kogu vabariigis halva kuulsuse. Ei möödu peaaegu ühtki nõupidamist, kus seda küsimust ei arutataks ühtvõi teistviisi. See on mõnel pool tekitanud säärase meeoleu, et hobulaenutuspunktid tuleb üldse likvideerida ja neis olevad hobused müüa põllumeestele. Me peame aga silmas pidama seda tõsiasja, et me ei suuda veel tänapäeval külakehvikule, hobuseta väikemaapidajaile, hobuseta uusmaasaajaile, igaühele anda hobust. See on minu arvates põhitõde, mida peame selle küsimuse otsustamisel silmas pidama. Ja teine põhitõde on, et me peame abistama kehviktalunikku, uusmaasaajat esmajoones hobutööjõuga. Teiste sõnadega, võib seada küsimuse, kas hobulaenutuspunkti vorm on ainuõige vorm, kuidas abistada kehviktalupoega, uusmaasaajat. Kuid on selge, et hobuste laialiandmisega, müümisega kitsale grupile — uusmaasaajaile, kehvikule — meie seda küsimust ei lahenda. Selle talitusviisi juures jääb meil liiga suur arv kehviktalupoegi, kel hobust ei ole ja keda meie ei saa hobutööjõuga abistada, kui hobused ära müüa. Seepärast peab leidma säärase mooduse, et me saame kehviktalupoega, uusmaasaajat abistada hobutööjõuga, ilma et meie neid hobuseid ära müüme. Võib tulla kaalumisele küsimus, kas mitte anda hobulaenutuspunkti hobused kehviktalunike ja uusmaasaajate hobutarvitajateühinguile, et need oleksid talupidajate valduses kollektiivselt. Säärase küsimuse aetus on võimalik.

Kui me seega teraviljakülvi alal möödunud aasta plaani täitsime ja halvasti töötasime peamiselt ainult kartuli ja lina alal ning puudulikult teostasime sügiskünni, siis loomakasvatuse alal me töötasime halvemini.

Kuidas arenes meil 1945. a. loomakasvatuse-plaani täitmine?

Möödunud aastal võeti EK(b)P Keskkomitee ning RKN poolt vastu 2 määrust meie loomakasvatuse arendamise kohta ja seal anti 1946. a. plaan loomakasvatuse kohta. Vaadeldes möödunud aasta töötulemusi loomakasvatuse alal, me näeme, et pilt erineb erasektoris ja riiklikus sektoris, s. o. sovhoosides. Pilt on kirju ka selles mõttes, et erasektoris pole loomakasvatuse käik ühtlane, et on maakondi, kus loomakasvatuse-plaan on peaaegu täidetud, ja on maakondi, kus sel alal on väga halvasti töötatud.

Uleriigiliselt kasvas meil möödunud aasta jooksul hobuste arv 5,5% ehk ligemale 9000 hobuse võrra. Veiste juurdekasv oli möödunud aastal 9412, sigade juurdekasv oli 4853, neist emiseid 460,

lammaste alal oli aga tagurpidimine: lammaste arv vähenes ligi 14 000 võrra. Need on ülevabariigilised arvud. Kui me aga vaatleme talupidajate sektorit, siis näeme, et siin on pilt kirju ja kohati täiesti halb. Nii oli talundeis hobuste juurdekasv 2681, veiste juurdekasv 2215, kuid sigade juurdekasvu asemel oli sigade vähenemine: sigade arv vähenes 3118 võrra, neist emiseid 527, lammaste arv vähenes 13 138 võrra.

Vaadeldes seda küsimust maakonniti, näeme, et loomakasvatuse alal töötas möödunud aastal kõige paremini Läänemaa, kus plaan peaaegu täideti. Nii oli seal hobuste juurdekasv 3,8%, lehmade juurdekasv 9,4%, sigade juurdekasv 14%, neist emiste juurdekasv 4,4% ja lammaste juurdekasv 10%. Väga halvasti töötasid meil Võrumaa, osa Tartumaad ja osa Virumaad, kus loomade arv isegi vähenes. Näiteks vähenes Tartumaal, hoolimata sellest, et ta iseenesest on looduslikult palju soodsamais tingimuses kui näiteks Läänemaa, lehmade arv 1,8% võrra, hobuste arv 0,4%, sigade arv 9,3% ja lammaste arv 10,5% võrra. Ka Harjumaal on veiste arv vähenenud 3,2% võrra, samuti lammaste arv 10,4% võrra.

Miks areneb karjakasvatus aeglaselt?

See on küsimus, millele meie peame pöörama kõige tõsisemat tähelepanu ning analüüsima neid põhjusi, mispärast meil möödunud aastal karjakasvatus ei arenenud sääraselt, nagu meil tarvis on, nagu nõuab seda meie töötajate heaolu, nagu nõuab seda EK(b)P Keskkomitee, meie nõukogude valitsus, nagu nõuab seda meilt seltsimees Stalin. Kui arutada seda küsimust meie asjatundjatega kui ka meie maakonnanõukogude ja partei töötajatega, ei ole vähe neid, kes püüavad kogu süü nii-öelda veeretada jällegi õnnetule loodusele. Kõik on ikka looduse süü.

Antud korral olevat süüdi söödabaas. Söödabaas polevat küllaldane olemasoleva karja pidamiseks ja soodustavat karja vähendamist. Ma arvan, et see argument ei pea paika; ta ei pea paika sellepärast, et kõigepealt möödunud aastal täideti koresööda tootmise plaan niihästi kultuur- kui metsaheinamaal. Kui võtta arvesse, et meil loomade arv on tunduvalt rohkem vähenenud kui heinamaade arv, siis on elementaarse loogika alusel võimalik öelda, et söödabaasi küsimus ei ole meil karjade praeguse arvu juures pidurdajaks. See muidugi ei tähenda, et karja sööda-

baasiga oleks kõik korras. Selle küsimuse juurde ma tulen veel tagasi, ent ma tahan antud juhul märkida vaid seda, et sööda-baasi nõrkus polnud meie karja vähenemise põhjuseks. Selle väite põhjendamiseks ma küsin: kas Läänemaal, tema viletsate maade juures, söödabaas on tugevam kui Tartumaal? Aga me teame, et Tartumaal läks loomade arv tagasi, Läänemaal aga kasvas, ja isegi plaanikohaselt. Tähendab, küsimus ei ole sööda-baasis, küsimus on kuskil mujal. Minu isikliku arvamuse järgi me peame peamist põhjust otsima mitte looduses, vaid meie halvast töös; meie poliitiline lühinägelikkus on peamiseks põhjuseks meie karjamajanduse plaani mittetäitmisel. Meie seltsimehed keskuses, aga veel rohkem kohtadel unustavad selle asjaolu, et meie teostame eriti põllumajanduses oma viisaastaku plaani, oma karjamajanduse taastamise ja arendamise plaani väga teravas klassivõitluse õhkkonnas. Seda põhitõde, mis määrab kogu meie tööd, meie igapäevast musta tööd, pole meie seltsimehed küllaldase tõsidusega arvestanud. Meie seltsimehed pole arvestanud seda, et kõik need Mogri Märdid, kelle majandusliku ülevõimu külas nõukogude võim murdis, kelle maad ta kärpis, kelle inventari, kelle kariloomad ta võõrandas, et kõik need liigkasuvõtjad, külakurnajad, kõik need kindralid, advokaadid, pankurid, ärimed, majaomanikud ja hallparunid moodustavad kandva osa neist bandiitlikest jõukudest, kes püüavad takistada meie poliitika läbi viimist. Meie klassivaenlased ei võitle ainult relvaga, nad töötavad kõigil neil aladel, kus meie ei tööta, kus meie töötame halvasti.

Kelle seas praegu töötab meie klassivaenlane, kui ta püüab meie majandusliku plaani nurja ajada? See on meie külakeskmiku küsimus. Jällegi elementaarne loogika ütleb meile, et külakurnaja, see kirjanduses tuntud Mogri Märt, kõik need hallparunid, kelle tütreid ja pojad olid läinud advokaatideks, pankuriteks, äri-meesteks, aktsiapakkide omanikeks, majaomanikeks jne. jne., kes ise tööd ei teinud, vaid elasid sellest, et teised nende kasuks tööd tegid, kõik need tuleb isoleerida, niihästi poliitiliselt kui majanduslikult kõrvaldada töötavate laiade hulkade seast; siis pole nad meie nõukogude võimule eriti hädaohtlikud sellepärast, et juba arvulise kui ka majandusliku ja poliitilise ülevõimu tõttu me saame nad üsna kergesti hädaohutuks teha. Hädaohtlikuks muutuvad nad seda enam, mida enam nad püüavad oma uppunud laevukest päästa külakeskmike abil, kellele meie majandus-

poliitika pole päris selge ja kellele meie oma ükskõiksuses pole selgeks teinud, mida meie tema suhtes kavatsime. On täiesti selge, et nende seas esmajoones tegutseb meie klassivaenlane, et sealt ta esmajoones värbab endale poolehoidjaid. Ma ütlesin, et meie klassivaenlane ei tegutse kaugeltki mitte ainult relvaga. Ja ma pean otseseks ja üheks tõsiseks signaaliks meieklassivaenlase tegevuse kohta meie loomade arvu vähenemist kolmes maakonnas. See on esmajoones selle meie vaenuliku agitatsiooni mõju, mille tõttu meie kesktalupoeg on karja vähendanud. See on minu arvates esimene väga tõsine hoiatussignaal ja selle signaali peale me peame väga tõsiselt reageerima.

Teatavasti meie võõrandasime rahvavaenlastelt mitte ainult nende talud ja vähendasime kuni 7 ha-ni aktiivselt meie vastu võidelnud inimeste talundid, vaid neilt taludelt, kus vähendati maad, meie võõrandasime suuremal või vähemal arvul ka kari-loomi selleks, et varustada meie kehvtalupoegi, meie uusmaasaajaid karjaga, kusjuures suur osa teostati ostu-müügi korras. Kas me oleme seda tööd sidunud tarviliku selgitustööga? Kas see talupoeg, kellel oli 4 lehma ja kellelt võõrandati üks lehm raha eest külakehviku kasuks, uusmaasaaja kasuks, ei sea endale säärast küsimust: nõukogude korra juures mul võib olla 2—3 lehma; kui mul aga rohkem on, siis see on juba kurjast ja siis ma satun juba kulakute kilda. Kas me oleme küsimuse kunagi nii üles seadnud? Kas me oleme peatunud selle juures, keda me mõistame kulaku, keda keskmiku all? Ma peatun selle küsimuse juures natuke pikemalt sellepärast, et on olnud seltsimehi, kes on seletanud, et talumees, kel on 3—4 lehma ja 2 hobust, on kulak. Ma tahan juhtida tähelepanu sellele, et kui talumees arvab, et nõukogude võim seab piiri tema loomade arvule, mida ta kui keskmik võib pidada, seda piiri talle aga keegi ei ütle, siis loomulikult ta ei ole eriti huvitatud oma loomade arvu suurendamisest; halvemal juhul ta mitte ainult ei püüa oma loomade arvu suurendada, vaid ta isegi vähendab neid kartusest, et võib-olla bolševikud hakkavad varsti kolhoose asutama ja võtavad loomad ära. Sellele küsimusele tuleb väga tõsist tähelepanu pöörata. Me peame meie töötavale talupojale ütleva täie ja selge sõnaga, et kui ta oma tööga harib oma maad, kui ta ei ole külakurnaja, ei raha väljalaenaja, liigkasuvõtja, puskariajaja või teistel teedel kulaku-taoline, vaid kui ta on töötav talupoeg, kes harib oma maad, mis temale nõukogude korraga on kindlustatud, et siis

nõukogude valitsus, meie bolševike partei seab temale ülesandeks kasvatada sellel maalapil nii palju vilja, nii palju loomi, kui palju see on võimalik looduslikult. Mida rohkem meie saame vilja, mida rohkem meil kasvatatakse loomi, seda kasulikum on see meie töötavale rahvale; see on meie töötava rahva heaolu kiire tõstmise pant.

Meil on tarvis laialdase selgitustööga töötavale talupojale selgeks teha, et nõukogude võimul pole tarvis talupoegi vägivaldselt kolhoosi ajada ja nõukogude võim ei hakka ka seda tegema, sest ta teab, et talumehed ise asutavad kolhoosid, kui nad veenduvad, et see on neile kasulikum, et sel kombel on nende töö kergem. Nõukogude võim on selleks küllalt tugev, et tal ei ole tarvis olla kärsitu ja rutata sündmustest ette. Seda nõukogude valitsuse poliitikat on tarvis selgitada töötavate talupoegade laiadele hulka- dele, et ta saaks tagasi kindlustunde.

Teiseks on meil tarvis maareformi läbiviimisel tehtud nõukogude poliitika moonutused kiiresti likvideerida, s. t. tühistada suur- talude faktiline jaotamine perekonnaliikmete vahel, et säilitada suurtalud ning petta riiki maksude vähendamise näol. On ilmne, et hallparunite saboteerimine ja meie nõukogude riigi organite nõrkus selles küsimuses tekitavad külas õhkkonna, milles hall- parun püüab kesktalupoja oma vankri ette rakendada, kujutades asja nii, et kui keskmik kasvatab rohkem loomi, siis võtab nõu- kogude võim need temalt hiljem, et anda sellele, kellel looma ei ole. Meil on tarvis luua kindlus selle kohta, et kulaklik majap- idamine on likvideeritud, kuid seda on võimalik teha ainult sel kombel, et on tarvis tegelikult ellu viia bolševistlik poliitika, nii et iga kesktalupoeg teaks, et ta võib kasvatada loomi nii palju, kui ta maalapp seda võimaldab, nii palju, kui tal on karja- heinamaid või töökäsi. Seda on tarvis rahvale selgitada ja seda selgitustööd peavad tegema nii meie partei kui nõukogude orga- nid kohtadel. Meie peame teravalt ja, kui tarvis, ka kurjalt tagasi lööma kõik hallparunite katsed kesktalupoega sellelt toodangu tõstmise teelt kõrvale suunata. Sellele küsimusele peavad kõik meie põllumajanduse alal tegelejad zootehnikud ja meie riigi- aparaadi ning partei töötajad pöörama kõige tõsisemat tähele- panu, sest see poliitiline töö on meie karjakasvatuse kiire taas- tamise esimeseks eelduseks.

2 Teine väga suur puudus meie senises töös, mis pärast möödunud aastal karjakasvatuses ei saavutatud neid tagajärgi, mida me

pidime saavutama, on uusmaasaajate mitteküllaldane abistamine karja soetamisel.

Meil on antud välja häid määrusi, kuid nende määruste elluviimine pole sündinud nii, nagu meie määruste elluviimine seda nõuab.

Meil on nõrgalt välja arendatud terve rida organisatsioonilisi abinõusid, et tõhustada, et kindlustada seda karja soetamise tööd. Meie kõik teame, et meil pole praegu võimalik anda igale uusmaasaajale lehma, hobust ja siga. Meie, õigust öelda, teame, et suur osa uusmaasaajaid seda ei loodagi. Kuid mida ta loodab ja täie õigusega nõuab, on see, et meie aitaksime temal soetada oma seapõrssa, oma vasika ja oma varsa, et ta ise saaks kasvatada endale karja. Aga mida on meie vastavad organisatsioonid sel alal teinud? Me teame, et juba vanast ajast väga tuntud põrssakauplemine on peaaegu täielikult jäänud spekulantide kätte, ja me teame, et nende hinnad on seetõttu harilikult uusmaasaajale, kehviktalunikule kättesaamatud. Temal ei ole nii palju raha, et seda saaks soetada. Siin on kahtlemata meie nõrga organiseerimistöö tõttu see suur osa meie külast, need kümned tuhanded uusmaasaajad abistamata just karja soetamise alal. See maksab meile samuti kätte meie möödunud aasta töös meie karja vähenemise näol. See on teine tõsine signaal, millele me peame pöörama kõige tõsisemat tähelepanu.

3 Kolmas põhjus minu arvates, mis samuti põhjustas möödunud aastal meie karjamajanduse mitteküllaldast edukat arenemist, on majandusliku stiimuli nõrkus. Teatavasti ei saanud tööstus sõja tõttu anda põllumajandusele küllaldaselt tööstuskaupu. Selle tulemusel pole talupojal küllaldast majanduslikku stiimulit oma tootmise tõstmiseks. Ta ei saa oma töö eest küllaldast tasu tööstuskaupade näol. On täitsa selge, et see on väga tähtis tegur ja seda ei tule mingil määral alahinnata. Siin on meil tarvis töötada kahes liinis. Me peame ühest küljest tegema selgitustööd, näitama, et see ajajärk on ajutine; kogu nõukogude rahvas kandis suuri ohvreid võidu saavutamiseks ja töötav talupoeg tegi seda varustades rinnet ja tagalat põllusaadustega. Teisest küljest on siin väga palju süüdi ka meie kohaliku tööstuse töötajad, eriti meie majanduslike kombinatide töötajad, kes nõrgalt töötavad meie partei ja valitsuse poolt maksmapandud massikaupade tootmise määruse täitmisel, mille ülesandeks oli anda nn. talupojakaupu maale. See ala pole mitte selles ulatuses täidetud, nagu

programm ette nägi; seepärast on arusaadav, et talupoeg saab neid kaupu vähemal määral. Ka siin on tarvis tööd parandada.

Neljandaks tuleb tähelepanu juhtida sellele, et kuigi meie põllumajanduslik ühistegevus suutis möödunud aastal lühikese aja jooksul arendada üsna suurt tööd põllusaaduste kokkuostu alal, nii et tema läbikäik tõusis mõne kuuga 60 miljoni rublani, ometi on see töö veel puudulik selles mõttes, et ta koondus peaaasjalikult neisse punktidesse, mis olid juba sisse töötatud, et ta koondus peaaasjalikult meiereide ümber, kuid ei küündinud neisse kohtadesse, kuhu meiereide mõju ei ulatunud. Selle tagajärjel, silmas pidades möödunud aastal maksnud kitsendusi liikluses, polnud talumehel sageli õiget müügiturgu, mis omakorda vähendas tema sissetulekuid. Seda asjaolu peavad meie põllumajanduslikud ühised silmas pidama, juhtides oma tööd ka neisse kaugemaisse punktidesse.

Ja lõpuks etendab meie karjamajanduse ebaühtlases arenemises üsna tähtsat osa meie piimasaaduste varumise seadus, milles müügi kohustuslikud normid on määratud lehmade arvu alusel. Seetõttu sel talumehel, kellel on loomi vähem, tuleb ka vähem norme tasuda; et aga normipiima hind on madal, siis on talumehel kasulik kasvatada teravilja ja neid kultuure, kus ei ole norme. Siin on aeg öelda, et praegune olukord normide alal on ajutine. See pandi maksma sõja aja raskeis tingimuses, kus kari oli palju vähenenud ja seega oli piimanormide täitmine lehmade arvu alusel kergem ning kohasem. Kuid on täiesti selge, et meie läheme üle juba lähemas tulevikus, võib-olla tulevast aastast peale, ka piima alal normide tasumisele hektaari alusel. See aga tähendab seda, et mida rohkem on kellelgi karja, seda vähem tuleb temal suhteliselt tasuda norme. Kui on kaks ühesugust talu, millest ühel on 3 lehma, teisel 5 lehma, normikohustusi tuleb aga täita hektaari alusel, siis on selge, et sellel talumehel, kellel on 3 lehma, on piimanormide täitmine raskem kui sellel, kellel on 5 lehma. Seda asjaolu on tarvis silmas pidada ja tuleb talumees-tele seletada, et nad hakkaksid juba aegsasti mõtlema karja suu- rendamisele, sest siis on neil normide täitmine kergem.

Säärased on minu arvates põhjused, miks meil möödunud aastal karjamajanduse arendamine ei läinud säärase tempoga, nagu meil tarvis on, nagu meie viie aasta ülesannete täitmine meilt nõuab.

Nüüd ma tahaksin peatuda real küsimustel, mida meil on tarvis silmas pidada niihästi tänavu külvikampaania ajal kui ka üldse meie põllumajanduse arendamise alal.

Nagu öeldud, on meie agrotehniliste ülesannete alal eeloleva viie aasta jooksul peamiseks küsimuseks söödabaasi loomine, milleks tuleb hoolitseda õigete külvikordade ja heintaimede külvamise eest, karjamaade põhjaliku parandamise eest, heinamaade kultiveerimise eest. Meie põllumajanduse eriteadlased kinnitavad, et loomakasvatuse ja põllunduse tõus oleneb kõigi muude tingimuste kõrval otseselt külvikordade sisseseadmisest ja vajalikul määral heintaimede kasvatamisest.

Me teame, et möödunud sügisel esmakordselt pärast 1940. aastat alustasime laiaulatuslikke maaparandustöid. Siin on iseloomulik ära märkida, et meie töötav talurahvas reageeris neile üleskutseile väga elavalt ja väga soojalt ning heatahtlikult ja asus väga üksmeelselt täitma neid töid. Seetõttu on meie ülesandeks seda head algatust igati edasi arendada, eriti silmas pidades, et me hakkame jälle tunduval määral saama mineraalväetist. Me näeme, et toodarg sel alal enam kui kahekordistub, tõuseb viie aasta jooksul 17 miljoni tonnini, ja see loob eelduse, et meie maaparandustööd annavad täieliku efekti. Käesoleva aasta esimeseks poolaastaks on meile eraldatud ligi 10 000 tonni superfosfaati. Lisaks sellele saame fosforiiti ligemale 80% ja lämmastikväetist 50% ulatuses võrreldes sõjaeelse ajaga, ja kaaliväetisi isegi kaks korda rohkem kui enne sõda, kusjuures viie aasta jooksul see arv tunduvalt suureneb. 1950. aastaks suureneb lämmastikväetiste hulk 4 korda, kaaliväetiste hulk 5 korda ja fosforväetiste hulk enam kui 3 korda. Mineraalväetiste saamine on tähtsaks teguriks ning eelduseks meie maaparandustööde üsna laiaulatuslikul läbiviimisel.

Ka tuleb senisest suuremal määral hakata tootma alusturvast ja seda talumehele kättesaadavaks tegema. Möödaminnes tähendan, et meil jäi sügisel palju turvast vihma kätte ja seda kõike ei saa tänavu küttena tarvitada, kuid alusturbana on see kahtlemata väärtuslik materjal.

Tähtsaks küsimuseks on samuti sordikülvide laiendamine. Sovhoosides külvatakse tänavu suuremale osale põldudele sordiseemet. Meie ülesandeks selle viisaastaku jooksul on seda teha ka taludes. Meie nõukogude korra tugevus ja paremus peab avalduma selles, et meie organiseeritult teeme sordiseemne talupojale

kättesaadavaks. Selleks on tarvis teha terve rida eeltöid sordikülvide arvelevõtmiseks, teostada nende täpne tunnustamine, organiseerida õigeaegne saagikoristamine ja — mis eriti tähtis — tuleb teostada sordiseemne puhas peksmine ja hoolitseda selle eest, et varumisel sordiseeme säilitataks.

Nagu öeldud, on meie karjamajanduse taastamisel tähtsaks ülesandeks noorkarja säilitamine; me peame hoolitsema noorloomade säilitamise ja üleskasvatamise eest, et varustada nendega esijoones meie uusmaasaajaid ning kehvtalupoegi, kusjuures samaaegselt peab käima intensiivne töö, tõuaretuse töö.

1945. a. 1. oktoobri andmeil on vabariigis suur arv tõuloomi: veiseid 49,6% üldarvust, hobuseid 25,5%, sigu 28,4%, lambaid 26,6%. Tähendab, meil on üsna tugev baas tõukarja aretamiseks ja meie ülesandeks on tõukarja sisseviimine kõigisse taludesse. Praegu on arutamisel meie tõukarjaseltside olukorra kindlustamine ning edasise töö tõhustamine. Sellega seoses peab paratamatult tõusma meie toodang. Kui meil möödunud aastal oli keskmine piimaand ühe lehma kohta 1 715 l, siis kontrollkarjades oli see 2 350 l, kusjuures sovhoosides vastavad arvud olid tunduvalt suuremad. Kuid kui silmas peame, et rekordse piimaanniga lehmade juures tõuseb piimaand 7000—8000 kg-ni, siis näeme, missugune suur sisemine reserv on meil olemas karjamajanduse toodangu tõstmiseks. Meie vastavate uurimisasutiste ja sel alal töötajate ülesandeks on nende mahajäävate lülide toodangu tõstmine eesrindlike tasemeni.

Ma tahaksin aga tähelepanu juhtida väga tõsisele küsimusele, mida meie zootehnika alal töötajad ja Karjakasvatuseministeerium peavad teravalt silmas pidama: see on meie veiste seas väga levinud haigus — tbc. Selle vastu võitlemine on tõsine probleem. Me ei või lubada, et ligemale pool karja on haige. See on väga tõsine küsimus, mis tuleb meil lahendada lähemate aastate jooksul.

Nüüd paar sõna meie põllunduse ala nõuetest. Meil tõuseb viie aasta jooksul tunduvalt masinate, eriti traktorite arv. Viie aasta jooksul peab traktorite arv 20 uue masina-traktorijaama loomise kaudu tõusma 1500-ni. See tähendab, meil on tarvis teha ettevalmistustöid uutele traktorijaamadele asukoha väljavalimise, õigeaegse materiaalsete baaside loomise, uute kaadrite arendamise, uute remondibaaside loomise näol; on vaja nimelt, et meie õigeaegselt kõiki neid töid plaaniksime ja õigeaegselt neid alustaksime, sest meie ülesandeks on viie aasta jooksul need masinad

mitte ainult saada, vaid ka need täisväärtuslikult otsekohe tööle rakendada.

Samuti on meil tõsiseks ülesandeks meie põllumajandusse rakedatud inventari uuendamine. Me teame, et meie masinad on sõja ajal eriti palju kannatada saanud ja neid ei ole uuendatud. Masinate praegune juurdetulek ei kata amortisatsiooni. Viie aasta jooksul see asi aga paraneb ja me tugevdame põllumajandusmasinate ehitamise baasi, organiseerides eriti hoburiistade tootmist kohapeal. On selge, et inventari soetamine kohapeal peab tingimata toimuma paralleelselt nende masinate saamisega, mida annavad meile vennasvabariigid.

Põllumajandusliku ühistegevuse ülesannetest

Põllumajanduslikul ühistegevusel on väga tähtis osa meie talupoegade töö kergendamisel. Meie kõik teame, missugust suurt tähelepanu meie juhid on pööranud nõukogude korra juures koöperatsioonile. Meie teame, et kui nõukogude rahva vaenlased, meie partei vaenlased eesotsas Trotskiga, pidasid võitlust partei vastu lootuses, et talupoegkond on kontrrevolutsiooniline element, et see on aja küsimus, kui talupoegkond pöördub proletaarse revolutsiooni vastu, kui ta astub võitlusse töölisklassiga, siis sm-d Lenin ja Stalin õpetasid, et nõukogude korra tugevuse aluseks on töölisklassi ja töötava talurahva vankumatu liit. Seltsimees Stalini poolt juhitud on Nõukogude Liidu töötav talupoegkond edukalt lülitunud sotsialismi ülesehituse tööle, millega talupoegade ja tööliste liit on saanud selle suure võidu alussambaks, mille Nõukogude Liit on saavutanud nii sõja kui rahu ajal. Selles suures ülesehitustöös on eriti suur tähtsus koöperatsioonil, talupoegade ühistegevusel, mis meil kaunis erinevates vormides on saavutanud märkimisväärseid tulemusi. Me peame silmas pidama asjaolu, et meie ülesandeks on teostada nõukogude poliitikat meie põllumajandusliku ühistegevuse organisatsioonides; me peame kindlustama bolševistliku poliitika läbiviimise organisatsioonides, millesse on koondunud üle 100 000 talupoja. Need organisatsioonid peavad tõesti ajama meie keh- ja kesktalupoegade huvide kohast poliitikat; nad ei tohi muutuda kapitalistide-spekulantide pelgupaigaks, kes kasutades koöperatsiooni silti, jätkaksid spekulatsioonipoliitikat, mida aeti kogu kodanliku Eesti ajastul. Seepärast ongi

tarvis konkreetset jälgida kooperatsioonide igapäevast tööd, seda juhtida bolševistlikus vaimus, sest sääraselt juhitud kujuneb põllumajanduslik ühistegevus tõsiseks ning tähtsaks teguriks sotsialistlikus ülesehitustöös.

Põliseks ülesandeks meie põllumajanduse ühistegelestele on töö raskuspunkti viimine põllusaaduste turustamise vahetalitusele tootmistegevusele.

Me ei tohi unustada, et eriti nõukogude korra juures on tootmisel kaugelt suurem tähtsus kui turustusprobleemidel, ja sellekohaselt me peame kõigiti soodustama talurahva ühistegevust eriti tootmisel. Meie Piimaühingute Liit on sel teel astumas esimesi arglikke samme; lisaks piima töötlemise käitistele on ta organiseerimas väga tähtsat ühistegevuse vormi meie karjamajanduse tõstmiseks: tõuaretust omade sugulavadega. Korraliku asjaajamise juures, talurahva otsese kontrolli all peab see algatus kujunema elujõuliseks ettevõtteks.

On palju teisigi ülesandeid, mida talurahvas edukalt saab ühiselt korraldada. On ilmne, et masinatarvitajate-ühistud, kui neis juhtivatel kohtadel on kehv- või kesktalupojad, kujunevad tõsiseiks talurahva abistajaiks, eriti kui neile saame anda meie kodumaa suuremaid masinaid, nagu rehepeksugarnituure, traktoreid, veoautosid.

Samuti on linnukasvatuse taastamisel põllumajanduslikul ühistegevusel suur osa täita. Miks näiteks mitte koondada tibude haudemaju loodavasse tõuaretuse-majandesse ja miks mitte luua munade vastuvõtu punkte piimavastuvõtupunktidesse? Meie kasutaksime paremini tööjõudu, kes praegu on nõrgalt rakendatud mehereides, ning vähendaksime ühtlasi vahetalituskulusid.

Selliseid näiteid ühistegevuse edukatest rakendusvõimalustest meie talurahva seas just tootmises võib tuua palju. Meie põllumajandusliku ühistegevuse juhtkonna ja kogu meie nõukogude ühiskonna ülesandeks on selles suunas meie põllumajanduslikku ühistegevust sihikindlalt edasi arendada.

Teadusliku töö probleeme põllumajanduses

Nüüd mõni sõna teaduslikust tööst. Ma ei ole põllunduse eriteadlane ja seepärast ma ei kavatse loendada meie eriteadlaste ülesandeid; nad teavad seda ise paremini. Ma tahaksin vaid tähele-

panu juhtida mõnele asjaolule, mida meil veel küllaldaselt silmas ei peeta. Meil on kodanliku korra ajal tehtud mõndagi head uurimistöö alal. Kuid milles on põhiline puudus toleaeagses töös? Uurimistööde nõrk side eluga, nende vähene rakendamine elus. Meie peame nõukogude korra juures seadma endile tõsiseks eesmärgiks teadusliku töö sidumise meie tähtsate riiklike ülesannetega, et nad ei oleks lahusseisvad abstraktsed ülesanded, vaid seotud viie aasta plaani ülesannetega. Me teame, millist määratu suurt tähtsust meie bolševike partei ja seltsimees Stalin omistavad teadusele. Ainult teaduse kaudu, teaduse kõige külge rakendamise kaudu on meil võimalik lahendada küsimusi, mis meile on ette seatud. See tähendab kõige tihedamat sidet tegeliku elu ja uurijate vahel.

Ka peame me viima uurimistööde tulemusi ellu, mida meie kaugeltki veel ei tee. Me teame, et Kuusiku põllumajandus-instituudis on tehtud väga häid uurimistöid meie pinnase koosseisu kohta, aga neid uurimistöid pole praktilises elus rakendatud; pole kuulda, et nende uurimistööde vili oleks meil paljude tuhandete tonnide enamsaagi näol realiseeritud. Aga meie teame, et uurimistöö, kui ta ei kannu vilja, pole lõpule viidud. Ma juhin tähelepanu mõningaile probleemidele, mida on tarvis lahendada.

1939./40. a. kannatasid meie aiad külma tõttu. Kas siin ei tõuse probleem, et meil aretada külmakindlaid viljapuid? Meil on lagendikke ja paepealseid, kus midagi ei kasva. Kas meil ei ole ülesanne leida nende jaoks taimi, mis seal kasvaksid? Meil on olemas kartuli- ja loomahaigusi. Kas ei ole siin ülesanne abistavalt vahele astuda?

Kas meil ei ole tõsiseks ülesandeks selle viisaastaku jooksul, kus meil põlevkivi-rajoon kasvab, kus tekivad uued linnad, mille elanike arv tõuseb 100 000 elanikuni, kes tulevad peamiselt meie keskelt, mitte aga väljastpoolt, kes tulevad meie külast, teistest kaitistest ja lähevad sinna sellepärast, et palga- ja elutingimused on seal paremad. Kas sellest ei tõuse meie põllumajanduse alal tegelejatele tõsine probleem, kuidas kokku hoida tööjõudu ka meie põllumajanduses, kuidas mehhaniseerida tööd ka üksiktalundeis? See küsimus tuleb meil lahendada ja see lahendatakse. Me võime ette öelda, et tõuseb suur hädakisa töökaite puuduse üle; me võime ka ette öelda, et meie kuskilt mujalt tööjõudu ei saa, peame tulema läbi oma tööjõuga. Tööd tuleb korraldada nii, et

oma tööjõuga läbi saada, rakendades oma sisemisi ressursse töö mehhaniseerimise kaudu. Sellele probleemile peab teadus appi tulema, peab süsteemikindlalt uurima küsimust, kuidas saame oma tööd mehhaniseerida. Niisiis on väga palju sääraseid probleeme, mis seisavad ees meie põllumajandusteadusel; väga palju on seal ülesandeid, ent nad kõik peavad suunduma ühe eesmärgi poole: kuidas mitte ainult täita, vaid ka enne tähtaega täita uue viisaastaku plaan.

VAJADUSEST TÕSTA PLAANIMISTÖÖ KVALITEETI

Riiklik plaan on seadus, mille täitmine on vankumatuks nõudeks. Kuid me teame, et seaduse väljatöötamine eeldab väga suurt ning mitmekülgset eeltööd. Kas tänapäeval saame meie öelda, et meie oma plaanimistöõ oleme suutnud tõsta säärasele tasemele, et ta rahuldaks neid nõudeid, mida meie plaanile seame? Kas meil on loodud juba kõik need eeltingimused, et anda objektiivselt põhjendatud plaani arvud? Kas kõik meie rahvamajanduse harud, neis rakendatud tootmisvahendid, tööjõud on dokumenteeritud ehk, nagu seda tehnilise terminiga öeldakse, pasporteeritud? Kas seos üksikute valmistusharude vahel on meil plaani kaudu viidud rahuldavale kõrgusele, s. o. tarviliku koostöö organiseerimise kaudu üksikute valmistusharude vahel loodud häireteta laienev tootmisprotsess? Kas meil on tootmisplaani territoriaalselt välja töötatud sääraselt, et meie rahvamajanduse seisukohalt kõige ratsionaalsemalt kasutaksime iga antud maakonna looduslikke ressursse toorainete näol, seal leiduvat tööjõudu ning valmistoodete turustamiskohti? Viimane asjaolu on erilise tähtsusega transpordi ülekoormuse vähendamise seisukohalt. Võime eksimatult öelda, et juba need nõuded tootmise plaanimise kohta pole meil veel tarvilikul määral rahuldatud.

Vaatleme näiteks esimest küsimust: tootmisplaani koostamine valmistusalade üksikute harude kaupa. Meie Riiklikus Plaanikomisjonis on olemas dokumentatsioon tähtsamate käitiste tehniliste sisseseadete kohta. Näiteks tekstiilkäitises „Juuni Võit“ rakendatud masinad on iga üksiku masina kaupa teada. Selle käitise passist me näeme, kui palju selles käitises on masinaid, kui suur nende tootmisvõime, näiteks kudumistelgedel süstikute lõõkide arv tööpäeva jooksul, mistõttu on võimalik määrata objektiivselt kogu käitise võimaliku toodangu antud tehnika baasil. Kuid säärast tehnilist passi meie Riiklikus Plaanikomisjonis ei

ole kõikide meie käitiste kohta. Kui seda ei ole Riiklikus Plaanimis komisjonis, ei ole seda ka ministeeriumides ning käitistes enestes ja seetõttu suure osa käitiste kohta toimub meil plaanimine alles kobamisi, ilma objektiivselt tõestatud materjalita. Seega on meie esimeseks ülesandeks nõuda kõigilt käitistelt, et nad säärase tehnilise dokumentatsiooni soetaksid kogu oma tööstuste sisseseadete kohta.

Teiseks, vähe on sellest, et meil on dokumentatsioon ehk pass teatava käitise sisseseadete kohta üldiselt; on tarvis, et meil oleks dokumentatsioon nende sisseseadete tehnilise seisukorra kohta. Me teame, et meil suur osa käitiste sisseseadeid on igane nud, vanad, et neis pole läbi viidud normaalset remonti kogu sõjaaaja jooksul. Seega peab tootmisplaani koostamisel arvestama sääraseid profülaktilisi remonte, mis omakorda tugineb nende sisseseadete tehnilise seisukorra kokkuvõttele.

Kuid toodangu plaanimine eriharude kaupa jätab meil soovida ka nomenklatuuri puuduliku plaanimise näol. Riiklik Plaanimis komisjon määrab üsna väikese osa meil tarvisminevatest kaupadest, nimelt kõige tähtsamate kaupade tootmise. Hoopis suurem on aga nende kaupade hulk, mida peab plaanima juba vastav ministeerium, kes käitistele annab ülesanded toodangu sortimendi suhtes. Kui näiteks Riiklik Plaanimis komisjon annab meie kohalikule tööstusele ülesande toota 1946. a. 2 miljonit m puuvillast riidet, siis ta ei anna selle sortimendi loetelu, mida just kohalik tööstus peab puuvillase riide alal tootma. On selge, et kõigi töötajate heaolu, kõigi riidetarvitajate tarbeid peab arvestama juba ministeerium, esmajoones kohalik tööstus koostöös Kaubandusministeeriumiga. Just meie Kaubandusministeerium peab aktiivselt osa võtma aasta- ja kvartaali-tootmisplaanide koostamisest ministeeriumide poolt. Kui kohalik tööstus koostab oma aasta- ja kvartaaliplaani tootmise alal, siis ta peab nomenklatuuri ja sortimendi koostamisel lähtuma esmajoones just Kaubandusministeeriumi poolt antud nõudest. Või kui räägime maakonna mõõtudes, siis maakonna kohaliku tööstuse kombinaatide toodangu plaanimisel peab olema kõige tihedam seos vastava maakonna täitevkomitee plaaniosakonna ja kaubandusosakonna vahel; viimane peab olema maakonna poolt plaanitavate kaupade sortimendi määramisel otsustavaks jõuks. Kas praegu meie plaanide koostamisel toimitakse niimoodi? Kas me näeme — olgu maakonna mõõtudes või riiklikus maastaabis — säärast pidevat aktiivset kvartalideks

ja aastaks ettenägevad koostööd meie Kaubandusministeeriumi ja tootmisministeeriumide vahel? Võime liialduseta öelda, et säärast sissetöötatud koostööd meie tänapäeval veel ei oma, ja seepärast ongi meie ülesandeks seda koostööd kõige visamalt, järjekindlamalt ning mitmekülgsemalt arendada. Meie peame otsustavalt muutma kaubandusorganisatsioonide praktikat, kes peamiselt tegelesid tsentraliseeritud korras saadud fondide jaotamisega. Nüüd, rahuajale üleminekuga, kaardisüsteemi kaotamisega rea toiduainete ning rea tööstuskaupade kohta, muutub kaubandusorganisatsioonide tähtsus tootmisel sortimendi määramises üha suuremaks, samuti nagu suuremaks muutub tööstuse osa detsentraliseeritud korras saadud toorainete ümbertöötamiseks.

Tööstuse eriharude plaani koostamise puuduseks on edasi see asjaolu, et meil pole sisse viidud normatiive kütte, energia, tööjõu ja tooraine kohta iga valmistoote üksuse jaoks. Normatiivid on meil juba sisse viidud tähtsamates käitistes ja tähtsamate toodete kohta, kuid neid pole kaugeltki veel sisse viidud üldiselt, mille tulemusel me väga palju raiskame oma kütet, energiat ja materjali, selle asemel et neid rakendada valmistoodete tegemiseks. Ajakirjanduses on selle kohta iga päev palju näiteid leida. Seetõttu ongi tarvis, et meie ministeeriumid normatiivide sisseviimise seaksid oma lähema aja põhiülesannete hulka, kusjuures tuleb rõhutada, et neid normatiive ei või mingil tingimusel jätta käitiste määrata. Meil on rohkesti materjali selle kohta, kuidas üksikud käitised sama toote valmistamiseks kulutavad väga erinevas koguses nii tooraineid, kütet kui energiat. Meie ministeeriumide ülesandeks on paremates käitistes rakendatavad normatiivid sisse viia mahajäävatesse käitistesse, tehes seda mitte mehaaniliselt, bürokraatlikult, ainult käskkirjaga, vaid abistades mahajäävaid käitisi, aidates neil kindlaks teha, millest on tingitud nende ülekulutused, olgu küttes, energias või toormaterjalides. Säärane organiseeritud paremate normatiivide sisseviimine kogu tööstuses annab meile suurt kokkuhoidu, võimaldab meil toodangut suuresti laiendada, ilma et meil oleks tarvis lisakütet, -energiat või -materjali.

Näiteks Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi süsteemi kuuluv käitis „Punane Koit“ saavutas 1946. a. I kvartalis elektrienergia kokkuhoiu eest valitsuse preemia. Täites tootmisplaani kasutas see käitis temale määratud elektrilimiidist 70 380 kWh suuruses vaid 52 780 kWh.

Kuidas ta saavutas selle? Abinõudega, mis on iga majandusmehe käsutuses:

a) jaoskondades seati sisse kontroll elektritarvitamise üle vastutava isiku kaudu,

b) selgitati töötajaile elektri kokkuhoiu vajadust,

c) paigutati ümber 5 sukakudumismasinat mootorite võimsuse paremaks kasutamiseks,

d) üks elektrimootor asendati vähema võimsusega mootoriga,

e) paigutati valgustuspunktid tööpinkide kohale,

f) vähendati valgustuspunktide arvu koridorides.

* Kogu „Estoenergo“ süsteemis saavutati 1946. a. I kvartaali jooksul energia kokkuhoiu kasutuskoefitsiendi tõstmise kaudu 594 720 kWh, sellest

Toiduainetetööst. -minist. süsteemis 139 000 kWh

Põlevkivi- ja Keemiatööst. -min. süsteemis..... 251 000 kWh

Kohaliku Tööstuse Minist. süsteemis 121 000 kWh

Samasuguse edukusega rakendati normatiive ka kütte ja tooraine kasutamisel. Üheks põhiliseks eeltingimuseks püsivate normatiivide sisseviimisel on normeeritava eseme püsiv standard ehk ost.

Meie peame saavutama seisukorra, et meie küttaaine ja tooraine vastaksid pidevalt neile tehnilistele tingimustele, mis on maksma pandud. Alles selle eeltingimuse kindel täitmine võimaldab nõuda ka kindla režiimi pidamist tarvitamisel ning ühtlase kvaliteediga valmistoote saamist.

Sellega seoses on kindlate standardide sisseviimine valmistoote jaoks. Meil on juba korraldatud Kaubandusministeeriumi proovide väljapanek. Need proovid on omamoodi standardid ja ülesanne seisabki selles, et sääraste antud proovide järgi tootmist kindlustada ehk, teiste sõnadega, vältida praaki, kusjuures iga toode, mis on halvem, kui kinnitatud muster seda ette näeb, on praak ja tähendab seega ostja petmist. Seepärast on siis meie plaanimistöõ juures tarviski ette näha sortimenti mitte üldsõnaliselt: toota nii ja nii palju linast riidet või nii ja nii palju jalatseid, vaid plaanimistöõ peab ette nägema: käitistel toota muster nr. see ja see järgi nii ja nii palju kaupa. Kas meie praegune plaanimistöõ teeb seda?

Edasi tuleb plaanimistöös alla kriipsutada ökonoomiliste näitajate plaanimise vajadust kogu väärtuses igas käitises, igas jaoskonnas. Praegu meil ju ka plaanitakse omahinna plaanipärast

alandamist, kuid ministeeriumides, mille ülesanne seisab selles, et seda omahinna alandamist läbi viia kõigis käitistes ja käitiste üksikutes jaoskondades ning iga toote osas, samuti meie käitistes, meie põllumajanduslikes asutistes, meie kaubanduslikes asutistes, meie transpordiettevõtetes on see omahinna alandamise plaanimine alles nõrk. See toimub alles primitiivselt, üldsõnaliselt; see ei ole veel viidud iga kululiigi algüksusteni, algülideni. Seda omahinna alandamise plaanimist ei ole veel seotud tõsise tehnoloogia ümberkorraldamise tööga, vaid seda püütakse lahendada esijoones teravalt silmatorkavate kulurubriikide kokkutõmbamise kaudu. Kuid me ei tohi unustada, et kõige tõsisemaks omahinna alandamise teguriks on tööprotsessi tehnoloogia ratsionaliseerimine esijoones voolumeetodi sisseviimisega tootmises.

Tallinna Mööbli- ja Vineerivabrik töötas kuni 1945. a. IV kvartaalini käsitööstuslikult, andes kuus 2534 kõva tooli. Neljandas kvartaalis hakkas ta rakendama voolumeetodit ning tõstis ainult selle abil samade toolide toodangu 5104 toolini ja tegi käitsi 280 poolpehmet tooli.

1946. a. maikuu suutis käitis juba anda 6000 kõva või 4000 pehmet tooli; rahalises väljenduses tõusis toodang 1926./27. a. kindlais hindades kuus:

kuni 1945. a. IV kv. — 15 204 rbl.

1945. a. IV kv. — 33 056 rbl.

1946. a. märtsis — 48 000 rbl.

Vähenes toolide omahind, samuti töäjõu kulutus iga tooli kohta, kuna töölise teenistustasu tõusis iga tunni kohta:

kuni 1945. a. IV kv. — 2,20 rbl.

1946. a. jaan. — 2,64 rbl.

„Rahva Hääles“ 14. maist 1946 on toodud õpetlik lugu „Metalisti“ hobuseraua-osakonna töö ümberkorraldamise tulemustest, kus tehnoloogilise protsessi üksikasjalise uurimuse põhjal tehti kindlaks, et tööpinkide ebaõige paigutus põhjustas sageli seisakuid üksikute operatsioonide vahel, mille tagajärjel kuumad detailid jahtusid; need tuli uuesti soojendada või nad läksid halvemal juhul täiesti praaki. Arvestades neid puudusi, korraldati kogu selles osakonnas tehnoloogiline tööprotsess ümber vastavalt voolumeetodi nõudeile. Selle tagajärjel tõusis toodang tööliste endise arvu juures 300% ja hobuseraua omahind langes ligi 2,5 korda, milleks mõjus tunduvalt kaasa praagi vähendamine.

Ühes tööjõudluse tõusuga tõusis töötasu ja hoogustus sotsialistlik võistlus.

See „Metallisti“ kogemus hobuseraudade tegemisel on väga õpetlik. Ta näitab meile kõigepealt, et tööprotsessi ümberkorraldamiseks pole sageli üldse tarvis mingit uut sisseseadet, et on tarvis ainult likvideerida see korralagedus, mis meil sageli veel valitseb töö tehnoloogias, tööprotsessis; ta näitab meile, et meil on tarvis igas käitises kriitiliselt läbi vaadata õige tehnoloogia seisukohalt isegi olemasolevate sisseseadete paigutamine. See „Metallisti“ kogemus näitab meile teiseks, kuidas meie raiskame oma tööjõudu ebaproduktiivselt ja kuidas meie oma tööprotsessi parandamise kaudu võime mitmekordistada oma toodangut, uusi töölisi juurde võtmata. Kolmandaks ta näitab meie töötajatele tees, kuidas tõsta oma tööjõudlust ja seega märgatavalt ka oma töötasu. Seda peavad kõik meie majandusmehed teravalt silmas pidama, kui nad tõsiselt tahavad võidelda ja võitlevad toodete omahinna alandamise eest. See omahinna alandamine on aga niihästi põhiküsimuseks meie grandioosse viisaastaku kava hiiglasummade hankimisel kui ka väga tähtsaks teguriks meie töötajate reaalse elutaseme tõstmisel. Teatavasti on meil rida tööstustooteid, millel pole üleliidulist hinda, vaid mille hinnad määratakse koha peal. On selge, et mida odavamaks meie saame oma toodangu muuta, mida väiksemate omakuludega meie saame seda toodangut valmistada, seda odavamini meie saame neid kaupu lasta turule. Kuid mida odavamini meie töötajad saavad neid kaupu osta, seda suurem on nende palga ostujõud, seda kõrgem, teiste sõnadega, on reaalne elutase. Seepärast on võitlus omahinna alandamise eest ühest küljest tähtsaks allikaks meie viie aasta kapitalimahutuste plaani finantseerimisel ja teisest küljest see on tähtsaks teguriks meie töötajate reaalse elutaseme tõstmisel. Seda peavad meie plaanivad organid arvestama omahinna plaanimisel ja nad peavad seepärast kõige tõsisemalt otsima iga võimalust omahinna alandamise plaani protsendi suurendamiseks.

Masinate uuendamise plaanimine. Töökoha õige organiseerimise kõrval on tööviljakuse kiire tõstmise tähtsaimaks eelduseks tehnika tõstmine, meie masinate uuendamine ja täiendamine. On täiesti selge, et see uuendamine ei või mingil kombel toimuda juhuslikult, ilma kindla plaanita. Tehnilise baasi uuendamine peab leidma oma koha meie plaanimistöös. Meie tootmisministeeriumide juhid on kohustatud oma käitiste sisseseaded

läbi vaatama ka sellelt seisukohalt, et ette näha, missugused siseseseaded ning millal vajavad uuendamist. Teiste sõnadega, meil on tarvis sisse seada ja läbi viia ka tehniline plaan, eelolevate aastate jooksul plaanikindlalt läbi viia tehnika uuendamine. Kas meie seda teeme? Nii palju kui mina tunnen meie senist praktikat, sellele tööle meie pole süstemaatiliselt üldse asunud. See näitab, et meie jätkame veel vana kodanliku korra mõtlemisviisi, kus tellimuste äraandmine toimus juhuslikult, sedamööda, kuidas peremehel oli raha või kuidas käitis ähvardas seisma jääda. Meie ei tohi unustada, et meilgi käitiste siseseseadete uuendamine võib toimuda edukalt, häireteta ainult eeldusel, et meie esitame oma nõuded selle kohta õigeaegselt ning teeme seda vastavate spetsifikatsioonidega varustatult, s. o. tehniliselt põhjendatult. Meil on tarvis koostada lähema viie aasta jooksul tingimata uuendamist vajavate siseseseadete loetelu selleks, et seda liiki siseseseadete valmistamisel meie vajadusi oleks võimalik arvestada ning meid nendega varustada.

Ex bibl. univ. Tartu

Sellega kõige lähemas seoses on meie plaanimistöös teise kitsaskoha kõrvaldamise vajadus: vajalikku kaugusse ettenägev plaanimine. Võtame näite.

Meie praeguses ehitustöös on üheks mahajäänumaks lüliks arvestus, summade tasumine. Selle põhjuseks on, et pangad ei saa välja maksta kapitaliinvesteringuiks ettenähtud summasid ehitajatele, sest vastava seadusandluse põhjal nad on kohustatud nõudma ehitajailt projekte ning eelarvet. Ehitajad omakorda peavad selle saama tellijailt. Et aga tellijad, meie ministriumid ning asutised, ei planeeri oma tööd kaugemale ette, põhjendades seda sellega, et nad ei tea, missuguseid summasid neile antakse eelolevail aastail, siis nad ei planeeri endile ka summasid vastavate projekterimistöode teostamiseks. Ja nii meie seisamegi olukorra ees, kus tellijail ei ole projekti ning ehitajail puudub seega võimalus normaalsetes tingimustes ehitada, mis oluliselt takistab kogu ehitustööd. Mida siin on tarvis teha? Meil on tarvis, et nii kohtadel kui ka keskuses meie asutised ja käitised, kel on ette näha lähematel aastatel ehitustöö, võtaksid õigeaegselt tarvitusele vajalikud sammud tehniliste projektide soetamiseks. Alles siis, kui 1946. a. on koostatud meie 1947. ja 1948. a. ehitusprogramm, kui me 1946. aastal soetame tehnilise dokumentatsiooni 1947. a. ehituste jaoks, alles siis me võime kõnelda tõsiselt ehitustegevuse normaalsele tasemele viimisest. Seega tuleb meil ehitustegevuse

selle osa halb korraldus vastutuse mõttes täiesti kanda tellijaile, mitte aga ehitajaile; meie tellijad peavad olema teadlikud oma vastutusest selles osas ning meie juhtivad organid on kohustatud jälgima, et seda nõuet täidetaks.

Või võtame teise näite. Tööviljakuse tõstmise, tööde parema korraldamise eelduseks on tehniliselt kõrge kvalifikatsiooniga töötajad. Inimene on ju lõpuks see, kes töötab, ja mida paremini ette valmistatud on inimesed, seda kõrgem on tööviljakus. On ilmne, et meie plaanimistöö kaadrite ettevalmistamise osas on äärmiselt nõrk, et meie kaadrite ettevalmistusele pole seni üldse tähelepanu pööratud. Kui meil näiteks 1950. aastal Kohtla-Järvel ja Ahtmel on gaasivabrikutes tarvis 400 inseneri ja tehnikut ning me silmas peame, et meil praegu vahest kogu vabariigis on umbes nii suur arv insenere, ja me arvesse võtame meil praegu kõrgemates õppeasutistes õppivate tehniliste kaadrite arvu, siis on meil probleemi teravus selge. Kuid see ei ole nii ainult põlevkivitööstuse kaadri küsimusega. Nii on meil näiteks ka põllumajanduses tarvis lähema viie aasta jooksul kõrgema ja keskharidusega zootehnikuid üle tuhande, kuna õppimas meil on neid vaid mõnisada.

Kas need kaks arvu, mis pealegi on juhuslikult võetud, ei näita väga ilmekalt, millise suure lünga on tekitanud see kaadrite ettevalmistuse hooletusse jätmine. Insenere, kõrgema haridusega zootehnikuid, pedagooge, plaanijaid ja ökonomiste ei saa ette valmistada kursuste kaudu, ei saa ette valmistada mõne kuu jooksul. Selleks on tarvis aastaid. Tähendab, meie plaanimistöö peab seda momenti väga teravalt arvestama, peab vastavalt ette nägema õppeaja kestuse ja vajalike õpilaste arvu.

Edasi on plaanimistöö parandamiseks ning kogu plaanipärase töö häireteta käiguks tingimata tarvis tootmisplaani koostamisel ühtlasi läbi töötada ka nn. bilansid. Meil on tarvis meie rahvamajandusplaani koostamisel, tootmise plaanimisel ühtlasi kindlustada seda tootmist toorainega, küttega, energiaga, tööjõuga, materjalidega, transpordiga; on täiesti õigustatud meie tootmisjuhtide nõue, et tootmisplaaniga üheaegselt toimuks ka tootmise algtegurite plaanimine ning nende plaanide kinnitamine. On täiesti ebanormaalne kui tootmisplaani kinnitamisega käsikäes ei toimu ka toorainete-bilansi, tööjõu-bilansi, energia-bilansi, küttebilansi, transpordibilansi kinnitamine. Käitise tootmisplaani on alles siis koostatud ning kinnitamisküps, kui on ühtlasi selge ka selle

tootmise kindlustamine mainitud tootmisteguritega. On selge, et sõja ajal oli paratamatu teatava lõhe tekkimine nende vahel sõjaaja kiiresti muutuvates tingimustes, kus rindenõuded sundisid normaalse plaanimistöö kõrvale heitma, seda plaani väga tihti korrigeerima, et anda rindele rohkem lennukeid, tanke või muid sõjatarbeid; selleks tuli eraldada teiste toodete arvel antud toorainet, energiat, tööjõudu, transporti. Nüüd aga, rahuaja tingimustes, normaalsemate tootmistingimuste juures, tõuseb meie aasta-plaanide ja eriti kvartaalipaanide tähtsus väga järsult. Just kvartaalipaanides me peame ette nägema kõik need tootmistegurid küllaldasel määral, et tootmisplaani täita. Seda peame meie silmas pidama eriti perifeerias, eriti meie kohaliku tööstuse ja toiduainetetööstuse kohalikes kombinatsioonides, kus plaanimistöö, eriti bilansside koostamise seisukohalt, väga tugevasti lonkab.

Tähtsamaks ülesandeks plaanimise kvaliteedi tõstmisel on õige suhte loomine tootmises üksikute erialade vahel. Võtame näite. Kui meil viie aasta jooksul on ette nähtud kapitalimahutus rahvamajanduse juba kinnitatud plaani alusel 3,5 miljardit rubla, siis see tähendab, et selle määratu suure ehitustöö teostamiseks meil on tarvis kindel hulk ehitusmaterjali. Plaanimise ülesandeks ongi ette näha vastava hulga ehitusmaterjalide tootmine, ja mitte ainult teoreetiliselt välja arvestada telliste hulk, tsemendi hulk, lubja, metsa jne. jne. arvuline kogus, mis selle ehitustegevuse jaoks tarvis on, vaid plaanimine peab ette nägema ka seda, kuidas kindlustada nimetatud ehitusmaterjalide koguste tootmist, kui palju on selleks tarvis tööjõudu, transporti, kütet, energiat jne., ja nii iga tootmisharu kohta. Kas meil tänapäeval on säärane terviklik, kogu vabariiki haarav plaanimajandus? Kas meil on olemas läbitöötatud andmed meie vajaduste kohta? Võime öelda, et need on meil alles üsna puudulikult läbi töötatud, ja meie ülesanne on seda teha täiendavalt niihästi kogu vabariigi ulatuses kui ka maakonniti. Ka maakonnas on oma sisemiste ressurside ärakasutamine ühte süsteemi viidud plaani alusel väga tarvilik. Kui meil näiteks on tarvis üles ehitada 15 000 sõjas hävinud talu, uusmaasaajaile elamuid jne., siis on meie plaanivate organite ülesanne seda arvestada, ette näha need materiaalsed ja inimressursid, mis on selleks tarvilikud, et seda ülesehitustööd teha, ja kainelt arvutada, milleks meil selle viisaastaku jooksul jõudu jätkub ja mis tuleb edasi lükata. Tähendab, ka maakonna ulatuses on meie plaanivate organitel võimalik ning tarvis ette

näha kindel proportsioon üksikute tootmisalade vahel maakonna plaanivate organite plaanimisobjektide ulatuses.

Lõpuks on sellega kõige lähemalt seotud plaani territoriaalne läbiviimine, kusjuures meie maakondade kui ka keskasutiste plaanivate organite ülesandeks on esijoones maakonna looduslikke ning geograafilisi eeliseid ja ressursse rakendada üldplaani täitmiseks. Kui meil näiteks tähtsam ülesehitustöö toimub praegu Virumaal ja Harjumaal põlevkivirajoonis, siis on selge, et meie plaanivate organite ülesandeks on ette näha just Virumaal peamiste kohalike ehitusmaterjalide tootmise maksimaalne arendamine. Meie ülesanne on maksimaalselt toota Virumaal telliseid, lupja, üles töötada metsa selleks, et vähendada transpordiga seotud kulutusi nii inimjõus kui veerevas koosseisus. Ja seda me näemegi oma viie aasta plaanis. Tähtsamad tellisetehaste laiendamised on ette nähtud just Viru maakonnas. Tsemenditööstuse meie oludes enneolematult suur laiendamine toimub praegu Viru maakonnas. Metsagi ülestöötamine on võimaluste piirides laiendatud just Viru maakonnas.

Kuid see pole mitte kõik. On täiesti selge, et Viru maakonna põlevkivitööstuse baasil tööstuse kiire kasv ja sellega seoses ka rahvastiku kiire kasv nõuab seal kõigi meie ühiskondlike organite tegevusala suurt laienemist. On selge, et seal peab tugevasti laienema elamuehitus, et paigutada inimesi, et seal on tarvis luua uued energeetikabaasid energia-andmiseks, et seal on tarvis järsult tõsta toiduainetetööstuse tootmisvõimet, arendada terve rea tähtsate toiduainete tootmist, mis ei kannata kauget vedu. Kohalik tööstus peab ette nägema laialdase võrgu käitisi rahvastiku teenindamiseks ja kommunaalmajandus vajaliku võrgu kommunaalettevõteteid samuti rahva heaolu korraldamiseks. Seal on tarvis luua ka administratiivsed tsentrumid riigivõimu ja ühiskondliku julgeoleku ning rahu kindlustamiseks.

Need on tähtsad plaanimise momendid territoriaalse plaanimise läbilõikes ja me peame ütlema otseselt, et ka siin tuleb 5 aasta jooksul väga tõsiselt parandada just nende erialaste organisatsioonide plaanimistööd. Me teeme liiga vähe ettevalmistusi põlevkivirajoonides juba loeteldud ja rea loendamata organisatsioonide töö laiendamiseks, olgu uute kauplushoonete, transpordibaaside, sidekontorite jne. jne. loomise näol. Meie peame seda oma 1947. a. rahvamajandusplaani koostamisel väga tõsiselt arvestama ja ette nägema nende alade töö laiendamist.

Sellega seoses ma tahaksin märkida vajadust parendada plaanimistöö meetodit. Mulle tundub, et meie senine plaanimistöö on veel liialt, kui võiks nii öelda, bürokraatlik, kabinetlik. Meie plaanimistöö ei ole muutunud meie töötajate kollektiivide ühistööks. Ma ei tea, kas on üheski käitises käitise aktiiv, rääkimata veel kogu kollektiiv, läbi arutanud meie 1946. a. rahvamajandusplaani ülesanded antud käitise ulatuses kas või ainult summaliseltki tootmise ulatuse seisukohalt, rääkimata neist majanduslikest ja tehnilisist näitajaist, millest meil oli eespool juttu. Kuid on selge, et plaani läbiarutamine käitistes annab meile väga palju uut, aitab meil avastada neid puudusi ja lünki, mis meil plaanimistöös esinevad. Sortimendi, kvaliteedi, toorainete, tööjõu, omakulu, tootmise tehnoloogilise protsessi parandamise osas esitavad just töötajad ise kõige väärtuslikumaid ettepanekuid. Kuigi meie majandusjuhid põhimõtteliselt kõike seda tunnistavad tarvilikuks, kuigi meie ametiühingud, rääkimata parteilastest, peavad seda vajalikuks, lonkab selle elluviimine väga tugevasti. Seetõttu on plaani viimine iga üksiku töötajani meie plaani selgitustöös tähtsamaid ülesandeid.

Kuid mis tähendab plaani viimine üksiku töötajani? Kas see tähendab kogu meie rahvamajandusplaani tutvustamist igale töötajale? Muidugi tähendab ta seda. Meil on kahtlemata tarvis et iga meie töötaja tunneks meie rahvamajandusplaani. Kuid see on küsimuse üks osa. Lisaks sellele on aga tarvis, et iga töötaja teaks enese osa selle üldplaani täitmises, et iga töötaja teaks oma ülesandeid selle plaani täitmises; ja alles sedamööda, kuidas meie iga üksiku töötajaga läbi arutame tema osa ning temaga selgitame, mis on tarvis teha selleks, et ta saaks mitte ainult oma plaani täita, vaid seda ka ületada, kui meie temaga läbi arutame need takistused, mis seisavad temal ees plaani ületamises, ja need takistused siis kõrvaldame visa töö läbi ning seda tööd teeme nii kaua, kuni iga töötaja tehases oma plaani mitte ainult ei täida, vaid seda ka ületab, — alles siis võime rääkida, et plaan on viidud iga töötajani.

Rahvamajandusplaani koostamist ei või mingil juhul eraldada selle plaani teostamisest. Oleks põhiliselt väär arvamus, et plaanija vastutab ainult plaani koostamise eest ning et tema töö lõpebki selle plaani koostamisega. Selle kohta ütleb sm. Stalin väga tabavalt: „Ainult bürokraadid võivad arvata, et plaanimistöö lõpeb plaani koostamisega. Plaani koostamine on õieti ainult plaan-

nimistöö algus. Tõeline plaanipärane juhtimine teostub alles pärast plaani koostamist, pärast selle teostamiskäigu kontrollimist, parandamist ning täpsustamist kohtadel.“

Seega on meie plaanivate organite kõige tähtsamaks ülesandeks plaani täitmise pidev kontrollimine, töö käigus esiletungivate disproportsioonide tekkimise takistamine ja, kui need tekivad, siis nende kõrvaldamine, plaani täitmise kindlustamiseks vajalike sammude astumine. Plaani täitmise kontroll peab silmas pidama mitte ainult arvulist, koguselist, vaid plaani kõigi näitajate täitmist, ning tähtjaks täitmist. Selle kohta andis UK(b)P XVIII konverents sm. Malenkovi ettekande põhjal kindla juhise: „Plaani täitmise eest võidelda, plaani täitmist kindlustada, töötada plaani järgi, see tähendab: a) täita tootmise aasta-, kvartaali- ja kuuplaanid mitte keskmiselt nagu senini, vaid ühtlaselt, ette väljatöötatud tootmisgraafiku järgi; b) täita plaani mitte ainult keskmiselt tootmisala järgi nagu senini, vaid täita see iga üksiku käitise poolt; c) täita tootmisplaani mitte keskmiselt käitise poolt, nagu see toimus senini, vaid täita plaani iga päev igas jaoskonnas, iga brigaadi poolt, igas vahetuses ning igal tööpingil; d) täita plaani mitte ainult koguseliste näitajate järgi, vaid tingimata ka mihuseliste näitajate järgi komplekselt, sortimendi järgi, täites kindlaksmääratud standarde ja omahinna-plaani.“

Illustreerime toodud juhises näidatud puudusi oma lähema mineviku tööst, näiteks metsatööde käigust. Nagu teada, koostatakse metsa ülestöötamise ja väljaveo plaan tavaliselt sügis-talvehooaja kohta, s. o. IV kvartaali ja järgmise aasta I kvartaali kohta. Et aeg on pikk — 6 kuud —, siis tavaliselt meiegi metsa ülestöötamise ja väljaveo organiseerijad võtavad algul üsna raskelt vedu, mille tagajärjel IV kvartaalis plaani täidetakse üsna nõrgalt ja alles I kvartaaliks, jaanuarikuuks, saadakse hoog sisse. Selle tulemuseks aga on, et eelmises kvartaalis tegemata jäänud töö kuhjub kõik järgmise kvartaali kahele viimasele kuule, mistõttu siis raskuste tekkimine on paratamatu. Seetõttu annabki UK(b)P XVIII konverents juhise ning nõude täita mitte kokkuvõetult üldine plaan, vaid plaani täitmine peab toimuma ühtlase käiguga, kogu hooaja kestel.

Teiseks on vähe, et metsa ülestöötamise ja väljaveo plaan täidetakse kogu vabariigi poolt, kusjuures ühed maakonnad plaani tugevasti ületavad, kuna teised jäävad palju võlgu ja ühe maakonna piirides samuti ühed vallad plaani tunduvalt ületavad, kuna

teised jäävad palju võlgu. Ja lõpuks ühe valla piirides üksikud külanõukogud ja külanõukogude piirides üksikud talud täidavad oma kohustusi tugevasti üle plaani, kuna teised külanõukogud ja külanõukogude piirides teised talud jäävad riigile võlgu. Õige töö organiseerimine aga nõuab, et kõik töökohustuslikud isikud, kõik talud neile antud ülesande täidaksid. Seda peab meie plaani elluviija, organiseerija suutma läbi viia.

Lõpuks mitte väikese tähtsusega küsimus on kvaliteediliste, mihuseliste näitajate elluviimise eest võitlemine isegi sellises lihtsas töös, nagu on metsa väljavedu. Ka siin ei saa jääda arvesse võtmata mihuselised näitajad. Teame väga hästi, et näiteks lühikeste küttepuude ja tugipuude vedu toimus palju edukamalt kui suurte palkide vedu, ja eriti teravalt mõjus siin kauguste vahe. Ligematest kohtadest veeti metsa välja, kuna kaugemalt seda ei tahetud teha. Ometi on meil rahvamajanduse seisukohalt eriti tähtis, et meil ühtki halgu ega palki ei jääks metsa mädanema, sest see ei ole ainult puuhalg ja puupalk, mis kaotsi läheb ja nii ja nii palju rublasid ning kopikaid meie rahvamajanduses puudujääki tekitab, vaid see on meie tööinimeste töövaev ning töö, mis on asjata kulutatud palgimahavõtmiseks ning puude raiumiseks. Kuid just seda inimeste tööd ning vaeva on meil tarvis austada. On selge, et mõnes käitises nende üksikute punktide täpne täitmine ning selle täitmise eest võitlemine omab erilist tähtsust. Seega meie jõuamegi siin uue probleemi juurde, mida lõpuks tuleb puudutada; see on vajadus meie töötajate poolt omandada operatiivse juhtimise meetod, paremini seda rakendada niihästi kohtadel kui ka keskustes.

Rahvamajanduse arendamise viie aasta plaan, see on kogu rahva igapäevane praktiline töö. Seetõttu selle plaani elluviimine oleneb sellest, kuidas me suudame paremini organiseerida tööd ning teha seda nii, et meil ühtki lööki ei läheks tühja, kuidas me oskame korraldada asja nii, et inimesed hakkaksid töötama uut moodi, paremini, et nad töötaksid teadlikult, olles veendunud, et kogu meie Nõukogude Liidu heaolust, et ka meie Nõukogude Eesti heaolust sõltub iga töötaja isiklik heaolu, et igal töötajal on selles grandioosses ülesehitustöös täita oma kindel ülesanne ning et, olgu ülesanne pealtnäha kui tahes pisike, ka selle ülesande korralikust täitmisest sõltub suuremal või vähemal määral kogu kollektiivi töö, kogu meie rahvamajandusplaani täitmine ja ületamine. See aga tähendab seda, et kõigi meie ühiskondlike ja

riiklike organite ette tõuseb tõsise probleemina just operatiivse juhtimise meetodi täiusliku rakendamise küsimus.

Milles seisab operatiivse juhtimise meetodi sisu ja milles on need tõsised puudused, mida meie nii riiklikud kui ühiskondlikud organid on näinud senises organiseerimistöös? Seda küsimust ma tahaksin käsitleda näidete varal niihästi meie riigiorganite kui ka ühiskondlike organite tööst, peamiselt analüüsides just neid puudusi, mis selles töös on esile tõusnud.

Võtame vaatluse alla meie riigiorganite töö. Kõigepealt tuleb mainida, et meie riigiorganite funktsioonid, võrreldes kodanlike riigiorganite funktsioonidega on põhiliselt muutunud. Kui riigiaparaat kodanlikus riigis oli põhiliselt administratiivseks aparaadiks, kui tema põhiülesandeks oli kindlustada kapitali julgeolekut, kindlustada kapitalistidele ekspluateerimise võimalusi, siis nõukogude korra juures on riigiaparaadil peale meie töötava rahva julgeoleku kindlustamise, tema riikliku elu normaalse funktsioneerimise kindlustamise väga suured majanduselu juhtimise ülesanded täita. Kui analüüsida näiteks meie täitevkomiteede ülesandeid, olgu linnas või maal, siis näeme, et nad kulutavad suurema osa oma ajast majandusliku elu juhtimise tööle. Teiste sõnadega, meie riigiaparaadi, riigiorganite osa rahvamajandusplaani elluviimisel on erakordselt suur. Nende tegevusest sõltub suurel määral kogu rahvamajandusplaani edukas elluviimine. Toome näiteid.

Kogu meie rahvamajanduse taastamise töös on eriline tähtsus ehitustegevusel. Selle edukaks teostamiseks aga on tarvis edukalt läbi viia plaanis ettenähtud metsa ülestöötamise tööd. Kui ei ole metsa, ei saa ehitada; kui ei saa ehitada, siis jäävad kapitalimahutused teostamata ning rahval jääb saamata see toodang, mis uuest ehitusest pärast valmissaamist saabub. Metsa ülestöötamise ja väljaveo tööde läbiviimisel on täitevkomiteedel organiseerijatena täita juhtiv osa. Kui me nüüd möödunud aja kogemusi analüüsime, siis näeme, kuidas selle töö edukus sõltus otseselt meie täitevkomiteede suuremast või vähemast oskusest rakendada operatiivse juhtimise meetodit. Nagu teada, on töö operatiivse juhtimise meetodi eduka rakendamise esimeseks eelduseks iga otsuse põhjalik ettevalmistamine. Kui valla täitevkomiteel tuleb teha otsus koondada valla elanikke metsatöödele, siis selle otsuse ettevalmistamine töö operatiivse juhtimise meetodi järgi on väga tähtis

toiming. Ta eeldab kõigepealt, et valla täitevkomitee esimees, valla parteiorganisaator ja metsnik kutsuksid kokku oma valla aktiivi ja arutaksid üksikasjaliselt läbi vallale antud ülesande suuruse ning teeksid kindlaks, kui palju üksikud külad ja külanõukogud metsa üles töötama ning välja vedama peaksid.

Edasi eeldab see, et valla juhtivate töötajate otsesel juhtimisel igas külanõukogus sama küsimus läbi arutatakse iga talu kohta eraldi, et kindlaks määrataks grupid ja grupivanem, kes antud külanõukogus vastutab kogu grupile antud ülesande täitmise eest, et määrataks kindlaks aruandluse vorm ning kord, et juba koos töökohuslastega määrataks metsamineku aeg, et lõpuks peetaks tihedat kontakti metsnikuga, metsavahtidega ning sel kombel saadaks teostada kontrolli, kuidas töökohuslased täidavad neile antud ülesandeid.

Edasi arutatakse läbi küsimused, mida on tarvis töökohuslastele eriti selgitada, olgu töötingimuste, soodustuste või antud ülesande tähtsuse kohta, ja siis viiakse säärane selgitustöö töökohuslaste hulgas läbi. Hästi ettevalmistatud ning kõigekülgsemalt läbikaalutud küsimus võetakse siis kokku valla täitevkomitee otsuses selles vallas läbi viia metsatööd sel ja sel kuupäeval. Nii-moodi valmistatakse küsimust ette ja säärane põhjalik küsimuse ettevalmistus on eelduseks, et see ülesanne tõesti täidetakse, et vallas ei ole surnud hingi, kellele on kohustused kätte antud, kuid jäävad täitmata, või et seal ei ole puskari eest ebaseaduslikult kohustustest vabastatud isikuid ning ei ole seadusevastaselt pealepandud kohustusi neile, kellele seda seadus ei luba peale panna. Pärast säärase otsuse tegemist algab teine järk: elluviimine. Ka siin on otsustava tähtsusega, et täitmist ei jäetaks juhtimata ning kontrollimata, vaid vastuvõetud otsuse elluviimist tuleb kindlustada vastava organisatsioonilise tööga. Juba eespool ütlesime, et otsuse tegemisel on tarvis ette näha ka see organisatsiooniline külg, mis peab kindlustama otsuse elluviimist. Juba otsuse tegemisel oli vaja ette näha, keda määrata grupivanemateks, kes vastutab antud grupi töö eest, kes õigel ajal teatab, kui üks grupi liige ei täida temale pandud ülesandeid, et siis võtta tarvitusele kas administratiivseid või selgitustöö-vahendeid. See teine järk on väga oluline; vastuvõetud otsuse elluviimist tuleb kindlustada organisatsiooniliste abinõudega kohe esimesest päevast peale pärast otsuse vastuvõtmist. On jäme viga, kui jätta vastuvõetud otsus kaante vahele, kui selle elluviimise eest ei

võidelda vastavate organisatsiooniliste abinõude rakendamise kaudu või kui seda hakatakse tegema alles siis, kui on kaotatud palju kallist aega.

Operatiivse juhtimise meetodi kolmas eeltingimus — vastava otsuse täitmise kontrolli pidev teostamine — on oluline moment otsuse elluviimisel. Teame, et kõige parema otsuse elluviimine edeneb visalt, kui tema täitmise käiku ei peeta silmas, kui seda ei kontrollita. Siinkohal tuleks peatuda selle kontrolli tehnilise sisseviimise juures. Arvestades ülesannete rohkust, määruste rohkust, on kontrolli tehnikal täita üsna tähtis ülesanne. Kui meil ei ole sisse seatud vastuvõetud või saadud ülesannete täitmise jaoks vastavat kartoteeki, vastavat süstemaatilise kontrolli teostamise menetlust, siis on suur oht, et kontrolli teostamine kujuneb juhuslikuks, mitteefektiivseks. Me võime koguni öelda, et peaaegu kõigis neis halbades töötulemustes, mis meil on seljataga, on suurel määral süüdi nõrk kontrolliteostamine niihästi kohtadel kui keskuses väljaantud määruste ning korralduste täitmise kohta. Võtame näite.

Teame, et möödunud aasta vihmase suve ja külma kevade tõttu oli loomasöötadega raskusi, mille tagajärjel kohati oli raskusi piimavarumisel ning piimanormide täitmisel. Seda raskust meie alahindasime. Meie ei pööranud sellele küllaldast tähelepanu ning meie ei kontrollinud tarvilikul määral meie varumisorganite ja piimavarumist teostavate meiereide tööd sellelt seisukohalt, kuidas täidetakse maksvaid seadusi ning määrusi. Seetõttu nende määruste täitmine oli jäänud hooletusse ning ülitähtsate riiklike ülesannete täitmine ähvardas nurjuda.

Seega on meil meie riigiorganite töö tulemuste tõstmiseks vaja esijoones parendada töö operatiivse juhtimise meetodi rakendamist meie töötajate poolt, et nad selle põhinõudeid tundma õpiksid ning tegelikult kasutaksid. See on üks esimesi nõudeid meie riigiorganite töö tõhustamisel võitluses viisaastaku elluviimise eest.

Uue stalinliku plaani elluviimise eelduseks on, et meie oma juhtimistöös teadlikult kasvatame töötajaid raskuste võitmiseks. Oleks põhiliselt väär arvata, et säärase hiiglaplaani elluviimine läheks iseenesest, et siin ei tekiks meie teele tuhandeid raskusi. Sääraste raskuste mittenägemine ning nende raskuste ees allavandumine on suurimaks ohuks nende raskuste võitmisel. Kui juhtiv töötaja, ükskõik mis alal ta ei tööta, tekkivate raskustega

kokku põrgates piirdub ainult raskuste konstateerimisega, kui ta ei otsi neist raskustest väljapääsu, siis pole ta õige juhtiv töötaja. Meie peame raskusi nägema, me peame nägema neid õiges valguses, me peame neid vaatlema sellest vaatenurgast, kuidas leida õiged abinõud nende raskuste kõrvaldamiseks. Võtame näite.

On ilmne, et viisaastaku plaani elluviimisel üheks suuremaks raskuseks kujuneb meil tööjõu küsimus ning ongi juba kujunenud. Selle raskuse kõrvaldamiseks on ammuigi teatavad abinõud leitud ja kogu küsimus seisab ainult selles, kuidas süstemaatiliselt kõikjal meie tootmisharudes ja kogu meie rahvamajanduses seda teed mööda minna ning seda rakendada. See tee on mehhaniseerimine, liigsete tööülilide kõrvaldamine, valitsusaparaadi kokkutõmbamine, kõigi ebaproduktiivsetel aladel töötajate suunamine tootvatele aladele. See on põhiline tee, mida mööda me ületame selle raskuse. Selle asemel aga me võime kuulda üldiselt ainult kurtmist tööjõu puuduse üle ja väiteid, et selle küsimuse lahendamiseks meil tuleb tuua tööjõudu sisse väljastpoolt ja et me lihtsalt peame vähendama tööjõudu. Mis on selliste mõtteavalduste reaalne sisu, nende objektiivne mõte? See on püüe raskusi olematuks rääkida, püüe üldiste sõnadega, fraasidega asendada tõsist igapäevast tööd selle küsimuse lahendamiseks. Kas pole tõestamatagi selge, et praeguse hiiglasuure ülesehitustöö juures kogu NSV Liidu territooriumil on töökäte puudus igal pool väga terav ja eriti terav on see veel meie naabruses olevates oblastites ja vabariikides, nagu Valge-Venes, kus hävitustöö on palju suurem, inimkaotused palju suuremad, kus seega ülesehitustööd tuleb teha raskemates tingimustes. Kas seega lootusepanemine abile vennasvabariikidest ja teistest oblastitest ei tähenda meie töötajate uinutamist, nende tähelepanu kõrvalsuunamist õigelt teelt, kalli aja raiskamist. Seepärast ma arvan, et säärase lootuste tekitamine on vildak, asjale kahjuks. Selle asemel on tarvis meie majandusjuhtide, meie nõukogude ja partei kõigi jõudude koondamist selleks, et süsteemikindlalt kogu meie rahvamajanduses välja töötada kava ning graafik, kuidas me võime kokku hoida oma tööjõudu.

Me nägime eespool väikesest näitest ühe käitise piirides, kuidas ainuüksi tööprotsessi õige korrastamisega, õige töö tehnoloogia sisseviimisega, ühtki tööpinki lisamata, ühtki tööjõudu juurde saamata, see käitis suutis oma toodangu suurendada kolmekordseks. See on tee, mida mööda tuleb küsimuse lahendamisele asuda,

ja ainult säärane perspektiiv viib eesmärgile, ainult säärasel raskuste võitmisel on väärtus.

Kuid meie juhtimistöö peab olema ühtlasi rahvast kasvatav. Ta peab aitama kujuneda meie töötaval rahval nõukogude inimes- teks. Seepärast me peame oma juhtimistöös kõrvaldama mitte ainult tehnilisi, majanduslikke raskusi, vaid me peame üle saama ka neist moraalistest, neist eelarvamuste raskustest, mis koorma- vad mineviku pärandina meie töötajaid.

Me ei tohi unustada, et seda liiki raskuste kõrvaldamise täht- samaks eelduseks on meie nõukogude inimeste aktiivsuse tõst- mine, nende aktiivne osavõtt nii majanduslikest kui poliitilistest üritustest. Ja seda mitte ainult üleriigilises ulatuses, vaid ka iga- päevases töös.

Hiljuti sai teatavaks otse uskumatu lugu Pärnust Lydia Koidula nimelisest keskkoolist, kus kooli direktoriks on Erm. Seal hoiti ligemale 2 aastat pärast fašistide väljapeksmist avalikus kohas fašistlikke raamatuid, kogu seda sopakirjandust, ja kui kommu- nistlike noorte vastutavad töötajad nende kõrvaldamist nõudsid, siis koolijuhataja haavus, saatis protesti tema kodanikuõiguste rikkumiste pärast. Ma vaatlen seda küsimust praegu mitte sellelt seisukohalt, kas fašistliku ideoloogia pooldaja ja võib-olla kandja võib olla meie noorte kasvataja, meie nõukogude riigi noorte ko- danike kujundaja. See küsimus on omaette küsimus. Ma tahaksin seda küsimust vaadelda teisest vaatekohast. See fašistlik sopakir- jandus oli kooliruumis kõikidele nähtav, kõikidele kättesaadav. Seal viibisid iga päev nii õpilased kui õpetajad. Kas sellest faktist peame meie nüüd tegema järelduse, et kõik selle kooli õpilased ja õpetajad olid fašistliku meelsusega? Muidugi ei tule säärast jä- reldust teha. See oleks laim ning jäme liialdus. Kuid sellest fak- tist tuleb teha järeldus, et need nõukogude inimesed õpetajate ning õpilaste seas, kes kahtlemata selles koolis olid enamuses, olid lubamatult passiivsed, võib-olla ka arad oma ülemuse ees, et neil ei olnud õiget nõukogude inimese meelt, et iseseisvalt välja astuda, protestida säärase mineviku-inimese tegevuse vastu, nii et selleks oli tarvis vahelesegamist väljastpoolt. See järeldus on minu arvates antud juhul oluline ja näitab, kui tõsiselt meil on tarvis pöörata tähelepanu sellele, et tõsta meie nõukogude ini- meste aktiivsust meie klassivaenlaste väljaastumiste vastu.

Kuid meil ei ole tegemist mitte ainult meie vaenlaste säärase väljaastumistega. Meil on tuhandeid minevikust päritud küsimusi

ning väärnähtusi, millest saadakse üle kogu nõukogude inimeste kollektiivi aktiivsuse tõstmise kaudu. Ma toon näiteid mõnelt teiselt alalt.

Meil on aasta jooksul vahetatud, ametist kõrvaldatud üsna rohkesti valdade täitevkomiteede esimehi, nii mõnedki valdade parteiorganisaatorid ja kommunistlike noorte organisaatorid nende lodevate elukommete pärast. See ametist tagandamine on toimunud siiski peamiselt ülaltpoolt toimunud revisjonide tagajärjel. Meie maa-aktiiv reageerib veel liiga vähe sääarastele väärnähtustele, liiga vähe kutsub korrale ning paneb end maksma kui nõukogude riigi kandja. Ka siin on süüdi veel passiivsus, vähene peremehe-tunne meie nõukogude noore aktiivi juures.

Uue viisaastaku plaani teostamine läheb seda edukamalt, seda kiiremini, mida aktiivsemalt meie nõukogude aktiiv kontrollib meie riigiorganite ja ühiskondlike organite juhtkonda ning näitab teed vigade kõrvaldamiseks.

Me ei tohi unustada põhitõde, et meie nõukogude inimesed, ükskõik kus kohal meie ka töotaksime, ei tohi seada endile sihiks saada kõikjal ja kõikidega hästi läbi. Me ei saa sotsialismi üles ehitada ja sealjuures kõikidega hästi läbi saada. Meie, nõukogude inimesed saame hästi läbi, peame hästi läbi saama kõikide nendega, kes tahavad sotsialismi üles ehitada, kes seda kõige südamega teevad, kuna kõikide nendega, kes meie vastu töötavad, ükskõik mis kujul, meie hästi läbi saada ei taha ja ei tohi. Nendega meie peame pidama halastamatut võitlust. Küsimus on ainult selles, milliseid võitlusvorme meie võime tarvitada võitluses nende vastu. On ilmne, et kui meil on tegemist tööliklassist tõusnud inimestega, tööliklassi liikmetega, kes mitmesugustel põhjustel ei ole sääarased, nagu nad peaksid olema, ning ei talita nii, nagu nad peaksid talitama, neisse me suhtume hoopis teisiti kui klassivaenlasesse, kui hallparunisse, kui kapitalistisse ja endise korra inimestesse, kes töötavad meie korra kukutamiseks. Esimestega meie peame tegema kasvatustööd, järjekindlalt, iga päev, süstemikindlalt, mitte kartes puudutada negatiivseid nähtusi, ja sealjuures tehes seda igapäevast rasket tööd, me ei tohi ometi kaotada perspektiivi silmist. Me teostame ning ehitame uut ühiskonda, uut sotsialistlikku korda. Kuid seda asjaolu me sageli ei pea silmas, kui me teeme oma igapäevast tööd, kui lammutame varemeid, veame välja prügi, taastame ning ehitame uusi vabrikuid ja elamuid. Selle tehnilise töö teostamise

juures meie vahel ei märkagi, et meie ühes sellega teostame ka suurt ühiskondlikku, sotsiaalset ümberkujundamist, uue ühiskonna ehitamist, uute ühiskondlike vahekordade kujundamist, et selle ehitustöö juures on juhtimas uus suur ühiskondlik klass, meie töölisklass, kes oli enne majanduslikult ja poliitiliselt allasurutud klass, et see uue ühiskonna teostaja, kaasa tõmmates meie töötava talupoegkonna, meie töötava haritlaskonna, teeb seda ülesehitustööd teravas klassivõitluses kogu mineviku maailmaga, et meie teeme seda kiirendatud tempoga, kiirendatud korras ja läbime selle etapi, proletariaadi diktatuuri etapi, palju kiiremini, kui see toimus Nõukogude Liidu teistes liiduvabariikides, et me jõuame klasside täieliku kaotamiseni, sotsialistlikku ühiskonda veel kiirema ajaga, kui see toimus vennasvabariikides. Aga see eeldab meil peale ülikiire taastamis- ning ehitustöö tempo veel suuremat, veel mitmekülgsemat põhilist ümberkujunemist, poliitilises teadvuses järelejõudmist, et ümber kasvada nõukogude inimeseks. See nõuab ja eeldab meis kogu meie töö teoreetilist mõtestamist. Selles suures ülesehitustöös meie nõukogude inimesed ise kasvavad, selles kasvab meie aktiiv ise ning kasvatab laiu rahvahulki nõukogude inimesteks. Selles töös tuleb iga päevaga üha selgemini nähtavale meie sotsialistliku plaanimajanduse üleolek kapitalistlikust majandusest. Kui inimesed seda oma silmaga näevad, omade kätega töötavad ja töö tagajärgi annab, siis hakkavad nad seda oma tööd armastama, selle eest võitlema, ja nii kasvabki inimene nõukogude inimeseks.

KÕNE EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU ESIMESE KOOS- SEISU VI ISTUNGJÄRGUL 12. JUULIL 1946

Ministrite Nõukogu poolt Eesti NSV Ülemnõukogule läbivaatamiseks ning kinnitamiseks esitatud Eesti NSV rahvamajanduse viie aasta plaan on iseloomustav nõukogude süsteemile. See näitab väga eredalt nõukogude süsteemi kui kõigi tootvate jõudude maksimaalset väljaarendajat, kõigi kultuuri loovate jõudude täiemääralist rakendajat ning uute väljakujundajat. On ju ainult nõukogude korras võimalik kolme aasta jooksul likvideerida säärast hiiglaslikku laastamist, nagu seda põhjustas fašistide kallaletung, et siis teha suur samm edasi rahvamajanduse järgnevaks väljaarendamiseks.

Kolm ja pool miljardit rubla kapitalimahutusi võimaldab kogu meie rahva ajaloos enneolematult suure ülesehitustöö ja seda ainult tänu nõukogude korrale, tänu sellele, et meie kuulume Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu, tänu sellele vennalikule abile, mida meile osutavad teised vennasvabariigid, eriti vene rahvas kui juhtiv rahvas Nõukogude Liidus, tänu sellele nõukogude rahvuspoliitikale, mida teostab bolševistlik partei, kelle hingestajaks on seltsimees Stalin.

See rahvamajanduse arendamise viisaastaku kava demonstreerib ühtlasi väga eredalt sotsialistliku plaanimajanduse üleolekut kapitalistlikust tootmisviisist. Me näeme väga selgesti kuivade plaaniarvude kaudu, kuidas kogu rahvamajanduse kõige mitmekülgsemate alade arendamine toimub meie töötava rahva teadlikul juhtimisel, rahvamajandusplaani kaudu. On kadunud tootmise anarhia, mis on omane kapitalistlikule valmistussüsteemile kõigi tema hävitavate tagajärgedega töölisklassile, olgu see tööpuudus või reaalse elatustaseme allaviimine poliitilise või majandusliku survega. Meie teostame selle viie aasta jooksul säärase suure ülesehitustöö kaudu ühtlasi sotsialismi edasist ülesehitamist, tähendab, uute ühiskondlike vahekordade kujundamist, nende stabiliseerimist, uute vahekordade kujundamist, millest on kõr-

valdatud kapitalistid, vabrikuhärrad, pangaomanikud, mõisnikud, uute vahekordade kujundamist inimeste vahel töös, kus tööliklass, olles põhiliste tootmisvahendite omanik, loob uued vahekorrad teiste ühiskondlike kihtidega, esijoones käsitöölisega linnades ning maad hariva töötava talupoegkonnaga, kus nõukogude võim kasvatab lühikese ajaga oma suurearvulise nõukogude intelligentsi. Tööliklass peab halastamatut võitlust vana korra kapitalistlike vahekordade restaureerimispüüete vastu, teeb visa ja järjekindlat tööd kõigi töötajate seas nende teadvuse ümberkujundamiseks, uue nõukoguliku teadvuse kujundamiseks. Omas ettekandes ma tahangi peatuda sotsialismi ülesehitamistöö juures eeloleva viie aasta jooksul.

Missugune on meie ühiskonnastruktuur viisaastaku esimesel aastal ja missuguseks kujuneb see 1950. aastaks? Nagu teada, on sotsialistliku ühiskonna põhimiseks tunnuseks, nagu seda määratlesid Marx, Engels, Lenin ja Stalin, klassidevaba ühiskond, kus tootmisvahendid — vabrikud, kaevandused, transport, elektrijaamad ja maapõuevarad — kuuluvad riigile ja kogu töötavale rahvale, kes bolševike partei juhtimisel teostabki nende tootmisvahendite rakendamist kõigi töötajate huvides, kusjuures kõik ühiskonnaliikmed on kohustatud töötama ning saavad oma töö eest tasu vastavalt tehtud töö hulgale ning töö kvaliteedile.

Vaadeldes sellelt seisukohalt meie ühiskonna struktuuri käesoleval aastal näeme, et meie tööstuses oli sotsialistliku sektori osatähtsus 1. jaanuaril 1946. a. 80%, kuna kooperatiivsektori toodang oli 13% ning erasektori oma moodustas kokku 7% kogu meie tööstuse toodangust.

Lähima viie aasta jooksul kestab meie sotsialistliku sektori osatähtsuse pidev tõus, mis jõuab 1950. a. 91%-ni, kuna kooperatiivsektori toodangu osatähtsus langeb 9%-le. 1950. a. eratööstust meil enam ei ole.

Kaubanduse jaemüügisektoris toimub sama protsess, kus 1946. a. oli riikliku ja kooperatiivsektori osatähtsus 94%, kuna erasektori käive ulatus 6%-le. 1950. aastaks kaob meil erakaupmees täielikult, kuna kogu kaubandus koondub riikliku ning kooperatiivsektori kätte, välja arvatud muidugi töötava talupoja ja käsitöölise poolt turustatav omatoodang.

Kommunaalmajanduse elamute osas on eramajaomanike käes oleva elamupinna suurus 37%. Elamumajanduse osas ei taotle nõukogude poliitika eramajade väljatõrjumist, vaid vastupidi,

nõukogude riik püüab igati soodustada individuaalelamute ehitamist, töötajate säästsummade paigutamist individuaalelamuisse, et seega kiirendada korterikriisi leevendamist ja ühes sellega võimaldada töötajail oma maitse- ning tahtekohast elamukultuuri süvendamist. Kuid eramajade elamupinna % väheneb siiski suhteliselt, kuna riikliku ning kooperatiivsektori elamuehitamise osatähtsus järsult suureneb suurte ehituste tõttu.

Põllumajanduses kasvab lähema viie aasta jooksul tunduvalt riikliku sektori osatähtsus põllutööde teostamisel.

Kui 1946. a. kõigest põllutöödest masina-traktorijaamad tegid kõigest 1,6% ulatuses, siis 1950. aastaks tõuseb nende osatähtsus põllutöös masina-traktorijaamade traktorite ning teiste suurte põllutöömasinate pargi kiire suurenemise tõttu kuni 15%-ni. Seega näeme viie aasta jooksul riikliku sektori osatähtsuse pidevat ja igakülgselt tõusu. Me näeme, kuidas sotsialismi ülesehitav töötav rahvas lähema viie aasta jooksul järsult kõvendab oma tootmisaparaati rahvamajanduses ning loob seega aluse sotsialistlike vahetõuade tugevdamisele, sotsialismi edasisele ülesehitamisele ja eelduste loomisele üleminekuks sotsialismi järgmisele astmele.

Esitatud andmed iseloomustavad väga teravalt seda kardinaalset murrangut, mis on aset leidnud meie rahvamajanduses kahe aasta jooksul. Me peame olema täiesti teadlikud sellest, et säärase tootmisaparaadi riigi kätte võtmine, selle riigistamine seab suuri ülesandeid meie töölisklassile. Me võiksime öelda, et meie säärase valmistusaparaadi oma kätte võtmisega ühe-kahe aasta jooksul oleme teinud hiigelhüppe edasi sotsialismi ehitamises ja et raskuspunkt seisab praegu selles, et seda riigistatud tootmisaparaati täielikult rakendada, et tõsta meie riigiorganite töö-stiili ja töökultuuri säärasele tasemele, nagu seda nõuab nõukogude majanduse juhtimine. See esitab eriliselt vastutusrikkad ülesanded meie töölisklassile, et oma organisatsiooniliste, oma kutsealaste ja oma teaduslike kaadrite kvalifikatsiooni tõsta säärasele tasemele, nagu seda nõuab rahvamajanduse bolševistlik juhtimine.

Sotsialismi ehitamisel Nõukogude Eestis on teiseks kandvaks jõuks meie töötav talurahvas. Vaadeldes meie maareformi tulemusel tekkinud sotsiaalset kihistust külas, näeme, et seal on täiesti likvideeritud mõisnik ning väga põhjalikult kärbitud meie hallparuni majanduslikku ning poliitilist ülevõimu. Põhiliselt on likvideeritud maata-olek külas, mille tulemusel külakehvikuks on

13
kujunemas keskmik-talupoeg. Selle kohta antakse hea iseloomustus Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee ühises määruses 27. märtsist 1946. a., kus öeldakse:

„Pärast 1944.—1945. a. teostatud maareformi muutus põhimeks ja juhtivaks talupoegade rühm keskmise maasuurusega 10—30 ha ühe talundi kohta, kelle valduses on 90,5% kogu vabariigi maa-alast.“

Sellele juurde lisades asjaolu, et abimajandite, sovhooside, masina-traktorijaamade käes ning riikliku metsa fondis on 7% kogu hallparunite käest võetud maa-alast, näeme: 97,5% kogu vabariigi maa-alast on seega töötava talurahva käes.

Me näeme, et töölisklassi abi meie kehviktalupoegadele, endistele maatameestele ning väiketaluandele on otsustava tähtsusega. Tänu sellele töölisklassi abile on meie maad hariv talupidaja saanud vabaks hallparuni kurnamisest. Nõukogude riik jätkab eeloleval viisaastakul seda oma poliitika põhialust, töölisklassi ning töötava talupoja liidu kõvendamise poliitikat. Ta teeb seda eeskätt seeläbi, et Nõukogude riigi sõjaliste jõudude kõvendamise ja meie Nõukogude isamaa piiride kindlustamisega me kaitseme töötava talupoja suuri saavutusi ning kindlustame ta maa puutumast.

Meie tööstuse ülikiire taastamise tagajärjel kestab pidevalt ka majandusliku abi organiseerimine meie töötavale talupojale. Teame, et juba rööbiti maareformi teostamisega toimus meie kehviktalupoja abistamine nii elamute, ehitusmaterjalide kui ka karin- ning veoloomade andmise teel. Seda poliitikat jätkatakse eeloleva viisaastaku jooksul pidevalt.

Kui kodanlikul ajal maksis põllumees tööstussaaduste eest suhteliselt kõrgemaid hindu, siis nõukogude korra juures sedamööda, kuidas meie tööstus üha enam siirdub rahuaegsele tootmisele ja hakkab järjest enam varustama põllumehi tööstussaadustega, saab ka põllumees tööstussaadusi hoopis soodsamail tingimusil. Ma toon kaks näidet.

Kui 1939. a. pidi eesti põllumees rohuniitja eest tasuma 217 kg võid, võttes või kilogrammi hinnaks 1,5 ning rohuniitja hinnaks 325 Ekr., siis nüüd, nõukogude korra juures maksab ta ainult 60 kg võid, arvestades rohuniitja hinnaks 380 rubla ning või kilogrammi hinnaks — rubla 25 kop. ehk 25 kop. piimaliitri eest, nagu on riiklik hind. Võtame teise meie oludes põllumajandusele

hädatarvilise ja põhilise materjali — kunstväetise. 1939. a. pidi põllumees maksma 1 t superfosfaadi eest 33 kg võid, kuna ta nüüd 1 t superfosfaadi eest annab ainult 22 kg võid.

Need on näited selle kohta, kuidas meie Nõukogude riigis meie bolševistliku partei majanduspoliitika soodustab töötavat talupoega ja meie põllumajanduse kiiret tõstmist. On seejuures selge, et see põllumajanduse kiire taastamine ja meie töötava talurahva abistamine toimuvad seda kiiremini, mida aktiivsemalt meie töötav talupoeg põllumajandusliku ühistegevuse kaudu organiseeritult töötab oma elujärje tõstmiseks. Eeloleva viie aasta jooksul peab meie töötav talupoeg just oma ühistegevuse kaudu järsult tõstma oma karjamajandust ja oma põllutöö kultuuri, korrastama ja taastama oma purustatud elamud ning majapidamishooned, soetama masinaid ning elektrifitseerima oma majapidamist. Sellega seoses ongi tarvis rõhutada seda suurt tähtsust, mida meie bolševike partei, meie Nõukogude valitsus omistab põllumajanduslikule ühistegevusele. Meie ei tohi mingil määral leppida põllumajandus-ühistegevuse alahindamisega üksikute, nii nõukogude kui ka parteitöötajate poolt, sest nõukogude kooperatsioon on ainuke õige organisatsiooniline vorm, mille kaudu meie töötav talupoegkond vabaneb hallparuni majanduslikust ning poliitilisestki surveavaldusest. Põllumajanduslik ühistegevus on see organisatsiooniline vorm, mille kaudu meie töötav talupoegkond moodustab ühise rinde töölisklassiga hallparunite, kodanlike natsionalistide ja kõikide teiste mineviku inimeste ning nende püüete vastu taastada kukutatud ekspluataatorlik režiim. Meil on tarvis ainult täita põllumajanduslik kooperatsioon nõukoguliku sisuga, meil on tarvis, et meie põllumajanduslik ühistegevus suunduks rohkem tootmistegevusele, arvestaks rohkem tootmistegevusega seotud küsimusi ning selle kõrval tegutseks ühtlasi ka turustusprobleemidega, mis on ülitähtsad spekulantidest vabanemiseks, kuid mis ei ole siiski primaarse tähtsusega, kuna otsustavat tähtsust omab ühistegevuse arendamine just nimelt tootmise alal.

Seega kujuneb põllumajanduslik ühistegevus selleks suureks ning sügavaks organisatsiooniliseks vormiks, mille õige rakendamise ja bolševike partei ning Nõukogude valitsuse juhtimisel meie töölisklass ühineb meie töötava talupojaga ühises töös sotsialismi ülesehitamiseks Eestis.

Kolmandaks põhiülesandeks meie sotsialismi ülesehitamise teel on süstemaatiline pidev nõukogude intelligenti kasvatamine

nõukogude vaimus. Nõukogude rahvamajandust, tööstust ja põllumajandust ei saa üles ehitada ilma teaduse igakülgse kaasatõmbamiseta, nagu seda õpetab seltsimees Stalin. Teadust rakendada tähendab visa teadlaste kaadri väljaarendamist ning nende kaasatõmbamist sotsialismi ülesehitamisele. See nõukogude haritlaskonna väljakujundamine leiab ereda kajastuse rahvamajanduse viie aasta plaanis meie õppeasutuste laia väljaarendamise kaudu. Teaduse ning teadlaste, kvalifitseeritud inseneride, pedagoogide, agronoomide, kunstnike ja kirjanike kõige laialdasem kasvatamine on üks põhiülesandeid sotsialismi ülesehitamisel Eestis.

Meie teaduse kõige mitmekülgsemaks kaasatõmbamiseks selles ülesehitusjärgus, selle koondamiseks kujuneb meie käesoleval aastal loodud Teaduste Akadeemia, mille viljastav mõju kahtlemata peab soodustama seda suurt ülesehitustööd.

Vaadeldes kokkuvõttes meie uue stalinliku viisaastaku esimese aasta 2. kvartaali jooksul tehtud tööd, näeme, et põhiliselt oleme suutnud selle poolaasta jooksul lahendada need ülesanded, mida meile esitas tänavuaastane plaan. Meie tööstus on täitnud esimese ja teise kvartaali plaani kokku 103%-liselt. Oleme suutnud lahendada ka need ülesanded, mis meil olid just meie rasketööstuse väljaarendamise alal, esijoones meie põlevkivitööstuse, põlevkivi utmise, elektrijaamade ja meie transpordi taastamise näol. Ühes sellega on ka meie rahva elatustase tunduvalt tõusnud, nagu näitavad võrdlusandmed möödunud aastaga, mis on avaldatud minu artiklis ajakirjas „Eesti Bolševik“ nr. 13.

See kõik tõendab, et kui meie töötav rahvas pidevalt koondub meie bolševike partei, seltsimees Stalini ümber ja üksmeelselt töötab meie rahvamajandusplaani täitmise alal, siis on meil kõik eeldused seda plaani nii väärtuselt kui ka nomenklatuuriliselt mitte ainult täita, vaid see ka tunduvalt ületada, veel kiiremini tõsta meie tootmisjõude, veel kiiremini tõsta meie töötava rahva elatustaset ja teha tõhus samm edasi sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel Nõukogude Eestis. (Kiiduavaldused.)

UUE STALINLIKU VIISAASTAKU ESIMISE POOLAASTA TÄITMISE TULEMUSI

Mõne päeva pärast pühitseb kogu meie vabariik nõukogude võimu Eestis kehtimapanemise kuuendat aastapäeva.¹ Tänu nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra tugevusele ja Punaarmee vaprusel pühitseme meie seda aastapäeva võidukalt lõppenud Suure Isamaasõja-järgses olukorras, olukorras, kus kogu meie suur kodumaa ja samuti meie Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik on üle läinud rahulikule ülesehitavale tööle. Ajal, kus enamikus kapitalistlikes maades valitsevad ülepääsmatud raskused seoses üleminekuga rahuaja rööbastele, on meil, Nõukogude Liidus, tänu meie sotsialistlikule majandussüsteemile, mis võimaldab kogu meie majanduslikku elu juhtida plaanikindlatel alustel, asutud täie innu ja energiaga, kogu rahva loovaid jõude rakendades sõjas kannatada saanud majanduse taastamisele ja uue stalinliku viisaastaku elluviimisele.

Eesti rahvas, kes tänavu pühitseb oma nõukogulikule teele asumise kuuendat aastapäeva, on rohkem kui kunagi varem veendunud selles, et ainult nõukogude võim ja bolševistlik partei on suutelised lahendama kõiki eesti rahva põliseid püüdlusi ja vajadusi. Ainult käsikäes teiste vennalike liidurahvastega sammub eesti rahvas kindlalt töösu teed, ehitades üles sotsialistlikku ühiskonda ilma kapitalistideta, ilma hallparuniteta ja ilma välisimperialistide „abita“.

Koos teiste nõukogude rahvastega näeb ka eesti rahvas oma kõige tähtsamat ülesannet selles, et viia ellu uue stalinliku viisaastaku suunitlused, täita ja ületada uus stalinlik viisaastak. See pärast, kui me tähistame nõukogude võimu kuuendat aastapäeva Eestis, peame me kõigepealt vaatama, milliste võitude ja saavustustega tootmise alal võtab eesti töörahvas vastu 21. juulit.

¹ Käesolev peatükk on ilmunud eriahtiklina ajakirjas „Eesti Bolševik“ nr. 13, juuli 1946.

Alljärgnevalt vaatleme uue viiaastaku esimese aasta esimese poole, või täpsemalt, esimese ja teise kvartaali plaani täitmise käiku, kusjuures tuleb arvestada, et esimese ja teise kvartaali toodangu summa on väiksem kui teise poolaasta toodang, eeldusel, et me aastatoodangu jagame lihtsalt pooleks. Esimese poolaasta toodang on väiksem seetõttu, et teisel poolaastal on ette nähtud toodangu kasv ka uutelt või taastatud käitistelt.

Teiseks peatume allpool pikemalt esijoones toodangu analüüsil, sest üksikasjalikke materjale kapitalimahutuste käigu kohta esimese poolaasta jooksul pole veel käepärast.

Kolmandaks vaatleme järgnevalt põhilise tööstuse toodangu käiku, kuna rahvast teenindavate alade, nagu tervishoid, haridus, sotsiaalkindlustus jne. jne. vaatlus nõuab erikäsitlust.

Neljandaks tuleb märkida asjaolu, et uue viisaastaku esimeste aastate plaani täitmine ning ületamine on eriti tähtis, sest selle edukus on aluseks järgnevate aastate plaani täitmisele, kuna meil selle viisaastaku esimesed kolm aastat on ette nähtud esijoones taastamistöödeks ja sõjaeelse tootmistaseme saavutamiseks.

Millised ülesanded seisavad üleliidulises ulatuses ees 1946. aasta plaani täitmisel?

Üleliiduliselt on 1946. a. üheks põhiliseks ülesandeks tööstuse üleviimine sõjatööstuse tingimusi rahuaegsele tootmisele. Nõukogude Liidu käitistel tuleb teha hiiglatöö, et põhiliselt muuta tootmise tehnoloogia vastavalt uutele, rahuaegsele nõuetele. On ju selge, et suurtükkide, mürskude, kuulipildujate, miinipildujate, tankide, lennukite jne. jne. tootmise tehnoloogia väga tugevasti erineb põllutööstusmasinate, tööpinkide, autode ja loendamatute teiste rahuaja artiklite tootmise tehnoloogiast, et uus tootmine nõuab mitmeti rohkem kvalifitseeritud kaadreid ning sageli tehnoloogilise dokumentatsiooni täielikku uuendamist, eriti arvestades neid suuri kogemusi, mis tööstus omandas sõja ajal kogu tehnoloogilise protsessi ratsionaliseerimise alal ja eriti voolusüsteemi rakendamises. Kõik need sõjaajal saadud kogemused tulevad nüüd kasutamisele rahuaja toodangule üle minnes. Et see ei lähe mitte kergesti, isevoolu teel, on pike-mata selge.

Säärane üleminek sõjaaja töölt rahuaja tööle ongi 1946. a. Nõukogude Liidu tööstusele seatud üldiseks ülesandeks. Meil, Nõukogude Eesti tööstusel, seda probleemi otseselt ei ole. Ent meie tööstusel on selle eest teise iseloomuga raskusi võita. Neist ras-

kustest tuleb eriti alla kriipsutada seda, et kogu saksa okupatsiooniaja kestel Eesti tööstus, sedavõrd kuivõrd ta üldse töötas (esijoones ehitusmaterjalide tööstuse ning mõningal määral metallitööstuse näol), töötas ilma remondita, mistõttu meie käitiste tehniline seisukord on tõsiselt alla käinud. Selle tõttu need majandusjuhid, kes täie vastutustundega ning tõsidusega tekkinud olukorda hindasid, pididki endale esimeseks ülesandeks seadma oma tootmisbaasi kordaseadmise.

Teiseks tõsiseks ülesandeks meil Eestis on tööjõudluse tõstmise küsimus, mis töökoha korrastamatuse, käitiste ja tootmisalade vahelise kooperasiiooni puudumise, materjalide ning tooraine ebakorrapärase saamise tõttu, töönormide ning tükitöösüsteemi väga nõrga rakendamise tagajärjel oli tugevasti alla eel-sõjaaegsest.

Kolmandaks tõsiseks ülesandeks on meie tööstusel tööliste elutarbeliste küsimuste järjekindel parandamine. Teame, et korteriküsimus, tervishoiukaitse puudulik rakendamine, töökaitsemääruste ignoreerimine, tööliste kultuurilise ning isetegevuse võimaluste täielik lämmatamine okupatsiooni ajal seadis ja seab kõik need küsimused teravalt päevakorrale.

Ning neljandaks seisab meie majandusjuhtide ees tõsise probleemina kaadrite niihästi arvuline suurendamine kui veel rohkem nende kvalifikatsiooni tõstmine ning uute tööliste, eriti naiste tööstustegevusse tõmbamine.

Säärased olid need majanduslikud probleemid, mis tuli lahendada meie nõukogude tööstuse juhtidel möödunud poolaasta kestel. Esimese poolaasta töötulemused peavad meile näitama, mis määral ning missuguste tagajärgedega on nende ülesannetega toime tulnud.

Üks eelmärkus: vaatleme esimese poolaasta töötulemusi kahelt seisukohalt. Esiteks, kuidas toimus esimese ja teise kvartaali plaani täitmine tootmisalade kaupa ning teiseks, missugused olid 1946. a. esimese poolaasta töötulemused, võrreldes möödunud aasta sama ajavahemikuga. Nii saaksime me ülevaate sellest, kuidas läheb meil viie aasta plaani täitmine, ning ühes sellega, kuidas me oleme töötanud tänavu, võrreldes möödunud aastaga.

Kokkuvõttes peab ütleva, et vabariigi tööstustoodangu rahaline plaan on esimese ja teise kvartaali jooksul täidetud 103,8% ulatuses ehk absoluutsetes arvudes tööstustoodangu plaani 158 811 000 rubla asemel on

plaan täidetud 166 769 000-rublaeliselt. Vaadeldes neid arve üksikute tootmisalade kaupa saaksime järgmise pildi.

Liidulise alluvusega põlevkivi tootmise plaan täideti 122,8% ulatuses. Plaan oli rahaliselt 3 547 000 rubla, kuid täideti 4 355 000 rubla ulatuses. Elektriijaamade energia toodang on täidetud 107,2% ulatuses, 3 358 000 rubla asemel anti toodangut 3 601 000 rubla väärtuses. Käitis „Volta“ täitis plaani 107,5% ulatuses, andes toodangut 3 926 000 rubla asemel 4 221 000 rubla väärtuses. Meie Metsatööstuse Ministeerium täitis plaani 115,1% ulatuses, andes toodangut 4 060 000 rubla asemel 4 674 000 rubla väärtuses. Sama ministeeriumi metsa ülestöötamise plaan täideti 121,2% ulatuses, 8 730 000 rubla asemel anti toodangut 10 583 000 rubla väärtuses. Tekstiiltööstus täitis plaani 113,2% ulatuses. Siia hulka on arvatud ka Kreenholmi toodang, kus anti toodangut 877 000 rubla asemel 993 000 rbl. eest. Toiduainetetööstuse Ministeerium täitis plaani 114,7% ulatuses, andes toodangut 24 400 000 rubla asemel 27 976 000 rubla eest, kusjuures selle ministeeriumi vabariiklikud käitised täitsid plaani 115,1% ulatuses, andes toodangut 23 000 000 rubla asemel 26 469 000 rubla väärtuses, ning ta kohalikud kombinaadid täitsid plaani 107,6% ulatuses, andes toodangut 1 400 000 rubla asemel 1 507 000 rubla eest. Kohtla-Järve põlevkiviutmistehased ning käitis nr. 9 täitsid plaani 112,1% ulatuses, andes toodangut 11 419 000 rubla asemel 12 792 000 rubla väärtuses.

Need on tööstused, mis ületasid plaani. Kuid nende kõrval on ka ministeeriume ning tootmisalasid, mis plaani ei täitnud. Nende hulka kuulub kõigepealt tselluloosi- ja paberitööstus, mis täitis plaani 90,3% ulatuses, andes 3 627 000 rubla asemel toodangut ainult 3 274 000 rubla väärtuses. Kuid õiglus nõuab, et meie tunnistaksime, et selle tööstusharu tegevus oli takistatud osalt temast olenemata põhjustel. (Nii oli Kehra tselluloosivabrik pikemat aega tootmisest välja lülitatud, kuna tema jõujaam andis voolu üldisesse võrku, et katta teravat elektrienergia puudust. Ka ei ole see tööstusharu küllaldaselt varustatud väärtusliku paberpuuduga ning väävliga.) Aga eriti nõrgalt on töötanud Tselluloosi- ja Paberitööstuse Valitsus kapitalimahutuste realiseerimisel niihästi taastamistöde alal kui ka tööliselamute ehitamisel uute tööliste juurdetõmbamise võimaldamiseks.

Esimese kahe kvartaali plaani ei täitnud ka kalatööstus, mis 3 100 000 rubla asemel andis toodangut 2 838 000 rubla väärtuses,

täites plaani 91,5% ulatuses. See ministeerium töötas halvasti eriti esimeses kvartaalis, mille puudujääki ei suutnud täita ka teise kvartaali plaani ületamine. Seetõttu on kõigi kalameeste ning ministeeriumi ülesanne ära kasutada juuli- ja augustikuud enne sügisese püügi hooaega puudujäägi tasategemiseks. Kalapüügiplaani 100%-line täitmine ning selle ületamine on tingimatu nõue, mille täitmist tuleb igal juhul kindlustada.

Nõrgalt töötas esimesel poolaastal meie Toiduainetetööstuse Ministeeriumi liha- ja piimatööstus, mis andis plaanis ettenähtud 6 400 000 rubla asemel toodangut ainult 5 221 000 rubla eest ehk 81,6% ulatuses. See suur puudujääk on tingitud esijoones meie piimasaaduste halva varumistöö tõttu. Meie piima varumise aastaplaan täideti esimesel poolaastal ainult 42,5% ulatuses, mille tulemusena ka piima ümbertöötavad käitised ei täida oma plaani.

Mõni sõna piima varumise halvast tööst ja selle põhjustest. Kui jälgida varumistöö käiku, siis näeme, et selles mahajäämises ei ole kõik maakonnad ühtlaselt süüdi. Näeme, et näiteks Saaremaa on täitnud piimavarumise plaani, et Viljandimaa on plaani täitmise lävel, et üsna lähedal plaani täitmisele on Läänemaa ja Järvamaa, kuna maha jäävad Virumaa, Harjumaa, Tartumaa, Valgamaa ja Võrumaa. See iseenesest kirju pilt näitab, et varumistöö nõrkus ei ole tingitud mitte mingeist looduslikest raskustest või sõjaaja hävitustest põhjustatud teguritest, vaid sellest, et mahajäänud maakondades on meil tegemist puhtakujuliselt nõrga organiseerimistööga. See on kehtiv esijoones varumisorganite lubamatult nõrga ning loiu tegevuse kohta, kuid ka meie nõukogude ning parteiorganite vähese tähelepanu kohta neis maakondades, kus sellele ülitähtsale riiklikule ülesandele ei pöörata vajalikku tähelepanu. Piima ning liha varumise ning tootmise plaan on täiel määral teostatav ning selle täitmise peab kindlustama juba nüüd, kolmanda kvartaali esimesist päevist alates. Tahaksin eriti rõhutada, et mahajäävate maakondade varumisorganid kui ka nõukogude ning parteiorganisatsioonide juhtkond on isiklikult vastutavad selle ülesande õigeaegse täitmise eest.

Kahjuks tuleb märkida, et ka kohalik tööstus ei täitnud temale pandud ülesandeid. Ta andis 33 500 000 rubla asemel toodangut 32 424 000 rubla ehk 96,8% plaanist, kusjuures Kohaliku Tööstuse Ministeeriumile otseselt alluv tööstus töötas halvemini kui ta

kohapealsed kombinaadid. Nii andis ministeeriumile alluv töös-
tus toodangut 23 514 000 rubla asemel 22 612 000 rubla eest ehk
96,2% plaanist, kuna ta kohapealsed kombinaadid andsid 9 986 000
rubla asemel 9 812 000 rubla eest toodangut ehk 98,3%. On aga
ju pikemata selge, kuidas kohaliku tööstuse süsteemi kuuluvate
kätiste mittetäitmise iga protsent otseselt mõjub meie rahva elu-
tasemele. Kohaliku tööstuse süsteemis töötavad seltsimehed ei
tohi hetkekski unustada, et uus stalinlik viisaastak seab töötajate
ainelise heaolu tunduva tõstmise väga tähtsale kohale käesoleva
viisaastaku jooksul. Seda eesmärki võib aga saavutada ainult
kõiki jooksvaid plaane täites.

Vabariiklik Põlevkivi- ja Keemiatööstuse Ministeerium on ka
riigi võlgnik, andes 11 013 000 rubla asemel toodangut 10 762 000
rubla eest ehk 97,7% plaanist, kusjuures halvemini on täidetud
plaan fosforiidi- ja turbatööstuse alal, kus tootmisplaan on tuge-
vasti maha jäänud, kuna põlevkivitööstuse plaan, eriti põlevkivi
tootmisel, täideti rahuldavalt. See fakt nõuab ministeeriumi juht-
konnalt otsustavat ümberorienteerumist töös, sest fosforiidi- ja
turbatööstuse plaan peab täidetama täpselt nagu põlevkivitööstuse
plaangi.

Kokkuvõttes on tööstuslike ministeeriumide ning asutiste plaan
täidetud 104,9% ulatuses, andes toodangut 117 948 000 rubla ase-
mel 123 714 000 rubla väärtuses.

Peatume järgnevalt mõne sõnaga mittetööstuslike ministeeriu-
mide tööstuste plaani täitmisel. Siin on pilt järgmine:

Plaani täitjate hulgas on Loomakasvatuse Ministeeriumi tööstus-
kätised, s. o. peamiselt sovhooside abikätised, mis täitsid plaani
100%-liselt, andes toodangut 245 000 rubla väärtuses, ja Tervis-
hoiu Ministeeriumi kätised, mis samuti täitsid plaani 100,9% ulat-
tuses, andes toodangut 2 330 000 rubla asemel 2 350 000 rubla eest.
Plaani täitsid ka kinotööstus ja Kaubandusministeeriumi abitöös-
tused, mis täitsid plaani 122,2% ulatuses, andes toodangut 1 801 000
rubla asemel 2 200 000 rubla eest. Samuti täitsid plaani ka Kom-
munaalmajanduse Ministeeriumi tööstuskätised (116,1%), andes
toodangut 1 059 000 rubla asemel 1 229 000 rubla eest. Riiklik Kir-
jastuskeskus täitis plaani 115,9% ulatuses, andes toodangut
3 600 000 rubla asemel 4 173 000 rubla väärtuses. Viimase töö
kohta tahaksin aga märkida, et eduka töö kõrval arvulise kasvu
juures tuleb osutada mõningaile puudusile. On ju üldtuntud, et
nii ajalehtede kui ka raamatute kiri on järsult halvenenud ja et

trükk on sageli ebaloetav ning ebaühtlane. Ja veel üks asi: raamat on liiga kallis. Kõik need puudused on tingimata vaja lähemal ajal kõrvaldada.

Plaani täitis ka ETKVL 115,6% ulatuses oma tööstuskäitiste osas, andes toodangut 3 026 000 rubla asemel 3 499 000 rubla ulatuses.

Plaani ei täitnud selle loetelus aga üsna paljude ministeeriumide käitised. Nii töötasid üsna nõrgalt Põllutööstusministeeriumi tööstuskäitised, mis täitsid plaani ainult 59,1% ulatuses, andes plaanis ettenähtud 374 000 rubla asemel toodangut 221 000 rubla eest.

Plaani ei täitnud raudtee tööstuskäitised, millede näitarv on 80,6%, andes toodangut 1 600 000 rubla asemel 1 289 000 rubla väärtuses. Ka jõelaevanduse tööstused täitsid plaani ainult 87% ulatuses. Nõrgalt töötasid Autotranspordi Peavalitsuse käitised, täites plaani vaid 88,7% ulatuses, ning põllumajanduskooperatsioonide käitised — 73,2%. Ka Ehitus- ja Ehitusmaterjalide Tööstusministeeriumi käitised täitsid plaani ainult 75% ulatuses.

Muidugi on plaani mittetäitmine ükskõik mis ministeeriumi või asutise käitiste poolt iseenesest lubamatu. Kõik käitised peavad oma plaani täitma. Kuid oma iseloomult ei ole kõikide käitiste toodang rahvamajanduslikust seisukohast ühesuguse kaaluga, sest mõningate käitiste toodang on elulise tähtsusega kogu meie rahvamajandusele. Sääraste käitiste hulka kuuluvad näiteks ehitusmaterjalide tööstused, kuna ehitusmaterjalid on aluseks meie kapitalimahutuste plaani täitmisele ja meie kapitalimahutuste võrdlemise nõrk täitmise käik on osaliselt põhjustatud ehitusmaterjalide plaani mittetäitmisest.

Mis on põhjuseks, et see rahvamajanduse üks tähtsamaid alasid ei täida plaani? Nagu teada, kõvendati selle ministeeriumi juhtkonda tänava aasta esimesel poolel tublisti. Tulid tööle uus minister ning ministri asetäitja just ehitusmaterjalide alal. Sellele ministeeriumile on juurde antud üsna rohkearvuliselt transporti, juurde on antud ka rida käitisi ministeeriumi tehnilise baasi loomiseks. Ent siiski peab konstateerima selles süsteemis esimese poolaasta jooksul ebarahuldavaid töötajajärgi. Kui lähemalt tutvuda selle ministeeriumi tööga, siis tuleb osutada mõningaile objektiivsele põhjusile. Kõigepealt tuli uuel juhtkonnal väga lühikese aja vältel parandada neid puudusi ning vigu, mida ta päris oma eelkäijailt, ja esmajoones just oma käitiste taasta-

mise näol. Selle ministeeriumi tähtsamad käitised, nagu tsemenditehas „Kunda“, tellisetehased Tallinnas, Aseris ja Tartus ja lubjatehased Rakkes ning Vasalemmas olid okupatsiooni ajal põhjalikult laastatud. Samal ajal aga ei näinud nende tööstusalade juhtkonnad ega ka meie plaaniorganid möödunud aastal ette nende käitiste remonti. Tulemuseks oli see, et 1946. a. tuli korraga asuda käitiste kapitaalsetele remondile ja osalt taastusremondile ning niimoodi läksid meil aasta esimesel poolel peaaegu üheaegselt remonti „Kunda“ tsemenditehas, Tallinna tellisetehas, Järvakandi klaasivabrik, Pärnu tellisetehas ning rida vähemaid käitisi. Endastmõistetavalt kajastub see plaani täitmisel, kuna plaani koostamisel nende käitiste remonti ei olnud arvestatud.

Nende objektiivsete põhjuste kõrval tegi aga ministeeriumi juhtkond vea ka selles osas, et ta küllaldase järjekindlusega ei koonandanud oma jõude oma süsteemi kuuluvatele töölistele elamute ehitamisele ja oma iseseisva baasi täielikule väljaarendamisele. Tuleb täie tõsidusega märkida, et kui meie tahame olla kaugeemale nägijad, töötades nii, et mitte kaotada perspektiivi, siis peame olemasolevate jõudude juures kindlustama sellele tööstusalale pideva tööjõu juurdevoolu ning looma selleks kõik vajalikud eeltingimused esmajoones korterite, hästitöötavate abimajandite ja eeskujulike abikäitiste näol. Uus ministeeriumi juhtkond on juba sellele teele asunud ja meil on tarvis teda igati aidata kindlamini jalule saada. Mida see tähendab? Aga seda, et meie kohapealsete nõukogude ja parteiorganite ülesandeks on ehitustöö võtta oma erilise hoole alla, üksikasjaliselt välja tuues need puudused, mida veel külluses leidub selle tööstusharu töökorralduses, distsipliini puuduses, nõrgas tööjõudluses. Tuleb teha lõpp ehitustegevuse ning ehitusmaterjalide tööstuse ignoreerimisele meie kohalikkude organite poolt. On absoluutselt talumatu olukord, kus kohapealsed täitevkomiteed ja parteitöötajad ei pea endid vabariikliku alluvusega ehitusmaterjalide ja ehitustööstuste töö eest vastutavaks ja ei abista neid tööstusharusid. Kõige drastilisemaks illustratsiooniks selle kohta on olukord Pärnus, kus vaatamata sellele, et on remonditud ning korda seatud hea tellisetehas, seda ei saa käima panna tööjõu puudusel ja maakonna ega linna täitevkomitee ning parteiorganid ei tunne säärase talumatu olukorra tekkimise eest vastutust. Vastupidi, nende maakonna ning linna koolimajade remondiks tarvisminevaid telliseid nad loodavad saada Tallinnast (!). Pärnu linna täi-

tevkomitee esimees sm. Nessler, kes säärase olukorra tekkimises on kaasvastutaja, on nüüd asendatud. Tahame loota, et niihästi Pärnu kui ka teiste maakondade ja linnade täitevkomiteede ning parteikomiteede töötajad teevad sellest endi suhtes vastavad järeldused ja kolmandas kvartaalis otsustavalt parandavad oma tööd sellel alal. Ehitus- ja Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeeriumi juhtkonnalt aga nõuab meie Nõukogude riik otsustavat võitlust esmajoones tööjõudluse tõstmise eest töö parema organiseerimisega, olemasoleva tehnika parema ärakasutamise, uute kaadrite edutamise kui ka juurdetõmbamise teel. Ehitustööstus ning ehitusmaterjalide tööstus on rasked alad, kuid nad on tänuväärt alad ning nende alade töötajad täidavad riiklikult ülitähtsaid ülesandeid. Meie kommunistide ning kommunistlike noorte auasjaks on minna tööle just sellele ühele kõige raskemale ülesehitustöö alale ning olla seal kandvaks jõuks riiklike plaanide täitmisel.

Mõni sõna tööstuslikust kooperatsioonist.

Tööstuslik kooperatsioon on täitnud plaani 116,6% ulatuses, andes toodangut 13 440 000 rubla asemel 15 666 000 rubla väärtuses, kusjuures Tööstuskooperatsioonide Peavalitsusele alluvad käitised on täitnud plaani 117,3% ulatuses ning Invaliidide Kooperatsioon 104,4% ulatuses. Kokku on kogu meie tööstus täitnud esimese ja teise kvartaali plaani kogusummas 103,8% ulatuses, mis aasta-plaanist teeb välja 47,07%, kusjuures juurdekasv, võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, s. o. 6 kuuga, on 75,6%.

Meie tööstustoodangu suurendamisel on tähtsat osa etendanud taastatud ettevõtete käikulaskmine. Aasta jooksul on osaliselt tööle rakendatud suured tekstiilkäitised Narva Kreenholm ja Balti Manufaktuur, mis alles hiljuti olid täiesti lõhutatud suurtoöstused. Suuri juurdeehitustöid või kapitaalremonte on tehtud V. Kingissepa nimelises paberikombinaadis, „Metallistis“, „Punases Kundas“, Järvakandi klaasivabrikus, isoleerplaatide tehases „Tep“, Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus. Uuesti üles ehitatud on tubakavabrik „Ahto“. Uute masinatega on tunduvalt täienenud rida käitisi, nagu tehas nr. 9, „Volta“, „Ret“, Kalinini-nimeline Veduri-Vaguniremonditehas. „Punases Koidus“, „Juuni Võidus“, „Keilas“ ja mujal on paljud saksa okupatsiooni ajal seisnud masinad käiku lastud. Suuri taastamis- ja ehitustöid on tehtud põlevkivitööstuses ja kaevandustes.

Käesoleva aasta esimese poole töö võrdlemisel möödunud aasta sama ajavahemikuga on meil esialgu kasutada 5 kuu andmed. See-

tõttu vaatlemegi 1945. a. esimese viie kuu ja 1946. a. esimese viie kuu andmeid. Juunikuu tootmistegevuse andmed ei muuda oluliselt üldpilti ja seetõttu võib allpool vaadeldavaid andmeid pidada üldjoontes kohaldatavaiks kogu esimese poolaasta tegevuse kohta.

Missugused on siis meie tööstuse ning teistegi rahvamajanduse alade näitarvud neis kahes ajavahemikus?

Kohtla-Järve põlevkivitööstuse toodang on kasvanud möödunud aasta esimese 5 kuuga võrreldes 4,8 korda, elektrijaamade energia toodang 1,9 korda, „Volta“ toodang 1,86 korda, Metsatööstuse Ministeeriumi toodang 1,44 korda, tselluloosi- ja paberitööstuse toodang 1,73 korda, käiku läks ning andis toodangut Kreenholmi tekstiilkäitis. Toiduainete Tööstuse Ministeeriumi käitiste toodang kasvas 1,76 korda ning Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi käitiste toodang 2 korda, meie Põlevkivi- ja Keemiatööstuse Ministeeriumi käitiste toodang tõusis 2,1-kordseks. Kohtla-Järve utmisvabrikute ja käitise nr. 9 toodang kasvas 1,78 korda. Kogusummas on need loetletud tootmisalad ning käitised tõstnud oma toodangu 1,83-kordseks, võrreldes möödunud aasta esimese viie kuu toodanguga, ehk 55 536 000 rublalt 101 965 000 rublani. Jõelaevanduse tööstustoodang on jäänud eelmise aasta tasemele, autotranspordi toodang on kasvanud 1,22 korda, kaubanduse abikäitiste toodang on kasvanud 2,01 korda, Tervishoiu Ministeeriumi käitiste toodang on kasvanud 1,82 korda, Kommunaalmajanduse Ministeeriumi tööstuse toodang on suurenenud 1,3 korda, ning ka Põllutööstusministeerium, kes oma plaani täitmises kõvasti maha jääb, on möödunud aastaga võrreldes oma toodangut siiski tugevasti tõstnud. Riikliku Kirjastuskeskuse toodang on tõusnud 1,33 korda, põllumajandus-kooperatsioonide toodang 1,37 korda, ETKVL toodang 1,31 korda, ja kogusummas need mittetööstuslikud ministeeriumid on laiendanud oma tegevust 1,34 korda ehk 14 799 000 rublalt 19 970 000 rublani. Töenduslikud artellid ja tööstuslikud ministeeriumid on tõstnud oma toodangut 2,72 korda. Nõnda on liidulise alluvusega tööstus suurendanud oma toodangut kogusummas 2,19 korda — 10 154 000 rublalt 22 321 000 rublani, kuna liidulis-vabariiklik ja vabariiklik tööstus on oma toodangut tõstnud 1,73 korda — 64 857 000 rublalt 112 355 000 rublani, kogusummas on tööstuse toodang vabariigis suurenenud 1,79 korda ehk 75,01 miljonilt rublalt 134,7 miljoni rublani.

Kui me nüüd peale kokkuvõtvate andmete vaatleme lähemalt veel andmeid üksikute tootmisalade kaupa, siis saame järgmise pildi.

Kogu tööstuse käesoleva aasta esimese viie kuu toodang on 179,5% 1945. a. esimese viie kuu toodangust, kusjuures elektri- jaamadadel on see protsent 190,9, põlevkivi tootmises 432,1, turba tootmises 58,5, fosforiidi tootmises 52,6, metsa ülestöötamises ning parvetamises 127,2, põlevkivi utmise tööstuses 432,1, keemiatööstuses 315,9, sealhulgas farmatseutilises tööstuses 192,9, ehitusmaterjalide tööstuses 83,1, sealhulgas akn klaasi tootmine 52,8. Teiste klaasesemete tootmine on kasvanud 14 korda, masinaehitus ning metallitööstus 171,8%, kummitööstus 234,4%, puidutööstus 216,2%, sealhulgas saeveskid 143,6%, tikutööstus 119,5%, paberitööstus 248,5%, tekstiiltööstus 238,3%, sealhulgas trikotaažitööstus 254,8%, valmisriiete õmblemise tööstus 217,3%, nahatööstus 177,8%, sealhulgas saapatööstus 180,9%, seebitööstus 143,6%, toiduainetetööstus 164,1%, sealhulgas lihatööstus 85,1% ning või tootmine 156,3%, margariinitööstus 42,3%, jahu- ja tangutööstus 131,3%, leivatööstus 240,6%, piiritusetööstus 320,4%, sealhulgas õlletööstus 264,2%, pärmitööstus 230,7% ja tubakatööstus 214,6%, polügraafiatööstus 130%, pudukaubad 294,5%, segatööstus igasugune 221,9%.

Isegi väga nõrgalt töötanud ehitusmaterjalide tööstus on võrreldes möödunud aastaga siiski tunduvalt laienenud. Nii on lubjatööstuse toodang kasvanud 180,5%, punaste telliskivide toodang 125,8%, silikaat-telliskivide toodang 316,9%, katusepapi toodang 109,5%. Üksikutest artiklitest võiks märkida, et naelte tootmine on kasvanud 294,8%, kuigi siin tuleb märkida, et eriti Kohaliku Tööstuse Ministeerium on läinud nomenklatuuri või sortimendi järsule kitsendamisele, mistõttu plaan tonnides ning rahaliselt küll täidetakse ning näitab suuri edusamme, kuid sortimendi osas on töö tunduvalt halvenenud, toodetakse peamiselt suuri naelu, mis kergendab plaani täitmist, kuna peenikeste naelte tootmine on tunduvalt tagasi läinud. Halvasti on täidetud plaani hobuseraudade tootmise alal, saavutades möödunud aasta sama ajaga võrreldes ainult 70,6%, hobuserauanaelte toodangu alal 110,7%, elektrijuhtmete toodang 306,7%, metallvoodite toodang 216,7%, elektrimootorite toodang 381,7%. Vähenenud on aga nugade ja kahvlite tootmine. Kummijalanõude toodang on 191,6%, sealhulgas kalosside tootmine 178,9%. Tunduvalt on laienenud jalgrattakummide toodang. Saematerjali tootmine on kasvanud 267,4%, sealhulgas metsatööstuse oma 156,6%, Ehitusmaterjalide Ministeeriumi oma 262,5%, vineeritoodang 251,0%, suuskade tootmine 211,3%. Mööblitoodang on kasvanud 406,4%, sellest Metsatööstuse

Ministeeriumi osas 694,5%, kuna kohaliku tööstuse kombinatides on toodangu kasv 371,9%. Paberitoodang on suurenenud 341,8%, sellest tselluloositööstuse peavalitsuse osas 243,3%, kuna aga Toiduainetetööstuse Ministeeriumi oma on tõusnud 10-kordseks. Puuvillase lõnga tootmine on tõusnud 712%, sellest kohaliku tööstuse oma 144,4%, ülejäänud annab juba Kreenholm. Puuvillase riide alal on toodangu kasv 273,4%, sellest kohaliku tööstuse alal 183,8%. Siidriide alal on tootmine tõusnud 116,3%, villase lõnga alal 136,4% ning villase riide toodang 140%. Linase riide toodangul on kasv 150,9% ja niiditoodangul 190%, vatitoodangul 148,4%, sukkade-sokkide toodangul 134,3%, trikoopesu toodangul 131,2%, nahatoodangul 131,6%, jalanõude toodangul 163,7%, kusjuures jalanõude tootmises on kohaliku tööstuse kombinatid tõstnud toodangu 286,4%-ni. Seebi tootmine on tõusnud 138,6%-ni, kusjuures Tööstuslike Kooperatiivide Peavalitsus on halvasti töötanud ning tootmises isegi tagasi läinud, võrreldes möödunud aasta viie kuu tagajärgedega. Toiduainetetööstuse toodangut võrreldes näeme, et lihatööstus on halvasti töötanud, kuid siiski on vorstitööstus andnud 103,8%, kalatööstus 137% ja või toodang on tõusnud 114,6% möödunud aasta sama ajavahemikuga võrreldes. Juustutööstus on aga toodangut andnud ainult 91%. Jahu on toodetud 159,9%, makarone 161,3%, leiba 149,6%, kondiitrisaadusi 181,7%, siirupit 122%, viina 198,6%, õlut 278,5%, tubakat 123,2%, paberosse 218,6%, lihakonserve 95,8%, kalakonserve 198,8%, alkoholit jooke 246,4%, võrreldes möödunud aasta esimese viie kuuga.

Seda üldist tõusu meie rahvamajanduses möödunud aastaga võrreldes kajastab ka rahva elutaseme tõus, mille parimaks näitajaks on kaubakäibe suurenemine, võrreldes möödunud aasta sama ajavahemikuga. Nii näiteks tõusis Kaubandusministeeriumi kaubakäive 188,8%-ni, kusjuures eriti suurt tõusu näitab erikaubastu läbikäik (358,8%). Üsna kiiresti on kasvanud ka töölisvarustusosakondade läbikäik 227,7%-ni, kuigi siin tõus ei ole ühtlane. Nii jääb kaubalaevastiku, metsatööstuse ja raudteevalitsuse töölisvarustusosakondade töö üldiselt maha. Samuti on isegi Maanteede Valitsuse töölisvarustamisosakondade läbikäik väiksem kui aasta tagasi. Eriti tugevasti on kasvanud Toiduainetetööstuse Ministeeriumi töölisvarustusosakondade läbikäik.

Ühes kaubakäibe üldise tõusuga on suuresti kasvanud ka ühiskondliku toitlustamise läbikäik, tõustes 352,1%-ni, kusjuures

Kaubandusministeeriumi võrku kuuluvate sööklate läbikäik on kasvanud 305%-ni ning ETKVL'i oma 329,9%-ni. Kogu vabariigis on ühiskondliku toitlustamise võrk laienenud enam kui 3-kordseks.

Seega võib kahtlemata märkida kindlat tõusuteed ka käesoleva aasta poolaastaplaani täitmisel toodete nomenklatuuri osas. Toodete nomenklatuur on tõusnud, tõusnud on aga samuti ka olemasolevate artiklite plaani täitmine üksikute tööstusharude ja käitiste poolt. Seda asjaolu põhjustab peale kõige muu ka see tähtis struktuuriline ümberkorraldus, mis on võimaldanud viia nomenklatuurse plaani täitmisel teatud süsteemi ja mis seisab selles, et ministeeriumid ja tööstuslikud peavalitsused annavad oma alluvatele käitistele nomenklatuurse plaani vastavalt tööstusministeeriumide ja tarbijatega (nagu Kaubandusministeerium, ETKVL jne.) sõlmitud lepingutele. Ei ole raske aru saada, et selline süsteem paneb käitisele suurema vastutuse plaani täitmisel eest ka nomenklatuuri järgi, sest tarbijatega sõlmitud lepingute mittetäitmine on ministeeriumidel seotud suurte „ebamugavustega“. See kahtlemata peab kaasa aitama, et ministeeriumide ja peavalitsuste juhtimise stiil paraneb. Kuidas see struktuuriline muudatus end praktiliselt tunda annab, näitavad järgmised andmed Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi süsteemi kuuluvate käitiste plaani täitmisel kohta nomenklatuuri järgi.

Kohaliku Tööstuse Ministeeriumile alluvais vabariiklikes tööstusis on 22-s toodete grupis toodangu nomenklatuur 1946. aasta esimesel poolel kasvanud möödunud aasta sama ajaga võrreldes ligi 60 artikliliigi võrra, kuna tööstuskombinaatide ja töönduslike koöperatsioonide osas on nomenklatuur laienenud 100 artikliliigi võrra. Tekstiiltoodete alal on hakatud tootma 10 uut toodete liiki.

Ent need andmed ei anna muidugi põhjust arvata, et nomenklatuurplaani täitmisel kõik oleks juba korras. Vastupidi. Siin on tehtud vaid algus, vaid esimesed sammud selleks, et meie tööstuskäitised täidaksid nomenklatuurplaani sajabrotsendiliselt ja sealjuures annaksid toodangut, mis oma kvaliteedilt täiel määral vastaks ostjaskonna nõuetele.

Kui meie seega kokkuvõttes võime märkida kogu meie aastases töös ning eriti selle aasta esimesel poolel üsna suuri edusamme võrreldes eelmise aastaga, siis ometi peame märkima, et see edu oleks tunduvalt suurem, kui meil kõik käitised ning kõik maakonnad oleksid samasuguse visadusega võidelnud plaani täitmisel eest, nagu seda

tegid eesrindlikud käitised ning maakonnad. Et see nii on, järgneb kahest arvust. Maikuus 1946. a. töötas meil 849 käitist. Neist käitistest täitis plaani 423 käitist, kuna 426 käitist plaani ei täitnud. Teiste sõnadega, veidi üle poole meie käitistest ei täitnud plaani. Järelikult ei ole meil mingit põhjust endaga rahul olla, vastupidi: meie ülesanne seisab selles, et erilist tähelepanu pöörata neile mahajäävatele käitistele, selgitada välja need põhjused, miks need käitised ei tulnud toime neile antud ülesannetega, ning operatiivselt need takistused kõrvaldada. Mis on aga peapõhjuseks, et nii suur osa käitisi ei täida oma tootmisprogrammi? Neid põhjusi on õige mitu. Toome neist alljärgnevalt mõned tüübilisemad ja olulisemad.

Üheks suuremaks puuduseks on käitiste ebarütmiline töötamine, kus uue kvartaali ja kuu algul töö ei taha kuidagi „vedu“ võtta ning alles kuude ning kvartaalide lõpupäevil, kui plaani täitmine ähvardab nurjuda, käitiste juhtkonnad rakendavad ületunde ning teisi tormijooksuvahendeid, püüdes plaani iga hinna eest täita. Siit aga järgneb tähtis ülesanne: Meil on tarvis viia tootmine graafikusse, ühtlasse käiku. Ainult niimoodi saame meie kindlustada mitte ainult tootmisplaani täitmise üldse, vaid kõikide meie käitiste normaalse tegutsemise ning häireteta töötamise.

Üheks järgnevaks „kitsaks“ kohaks meie tööstuses on veel tema nõrk mehhaniseerimise tase. Ma ei hakka siinkohal tooma üksikuid näiteid. Neid näiteid võiks tuua meie tööstuse kõikidelt aladelt, eriti aga ehitustööstuse alalt. Tahaksin rõhutada vaid seda, et meil sageli pannakse liialdatud lootusi uute tehniliste seadeldiste saamisele selle asemel, et ära kasutada kõik olemasolevad võimalused või läbi viia algeline mehhaniseerimine omade, käepärast olevate vahenditega. Oma tootmisvõimsuse maksimaalne ärakasutamine muutub sellepärast kõikide meie majandusjuhtide ja ühiskondlike organisatsioonide üheks kõige tähtsamaks ülesandeks käesoleval momendil, sest ei või olla mingit kahtlust selles, et tootmisvõime maksimaalne ärakasutamine oleks plaani mittetäitnud käitiste arvu tublisti vähendanud.

Ja sellega seoses veel üks tähtis küsimus, mis seni on ka veel mitterahuldavalt lahendatud. See on mitmel tööpingil töötamine. Teatavasti on meil terve rida väga eesrindlikke töölisi, kes töötavad mitmel tööpingil, kes ratsionaliseerivad pidevalt oma töövõtteid ja -meetodeid. Tooksin siinkohal vaid mõned nimed.

Meretehase lukksep A. Antson, ratsionaliseerija, täidab 2 töönormi päevas. Ta on autasustatud ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga. Nohhen Katzev „Punases Koidus“, töötab 5 masinal ja on täitnud normi kuni 986%. Janis Lahtse, tehase nr. 9 vana sepp, täidab töönormi kahekordselt. Autasustati hiljuti NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi poolt ja omab Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirja. Aleksei Reimets, Ehitusvalitsuse nr. 3 juhataja, „Estonia“ kontsertsaali taastamistöõde organiseerija ja läbiviija on samuti autasustatud ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga. Elmar Liivlaid, eesrindlik tööline V. Kingissepa nimelises Teraviljakombinaadis. Autasustatud ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga. Lembit Sprenk, Kopli masinatehase valukoja juhataja. Mitmete leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute autor. Paremaid juhtivaid tehnilisi jõude tehases. Autasustatud ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga. August Tabbur, tubakatööstuse „Leek“ meister. Ratsionaliseerija. Autasustatud ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga. Alfred Valdov, lõõktööline tehases nr. 9. Autasustatud ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga. Herman Press, lõõktööline tehases nr. 9. NSVL Ülemnõukogu saadik. Ehitustrusti nr. 1 krohvijad A. Zolotnikov ja A. Juul, täidavad päevas kuni 4 ja enam normi.

Kuid need on siiski veel üksikud nimed, kuna igas käitises, isegi kõige paremini töötavas, leidub veel küllalt inimesi, kes ei täida oma päevaülesandeid. Selles on kõige rohkem süüdi asjaolu, et nõrgalt ja mõnikord isegi nagu vastu tahtmist viiakse läbi tükitöösüsteemi paljudes tööstusharudes. Aga ei ole mingit kahtlust, et kui tükitööd oleks meil rakendatud vähemalt meie juhtivates tööstusharudes, oleks tööjõudluse tõus käesoleva poolaasta jooksul olnud palju suurem, sest tükitöötasu on kõige võimsamaks teguriks tööjõudluse ja seega ka toodangu tõstmiseks. Stahhaanovlik liikumine, ratsionaliseerimine ja mitmel tööpingil töötamine mitte ainult ei tõsta tööviljakust, vaid on ka tähtsaks vahendiks tööprotsessi edasisel mehhaniseerimisel. Meil valitsevad sageli stahhaanovliku liikumise ja mitmel tööpingil töötamise kohta veel väärarvamused, mis meie töölikond on pärinud kodanlikust ajast. See on tingitud sellest, et käitiste administratsioon, eriti aga ametiühingu-organisatsioonid teevad veel väga vähe selleks, et eesrindlikult töötavate tööliste töökogemusi edasi anda teistele, üldistada neid töökogemusi ja populariseerida nende algatajaid. Vähe on sellest, kui me avaldame ajalehtedes ja autahvli-

tel stahhaanovlaste pilte ja kiidame nende töösaavutusi. Ka seda tuleb muidugi teha, kuid sellega peab kaasas käima süstemaatiline selgitustöö, mis peab kõikidele töölistele näitama, et tööjõudluse tõstmine on ainus tee tööliste ainelise heaolu tõstmiseks. Tuleb rohkem näidata, kuidas tõuseb, ja sealjuures pidevalt tõuseb, meie stahhaanovlaste ja nende abiliste töötasu. Tuleb aga näidata, et meie tahame saavutada seda, et stahhaanovlaste abitöölised, kelle elujärg on ka tõsiselt paranenud, asendatakse mehhanismidega, et abitöölised omakorda muutuksid eesrindlasteks, stahhaanovlasteks.

Seega muutub mehhaniseerimine, mitmel tööpingil töötamine, ratsionaliseerimine ja lööktöö tööviljakuse ja seoses sellega ka tööliste töötasu tõstmine reaalseks tagatiseks.

Sageli on meil kuulda nurinat selle kohta, et meil ei jätku tööjõudu, et tööjõu põud on meil muutunud krooniliseks, ja teisi sääraseid arvamusi. Tahaksin siinkohal märkida, et see kaugeltki ei vasta tegelikule olukorrale. Põhiliselt võib öelda, et meil jätkub tööjõudu meie eesseisvate tööstuslike plaanide täitmiseks ja ületamiseks. Küsimus aga seisab sageli selles, et seda tööjõudu ei osata ratsionaalselt ära kasutada, ei osata seda tööjõudu suunata sinna, kus parajasti king kõige rohkem pigistab, kus on tekkinud „kitsas“ koht. Näitena võiks tuua meie naelatööstuse. Kõik kurdavad selle üle, et meil on vähe naelu, et naeltest ei jätku. See on õige. Aga millest on see tekkinud? See ei ole tekkinud mitte sellest, et meil puuduks vastav tooraine (metall), — metalli meil on. Samuti on meil olemas vastav tootmisbaas. Asi seisab aga selles, et naelatööstused töötavad meil millegipärast ühes vahetuses, kuna vastavad ametiasutused ei ole suvatsenud üle viia teistest käitistest tööjõudu, mida võiks samas süsteemis vabastada naelte tootmise tarvis. Järelikult võib tähendada, et tööjõu paremal jaotamisel, tööprotsessi igakülgtsel mehhaniseerimisel ja eriti voolusüsteemi rakendamisel meil esialgu ei tohiks tekkida tööjõupuudust.

Meie käitiste senisest ratsionaalsemat tööd aitaks kahtlemata soodustada ka käitistevaheline kooperatsioon. Ka see küsimus on meil alles algstaadiumis ja selle lahendamisele tuleb pühendada palju suuremat tähelepanu. Selle küsimusega peavad tegelema kõik, nii Riiklik Plaanikomisjon kui ka üksikud ministeeriumid ja peavalitsused ja isegi meie Tööstusliku Uurimise Instituut. Meie käitised sageli dubleerivad üksteist selle asemel, et üksteist

täiendada. Igasugust pudi-padi, mida väga hästi võiks toota üks käitis, toodetakse sageli mitmes käitises, kuna seeriatootmisele pannakse üldiselt väga vähe rõhku. Pikematagi on selge, et dubleerimine ja käitistevahelise kooperasiiooni puudumine mitte ainult ei tee meie tööstusprodukte liialt kalliks, vaid ka pidurdavad meie tööstuse arengu tempot.

Kõiki neid ja paljusid teisi puudusi põhjustab muidugi meie tööstuskaadrite noorus, sageli oskamatus töötada nõukogulikult, bolševistlikult. Seda enam on meie ministeeriumid ja peavalitsused otseselt kohustatud abistama käitisi, enam tähelepanu pöörama käitiste juhtimisele. Üldiselt võib märkida, et meie majanduslike ministeeriumide ja peavalitsuste peamiseks süüks on see, et juhtimine ei ole küllalt konkreetne, et ministeeriumide ja peavalitsuste vastutavad töötajad sageli ei süvene käitiste konkreetseesse olukorda. Mõni näide selle kohta. Viljandi Linavabrik seisis pikemat aega põlevkivi puudumise tõttu. Aga need, kes sellest isegi ei teadnud, olid nimelt Tekstiiltööstuse Peavalitsus ja Kohaliku Tööstuse Ministeerium. Veel teine näide. Metsatööstuse Ministeeriumi Puidutööstuse Peavalitsusele allub... 2 (!) tuletikutööstust. Ent Peavalitsus ei tunne üldse nende kahe käitise olukorda. Tulemused on meil kõigil teada: tuletikkude kvaliteet on alla igasugust arvustust, vaatamata sellele, et ENSV Ministrite Nõukogu spetsiaalselt tegeles selle küsimusega ja kohustas Puidutööstuse Peavalitsust parandama oma juhtimise stiili, tarvitusele võtma abinõusid, et tuletikutoodang vastaks elementaarsetelegi nõuetele. Ka mõned maakondlikud organisatsioonid ei tegele vajalikul määral neile alluvate käitistega ja üldse majandusküsimustega. Näitena võiks tuua Viljandimaa Täitevkomitee nõrka tööd palgiparvetuse alal, mistõttu tänavu jäi 10 000 tihumeetrit palke parvetamata, kuna kohalikud tegelased, näiteks partei maakonnakomitee teine sekretär, mitte ainult ei olnud hoolitud tööjõu varumise suhtes, vaid isegi mõnevõrra töötasid sellele tähtsale üritusele vastu, kuna aga Viljandimaa metskond omalt poolt ei signaliseerinud tekkinud olukorrast Metsatööstuse Ministeeriumile.

Ebakonkreetsus juhtimises — see on peamine pahe, mille kõik kõrgemalseisvad organisatsioonid peavad ligemal ajal likvideerima oma alluvate käitiste suhtes.

Muidugi ei tohi asjast nii aru saada, et plaani mittetäitmine ja toodete madal kvaliteet on igakord tingitud ainult kõrgemal-

seisvate organisatsioonide nõrgast juhtimisest. Suurelt osalt on selles süüdi käitised ise, kuid plaani mittetäitmine üksikute käitiste poolt nii rahaliselt kui ka nomenklatuuri järgi, samuti toodete mitterahuldav kvaliteet, — need on asjad, mille eest ei saa mingil juhul võtta vastutust ministriumidelt ja peavalitsustelt.

Kõigest ülaltoodust võib kahtlemata teha järelduse, et meie tööstusel on kasutada rikkalikud sisemised ressursid ja tootmisprotsessi ratsionaliseerimisega, uute kaadrite juurdetõmbamisega, nende kaadrite väljaõpetamisega, tehnoloogilise protsessi parandamisega, mehhaniseerimisega ja tööjõudluse tõstmisega meie kindlasti võime täita ja peame täitma kogu aastaplaani. Erilist tähelepanu selle juures tuleb meil pöörata seni mahajäänud tööstusharudele, nagu ehitusmaterjalide tööstusele, ehitustegevusele üldse, meie kalatööstusele ning kohaliku tööstuse plaanide täitmisele.

Et meil on tõesti olemas kõik eeldused aastaplaani täitmiseks, seda näitab meie eesrindlike käitiste töö. Nende käitiste hulka kuuluvad sellised käitised, nagu „Ilmarine“ (direktor Lind), „Orto“ (direktor Arula), Kopli masinatehas (direktor Nõges), „Vega“ (direktor Viiralt), riidevabrik „Keila“ (direktor Mälk) ja paljud teised meie eesrindlikud käitised, kaevandused ja vabrikud.

Kõneldes selle poole aasta tootmisplaanide täitmisest ei tohi meie hetkekski unustada seda suurt abi, mida osutavad teised sõbralikud liiduvabariigid meie majanduse arenemisele, saates meile metalle, tooraineid ja valmissaadusi. Kui suur on see abi, sellest kõnelevad alljärgnevad andmed ainult tööstussaaduste alalt.

Me oleme saanud VNFSV-lt ja Ukrainalt selle poole aasta jooksul 6700 tonni musti metalle, sealhulgas näiteks sordirauda 1500 tonni, rööpmeid 430 tonni jne. Värvilisi metalle oleme saanud 278 tonni. Me oleme saanud ligi 1600 tonni ehitusmaterjale ja peamiselt šamott-tooteid (1500 tonni). Me saime aga ka vajalist toorainet meie tekstiilkäitiste tarvis. Nii näiteks saatis meile Uzbeki NSV 112 tonni puuvilla. Linakiudu oleme saanud 427 tonni, villa 170 tonni jne. Me saime ka nahktooteid 470 tonni ulatuses ning kummisaadusi 1100 tonni. Suur on ka abi, mida osutavad vennalikud nõukogude vabariigid meile kemikaalide näol. Me saime selle poole aasta jooksul kemikaale kokku 1200 tonni ja sellest ligi 1000 tonni kaltsineeritud soodat. Saime samuti

mitmesuguseid sisseseadeid, nagu metallilõikamismasinaid 31 tükki, autosid 123 tükki jms. Teised vabariigid saatsid meile ka valmissaadusi, nagu näiteks puuvillast riiet 290 000 m, tööjalatseid 3500 paari jms. Üldtuntud on ka see abi, mida meie saame toiduainete näol.

Võib kindlasti öelda, et ilma selle suure abita ei oleks meie üldse toime tulnud nende suurte taastamisülesannetega, mis meil ees seisavad. See abi, mida vennalikud nõukogude rahvad on osutanud ja osutavad praegu meie vabariigile, on tunduvalt suurem kui meie abi neile. Selles avaldub muide nõukogude korra jõud ja võimsus, mis pöörab oma erilise tähelepanu just noorte vabariikide abistamisele, nende igakülgsel toetamisele.

Need oleksid siis esialgsed kokkuvõtted meie esimese poolaasta-plaani täitmisest. Stalinliku viisaastaku esimene poolaasta — see on ainult algus, need on tegelikult vaid esimesed sammud, mida Nõukogude Eesti rahvas on teinud uuel viisaastakul. Need esimesed sammud näitavad, et meie rahva rõhuv enamik üksmeelselt toetab nõukogude võimu, aktiivselt lülitub nõukogulikku ülesehitavasse töösse. Ülesanne seisab nüüd selles, et mitte rahulduda saavutatuga, selgesti näha kõiki neid puudusi, mis meil siin-seal veel esinevad, kõrvaldada need puudused ja siis sammuda edasi meie vabariigi muutmise teel õitsvaks Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks. Selleks on vaja kõikide meie loovjõudude pingutust, on vaja töötada ja ehitada nii, nagu seda meilt nõuab bolševistlik partei, nagu seda nõuab meilt Liidu valitsus. Ei ole mingit kahtlust selles, et seltsimees Stalini juhtimisel eesti rahvas lahendab kõik need ülesanded, et tuleval aastal meie võtame vastu nõukogude korra kehtestamise aastapäeva Eestis uute võitude ja saavutuste olukorras kõikidel meie ülesehitustöö aladel.

SISUKORD

NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist	3
Iseloomulikke jooni Eesti NSV rahvamajanduse arendamise viie aasta plaanist	11
Homse päeva piirjooni tööstuses	16
Territoriaalne plaanimine	23
Põllumajanduse ees seisvaist ülesandeist uue viisaastaku raamides	27
Mida näitavad meie möödunud aasta töötulemused põllumajanduses?	30
Miks areneb karjakasvatus aeglaselt?	30
Põllumajandusliku ühistegevuse ülesannetest	41
Teadusliku töö probleeme põllumajanduses	42
Vajadusest tõsta plaanimistöö kvaliteeti	45
Kõne Eesti NSV Ülemnõukogu esimese koosseisu VI istungjärgul 12. juulil 1946	65
Uue stalinliku viisaastaku esimese poolaasta täitmise tulemusi	71

Vastutav toimetaja J. Saat.

A. ВЕЙМЕР. О новом сталинском пятилетнем плане восстановления и развития народного хозяйства.
На эстонском языке.

Ladumisele antud 15. VI 1946. Trükkimisele antud 2. VIII 1946. Paber 56x79 cm ^{1/16}
Trükiarv 10200. Trükitähti trükipoognas 61.440. Trükipoognaid 5,75. Arvutuspoognaid 5,5
MB-04229. Tellimise nr. 2013. Trükkikoda „Kommunist“. Tallinn, Pikk 2.